

**T.C.
RECEP TAYYIP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**JAPON YENİ DİNİ HAREKETLERİNDE
TEMEL İNANÇ ESASLARI VE İBADETLER**

(Yüksek Lisans Tezi)

Rümeysa TAŞKIN

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Emine BATTAL**

**RİZE
2023**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında, Dr. Öğr. Üyesi Emine BATTAL danışmanlığında, Rümeysa TAŞKIN tarafından hazırlanan *Japon Yeni Dini Hareketlerinde Temel İnanç Esasları ve İbadetler* adlı bu tez çalışması, 14/03/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu oy birliğiyle /oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Unvanı, Adı SOYADI

İmza

Başkan

: Prof. Dr. Süleyman TURAN

Üye

: Doç. Dr. Halil İbrahim ŞENAVCU

Üye

: Dr. Öğr. Üyesi Emine BATTAL

ETİK BEYAN

Felsefe ve Din Bilimleri Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “Japon Yeni Dini Hareketlerinde İnanç Esasları ve İbadetler” adlı tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan elde edilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dahil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabilecek bir durumun ortaya çıkması halinde: Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

14/03/2023

Rümeysa TAŞKIN

ÖN SÖZ

Japonya, on dokuzuncu yüzyıldan itibaren yaşanan siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeler doğrultusunda ortaya çıkan çok sayıda yeni dini harekete ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Japon yeni dini hareketleri varlık göstermeye başladıkları ilk andan itibaren dünya akademisinde ilgi görmüştür. Bu doğrultuda gerek belli başlı bazı hareketleri deskriptif olarak inceleyen çalışmalar gerekse belli bir konu ya da kavram merkezli mukayeseli ve problematik araştırmalar yapılmıştır.

Dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi Japonya’da ortaya çıkan yeni dini hareketler de geleneksel dinlere karşı meydan okuma ve onlardan ayrılma yoluna gitmiştir. Sergiledikleri bu tavra karşın Japon yeni dini hareketleri hâkim dini yapıdan bütünüyle kopmayı da başaramamıştır. Bu nedenledir ki söz konusu gruplar, geleneksel dinlere benzer öğreti ve uygulamalar barındırabilmektedir. Ancak bu durum Japon yeni dini hareketlerinde diğer dinsel geleneklerde örneğine rastlanmayan inanç ve uygulamalara da yer verdiği gerçeğini değiştirmemektedir. Bu çalışmada Japon yeni dini hareketlerinin temel inanç esasları ile ibadet ve ritüelleri ele alınmakta, hâkim dini geleneklerle olan benzerlikleri ve farklılıklarına işaret edilmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında birçok kişinin katkı ve desteği söz konusudur. Bu bağlamda öncelikle araştırma sürecinin başlangıcından sonuçlanmasına kadar görüş ve önerileriyle bana yol gösteren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Emine BATTAL’a teşekkür ederim. Yaptıkları eleştiri ve yönlendirmelerle çalışmamın zenginleşmesine katkıda bulunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Süleyman TURAN ve Doç. Dr. Halil İbrahim ŞENAVCU’ya şükranlarımı sunarım. Japonca kaynakları temin etme noktasındaki destekleri için Dr. Qayyim Naoki YAMAMOTO ve Hümeysa CEYLAN’a; tezin yöntem kısmının şekillenmesindeki katkısı için Arş. Gör. Şeyma TURAN’a; yazdıklarımı okuyarak bazı eksiklikleri gidermemi sağladığı için Arş. Gör. Fatmanur KESKİN’e; ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca vermiş oldukları destek için bursiyeri olduğum Türk Tarih Kurumuna da müteşekkirim.

Rümeysa TAŞKIN

2023/RİZE

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ	1
1. JAPONYA’DA GELENEKSEL DİNLER VE YENİ DİNİ HAREKETLER	14
1.1. Japonya’da Geleneksel Dinler	16
1.1.1.Şintoizm	16
1.1.2.Budizm	20
1.1.3.Konfüçyanizm	24
1.1.4.Hristiyanlık	26
1.2. Japonya’da Yeni Dini Hareketler	28
1.2.1. Japon Yeni Dini Hareketleri İçin Kullanılan İsimler	29
1.2.2. Japon Yeni Dini Hareketlerinin Ortaya Çıkış Sebepleri	32
1.2.3. Japon Yeni Dini Hareketlerinin Tarihi.....	35
1.2.3.1. Birinci Dönem (1800-1900)	35
1.2.3.2. İkinci Dönem (1900-1925)	36
1.2.3.3. Üçüncü Dönem (1925-1970)	37
1.2.3.4. Dördüncü Dönem (1975’ten Günümüze)	39
1.2.4. Japon Yeni Dini Hareketlerinin Temel Özellikleri	42
2. JAPON YENİ DİNİ HAREKETLERİNDE TEMEL İNANÇ ESASLARI	47
2.1. Tanrı İnancı	47
2.2. Kutsal Kitap İnancı	54
2.3. Karma ve Reenkarnasyon İnancı	64
2.4. Kurtuluş İnancı.....	67

2.5. Eskatolojik İnançlar	73
3. JAPON YENİ DİNİ HAREKETLERİNDE TEMEL İBADET VE UYGULAMALAR	78
3.1. Dine Giriş Ritüelleri.....	78
3.2. Yoga ve Meditasyon	80
3.3. Şifa Uygulamaları	91
3.4. Özel Gün ve Bayramlar.....	94
3.5. Hac Ziyaretleri	99
3.6. Toplantı ve Seminerler.....	101
4. SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA.....	109

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Emine BATTAL

Hazırlayan : Rümeyza TAŞKIN

Yıl : 2023

Sayfa Sayısı : 132

ÖZET

JAPON YENİ DİNİ HAREKETLERİNDE TEMEL İNANÇ ESASLARI VE İBADETLER

Yeni dini hareketler, genellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra dünyanın farklı bölgelerinde ortaya çıkarak yayılan ve artık yeryüzünün inanç haritasının bir parçası haline gelen çeşitli dinsel grupları ifade etmek için kullanılan bir tanımlamadır. Bu anlamda yeni dini hareketler farklı inanç ve uygulamalarının yanı sıra çeşitli ritüel ve kutlamaları ile araştırmacıların ilgisini çekmektedir.

Yeni Dini Hareketler Batı'da yayılma imkânı elde etmişse de Uzak Doğu kökenli olan pek çok grup da mevcuttur. Japonya özelinde ortaya çıkan yeni dini hareketleri bu minvalde değerlendirmek mümkündür. Japon yeni dini hareketleri inanç esasları ve ibadetleri bağlamında geleneksel dinlerden bazı unsurlar almakla birlikte zaman zaman kendilerine özgü dini motifler de geliştirmiştir. Bu çalışmada Japon yeni dini hareketlerindeki tanrı, kutsal kitap, kurtuluş, eskatoloji, karma- reenkarnasyon gibi inanç esasları ile dine giriş, yoga- meditasyon, hac, şifa uygulamaları gibi ibadetler konu edinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni dini hareketler, Japonya, İnanç, Ritüel.

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department : Philosophy and Religious Studies

Thesis Type : Master Thesis

Supervisor : Asst. Prof. Dr. Emine BATTAL

Author : Rümeysa TA KIN

Year : 2023

Pages : 132

ABSTRACT

BASIC PRINCIPLES OF FAITH AND WORSHIP IN JAPANESE NEW RELIGIOUS MOVEMENTS

New religious movements are a definition used to express various religious groups that have emerged and spread in different parts of the world after the second half of the twentieth century and have now become a part of the world's belief map. In this sense, new religious movements attract the attention of researchers with their different beliefs and practices, as well as various rituals and celebrations.

New religious movements, although it has gained the opportunity to spread in the West, there are also many groups of Far East origin. It is possible to evaluate new religious movements that emerged in Japan in this way. Although the Japanese new religious movements took some elements from traditional religions in the context of their belief and worship, they also developed their own religious motifs from time to time. In this study, the principles of belief such as god, holy book, salvation, eschatology, karma-reincarnation in the Japanese new religious movements and worship such as introduction to religion, yoga-meditation, pilgrimage, healing practices are discussed.

Keywords: New religious movements, Japan, Belief, Ritual.

KISALTMALAR

bk.	: Bakınız
ev.	: eviren
ed.	: Editör
MÖ	: Milattan önce
NRM	: New Religious Movement
TİB	: Tanrısal Işıık Birliği
vb.	: ve benzeri
YDH	: Yeni Dini Hareket

GİRİŞ

Batı'daki literatürde new religious movements (NRM) olarak karşılık bulan yeni dini hareketler (YDH) kavramı, mevcut ve kurumsal bir profil sergileyen geleneksel dinler ile mukayese edildiğinde çok yönlü ve karmaşık yapıları ile dikkat çekmektedir.¹ En bilinen örnekleri arasında Mormonlar, Yedinci Gün Adventizmi, Yehova'nın Şahitleri, Moonculuk, Hare Krişna, Transandantal Meditasyon, İslam Ulusu, Falun Dafa, Kazananlar Şapeli, Dünya Kardeşlik Birliği gibi hareketlerin zikredildiği bu oluşumları tanımlayabilmek adına “yeni din” ya da “yeni dinler”, “sekt”, “kült”, “yeni dindarlık biçimleri”, “zararlı örgütler/kültler”, “yeni dini hareketler” gibi çok çeşitli nitelemeler yapılmıştır. Ancak söz konusu isimlerden kimisi olumsuz anlamlar çağrıştırdığı ve negatif hisler uyandırdığı için bunlar arasından daha ziyade “yeni dini hareketler” kavramı kabul görüp yaygınlık kazanmıştır.²

Yeni dini hareketlerle ilgili olarak sınırları netleştirilebilmiş ve üzerinde ittifak edilmiş bir tanıma ulaşmak oldukça güçtür. Ancak ana hatlarıyla belirtecek olursak yeni dini hareketler tabiri genellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra dünyanın farklı bölgelerinde ortaya çıkarak yayılan ve artık yeryüzünün inanç haritasının bir parçası haline gelen çeşitli dinsel yapılanmaları ifade etmek için kullanılmaktadır. Kavramla her ne kadar daha ziyade 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan oluşumlara gönderme yapılsa da 19. yüzyılda faaliyet yürütmeye başlayan ve yeni dini hareketler denildiğinde ilk akla gelen gruplardan olan Yehova'nın Şahitleri ile Mormonlar gibi bazı oluşumlar da kavramın kapsamına yerleştirilmektedir.³

Yeni dini hareketlerin ortaya çıkışında doğrudan ve dolaylı olarak pek çok faktör etkili olmaktadır. Modernizm, hızlı değişim, sekülerleşme, küreselleşme, bireycilik, hazcılık, sosyal ve ekonomik durum, çoğulculuk gibi etkenler özellikle

¹ Mikael Rothstein - Olav Hammer (ed.), *The Cambridge Companion to New Religious Movements* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 25.

² M.Ali Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi* (Ankara: Birleşik Yayınevi, 2010), 66; William Sims Bainbridge - Rodney Stark, “Introduction”, *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 1-2.

³ Süleyman Turan - Emine Battal, “Giriş”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 11.

geleneksel dinlerin ya da dini kurumların artık güç kaybı yaşamaya başladığı, nispeten de din ve fikir özgürlüğünün desteklendiği toplumlarda bir takım yeni dini yapılanmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.⁴ Bununla birlikte yeni dini hareketlerin bazıları geleneksel dinlerden birinin içinden ortaya çıkarken bazıları klasik yapılardan farklı olarak senkretik bir kimlik ile gelişim göstermektedir. Ortaya çıktıkları toplum ve coğrafyaların çeşitliliğinin de etkisiyle oldukça farklı özellikler gösterebilen bu oluşumların belli başlı bazı temel özellik ve ortak karakteristiklerinden bahsetmek mümkündür.⁵ Yeni dini hareketleri daha iyi tanımaya imkân sağlaması açısından bu ortak özelliklerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- ❖ Yeni dini hareketlerin başında genelde otorite sahibi karizmatik bir lider bulunduğu görülmektedir. Aynı zamanda kurtuluş reçetesine de sahip oldukları iddiasında olan bu liderler grubun zor dönemlerinde ortaya çıkıp yerleşik dini yapılar ve geleneklere karşı tutumlar sergilemektedirler. Ayrıca bu tür gruplar, kendi liderlerinin bir mesih olduğu ve insanlığın bu önder sayesinde kurtulacağına inanmaktadır.
- ❖ Grubun yapısına bakıldığında bu tür gruplarda genelde kendilerini tanımlamak adına çok daha sıcak ve samimi bir his çağrıştırdığı için aile bağına atıf yapan ifadeleri tercih edildiği tespit edilmektedir. Bir yandan aile kurumu içerisinde var olan bu birliktelik ve samimiyet vurgusu yapılırken bir yandan da mevcut toplumsal ve dini düzene de eleştiriler yöneltilmektedir.
- ❖ Üyelik ve kimlik noktasında ise bu oluşumların genel anlamda ilk nesil yani genç üyelerden oluştuğu görülmektedir. Bu gruplar üyeler için oldukça cazip gelen yeni roller ve kimlikler yaratmakta, bu kimlikler üzerinden toplumun geri kalanını “öteki” olarak kodlamaktadırlar.
- ❖ Yine yeni dini hareketler genelde kurtuluşun ulaşması çok zor ve ancak kendi sundukları reçete ile sınırlı sayıda kişinin ulaşabileceği bir şey

⁴ Ronald M. Enroth (ed.), *A Guide to New Religious Movements* (Illinois: IVP Books Publishing, 2005), 90; Ali Rafet Özkan, *Kıyamet Tarikatları/Yeni Dini Hareketler* (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006), 31-52.

⁵ Ali Rafet Özkan, “Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri”, *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan- Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 38-42.

olduğuna inanmaktadırlar. Bu amaçla üyelerine bireysel ve grup terapileri, meditasyon, zihin geliştirme, potansiyeli geliştirme vb. gibi çok farklı yöntemleri tavsiye etmektedirler.

- ❖ İnanç ve pratikler açısından yeni dini hareketler büyük oranda senkretik (yapay birlik) veya eklektik (seçmeci) yapılu oluşumlardır. Kendi kutsal kitapları, mitolojik sistemleri, bireysellik ve bireyin kutsallığının merkeze alındığı bir anlayış ve hâkim düşünceyi sorgulayan bir zihin yapıları bulunmaktadır. Ayrıca bu tip oluşumların en çok vurguladıkları hususlardan biri de yaklaşan kıyamet düşüncesi olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶

Din sosyolojisi alanında yaptığı çalışmalarla tanınan M. Ali Kirman’a göre bu hareketler, üyelerini yeni norm ve kimliklerin empoze edildiği toplumsal bir öğrenme sürecine tabi kılmaktadır. Ayrıca bu hareketler dine akli yaklaşımı reddetme eğilimi göstermektedirler. Çünkü bu oluşumlar hür vicdanı ve düşünceyi kuşatarak sezgisel bir bilinç halini önemseyen bir kimliğe sahiptirler. Öğretiler arasında “milenyum”, yani kıyametten önce barış ve selametin hüküm süreceği bin yıllık mutluluk evresi üzerine vurgu ağırlıktadır. Ana yapıyı koruyup akış hareketliliğini sağlamak adına, harekete yeni üyeler bulmak için misyoner bir anlayış hâkimdir.⁷

Bilindiği üzere yeni dini hareketler, üyelerini büyük oranda diğer dini gruplardan kopararak elde etmektedir. Dolayısıyla bu durum yeni dini hareketler ile geleneksel köklü dinleri pek çok konuda karşı karşıya getirmektedir. Mustafa Alıcı çalışmasında klasik dinler ile yeni dini hareketler arasındaki farkların sosyo-kültürel, teolojik, eskatolojik, kurucusal, özgün reaksiyonel ve din tanımlamasına bağlı farklar olarak kategorize edebileceğini ifade etmektedir.⁸ Köklü dini yapılar kendilerine

⁶ Yeni dini hareketler üzerine çalışmalar yapan Süleyman Turan, söz konusu grupların temel karakteristiklerini “liderlik”, “organizasyon”, “üyelik ve kimlik”, “inanç ve pratikler” şeklindeki dört başlık altında sınıflandırmaktadır. İlgili tasnif için bk. Süleyman Turan, *Abusionem (Yeni Dini Hareketlerin İstismar Dünyası)* (İstanbul: Okur Akademi, 2022), 26-30.

⁷ Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, 63. Ayrıca bk. Sema Nur Uzun - Süleyman Turan, “Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri”, *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 211-241; Ali İhsan Yitik, “Türkiye’de Faaliyet Yürüten Bazı Yeni Dini Hareketler”, *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*, ed. Süleyman Turan (Konya: Eğitim Yayınevi, 2022), 253-272.

⁸ Mustafa Alıcı, “Yeni Dini Hareketlerin Klasik Dinlerden Ayrıştığı Noktalar”, *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Faruk Sancar- Süleyman Turan (İstanbul: Okur Akademi, 2018).

meydan okuyan bu oluşumları baskı altına almak isterken, yeni dini hareketlerin taraftarları ise üye kazanma imkânlarını arttırmanın ve toplumda kendilerine bir yer edinmenin yolunu aramaktadırlar.⁹

Bu noktada pek çok teknik ve strateji geliştirmiş olan misyoner karakterli yeni dini hareketler, imkân ve hedefleriyle bağlantılı olarak insanlara ulaşmakta ve görünürlüklerini arttırmaktadırlar. Yeni dini hareketler arasında bu şekilde hareket etmeyen ve taraftar kazanma noktasında aktif bir organizasyon içerisinde bulunmayan gruplar da mevcuttur. Bununla birlikte söz konusu hareketlerin büyük bir çoğunluğunun varlığını devam ettirebilmek adına öğretilerini diğer insanlara ulaştırmaya ve taraftar kazanmaya çalıştıkları bilinen bir olgudur. Birey ve hareketin temasının sağlandığı durumda, yeni dini hareketlere katılımın nasıl gerçekleştiğine dair bir araştırma sahası ortaya çıkmaktadır.¹⁰ Bu hususta John Lofland ve Rodney Stark'ın ortaya koyduğu yedi aşamalı şema, bireylerin bu hareketlere katılım sürecine bir açıklık getirme noktasında önemli bir çalışmadır.¹¹

Yeni dini hareketlere katılım süreci kadar katılımcıların profilleri de araştırmacılar tarafından merak edilen bir konu olmuştur. Bu noktayla da ilişkili olarak gerek hareketlerin fikri, coğrafi ve sosyokültürel çeşitliliği kimi zamansa üyelerin sahip oldukları özellikler yeni dini hareketlerin toplumsal taban ve sosyal profilleri hakkında yorum yapmayı zorlaştırmaktadır. Yapılan çalışmalara bakıldığında söz konusu grupların mensuplarının çoğunlukla genç ve orta ya da üst tabakada yer alan

⁹ Sema Nur Uzun - Süleyman Turan, “Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri”, *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan- Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 211.

¹⁰ Lorne L. Dawson, “Who Joins New Religious Movements and Why: Twenty Years of Research and What We Have Learned?”, *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 116-130.

¹¹ John Lofland - Stark Rodney, “Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective”, *American Sociological Review* 30/6 (1965), 862-875. Bu modele göre tarikata katılmak isteyen kimseler (1) sabrı tecrübe etmeli, hayatlarında gerilimler yaşamalı, (2) bu gerilimler dini bir *problem çözme* perspektifi içerisinde olmalı (psikiyatrik ve politik problem çözme perspektifine aykırı olarak), (3) ve bu durum onların kendilerini dini arayan kimseler olarak düşünmelerine sebep olmalıdır. Bu üç zemin hazırlayıcı şart ile birlikte kişi daha sonra (4) hayatlarının dönüm noktasında ihtida ettikleri tarikatla karşılaşmalı (5) tarikatın bir veya daha çok üyesiyle sıkı bağlar oluşturmali, (6) tarikat dışı bağlarını azaltmalı veya tamamen bitirmeli ve (7) diğer ihtida edenlerle yoğun bir ilişki içerisinde olmalıdır. Son dört “durumsal yükümlülükler” ile birlikte mühtedi, tarikatın görevlendirilebilir bir ajanı haline gelebilir. Lofland ve Stark bu durumun gerçek bir dönüşüm yaratan tüm deneyimlerin birikimli bir etkisi olduğuna inanmaktadır. Onlara göre her adım önemlidir ancak “tam dönüşüm” için bütün süreç gereklidir.

eğitimli insanlar olduğu görülmektedir. Ancak Sayentoloji, Birleştirme Kilisesi gibi birtakım hareketlerin çok iyi eğitimli hatta üst sınıf tabakaya mensup üyelere sahip olduğu da bilinmektedir. Cinsiyet bazında dağılıma dair bilgi edinebilmek amacıyla yapılan araştırmalar bazı hareketlerin erkekler bazısının ise kadınlar tarafından daha fazla tercih edildiğini işaret etmektedir. Ayrıca hareket üyelerinin dini arka planları ele alındığında kimi zaman Budist, Şintoist ve herhangi bir dine kurumsal anlamda aidiyet hissetmeyen kişiler görülebildiği gibi herhangi bir dini geleneğe mensup olmayan bireyler de görülmektedir.¹²

Üye sayılarına dair verilere baktığımızda da istatistiksel açıdan birtakım problemler göze çarpmaktadır. Yeni dini hareketlerin kendi ilan ettiği veriler ile dışarıdan bir gözle yapılan çalışmaların ortaya koyduğu sayılar arasında ciddi farklar görülebilmektedir. Örneğin, Seicho no İe hareketi 1985 yılında üye sayısını 3 milyon olarak ilan ederken 1989 yılına gelindiğinde resmi kaynaklar hareketin üye sayısını 80.000 olarak ifade etmiştir. Dört yıl içerisinde bu denli bir mensup sayısı düşüşü yaşanması mümkün olmadığından bu durum büyük oranda hareketin kendisini sayıca fazla ve hâkim konumda gösterme eğiliminden kaynaklandığı şeklinde yorumlanmıştır. Bunun yanında hareketlerin bir bireyi “üye” kabul etmek için öne sürdüğü şartların farklılaşması da mensup sayılarına dair verilerde tutarsızlığa sebebiyet verebilmektedir.¹³

Bugün yeni dini hareket olarak isimlendirilen bu yapılar esas olarak Batı dünyasında ortaya çıkmış veya gelişim göstermiştir. Batı’da yayılma imkânı elde etmişse de Uzak Doğu kökenli olan pek çok örnek de mevcuttur. Aslında gelişen yaşam standartları ve yaşanan teknolojik gelişmeler dünyayı küçük bir kasaba haline getirmiş ve hem maddi hem de manevi etkileşimi/alışverişi kolaylaştırarak yeni dini hareketlere yayılma ve kök aldıkları coğrafyalardan farklı bölgelerde de etkili olabilme şansı vermiştir. Kültler ve yeni dini hareketlerle ilgili araştırmalarıyla tanınan sosyolog Eileen Barker, çeşitli kaynaklara atıfla söz konusu grupların sayısına dair bazı veriler

¹² Eileen Barker, “New Religious Movements: Their Incidence and Significance”, *New Religious Movements: Challenge and Response*, ed. Bryan Wilson- Jamie Cresswell (Londra: Routledge, 1999), 88.

¹³ Ian Reader, “Japanese New Religious Movements”, *The Oxford Handbook of Global Religions*, ed. Mark Juergensmeyer (New York: Oxford University Press, 2006), 152.

paylaşmaktadır. Bu doğrultuda Barker; Avrupa’da 2000, ABD’de 1000’in üzerinde, Japonya’da 800 ile birkaç bin arasında hareketin bulunduğunu belirtmektedir. Barker söz konusu bölgelerin yanı sıra Amerika, Asya, Afrika ve Pasifik’teki yerli kabileler arasında da 10.000 civarında dini grubun mevcudiyetine dikkat çekmektedir. Yeni dini hareketlerin sayısının bu denli fazla olması, doğal olarak karşımıza inanç ve öğretiler, ibadet ve ritüeller, bayram ve festivaller gibi pek çok açıdan oldukça renkli bir görünüm çıkarmaktadır.¹⁴

Yeni dini hareketler farklı inanç ve uygulamalarının yanı sıra çeşitli ritüel ve kutlamaları ile araştırmacıların ilgisini çekmektedir. İçerisinde bulundukları toplumların da dikkatini celbeden bu yapılar ile ilgili son yıllarda çeşitli araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Farklı yönleriyle çeşitli disiplinlerin ilgi odağına giren bu gruplar, bu bağlamda Dinler Tarihi alanında araştırma yapanların da gündeminde yerini almıştır.

Son dönemlerde etki ve izlerini ülkemizde de görmeye başladığımız yeni dini hareketler, dünya üzerinde pek çok mensubu ile etkisini ve gelişimini devam ettirmektedir. Bu oluşumların sosyolojisinden psikolojisine dek detaylı bir şekilde incelenmesi ve tanınması elzemdir. Artan çeşitli imkânların da etkisiyle bu alanda yapılan çalışmalar hem Batı dünyasında hem de diğer bölgelerde artmakta, modern dönemlerin bir parçası ve görünürlüğü haline gelen bu oluşumlar pek çok açıdan incelenmektedir.

Çalışmanın Konusu, Kapsamı ve Sınırlılıkları

Temel karakteristikleri belirleme çalışmalarının yanında yeni dini hareketlere dair kökenleri, inanç sistemleri, organizasyon yapıları, üyeleri, misyoner karakterleri ve toplumla ve dünyayla kurdukları ilişki biçimi gibi birçok farklı yön dikkate alınarak çeşitli tipolojik çalışmalar yapılmıştır. Tipolojilere genel olarak bakıldığında Dick Anthony ve Thomas Robbins’in monistik-dualistik¹⁵; Frederick Bird’ün hayran/dindar, müritlik ve çiraklık¹⁶; Rodney Stark ve William Sims Bainbridge’in kitle kültü, mürit

¹⁴ Barker, “New Religious Movements”, 17.

¹⁵ Thomas Robbins - Dick Anthony, “The Sociology of Contemporary Religious Movements”, *Annual Review of Sociology* 5 (1979), 75-89.

¹⁶ Frederick Bird, “Charisma and Ritual in New Religious Movements”, *Understanding the New Religion*, ed. Needleman Jacob - Baker George (New York: Seabury, 1978), 173-189.

kültü ve kült hareket;¹⁷ Roy Wallis’in dünyayı reddeden, dünyayı tasdik eden ve dünya ile uzlaşan hareketler¹⁸ ve James A. Beckford’ın iç ilişki ve dış ilişki temeline dayanan tipolojileri¹⁹ en sık karşılaşılan sınıflandırmalardır.

Bu tipolojiler içerisinde din sosyolojisi alanındaki çalışmaları ile tanınan Lorne L. Dawson’un hareketlerin kökenini dikkate alarak yapmış olduğu beş kategorili tasnif, bugün en çok faydalanılan seçeneklerden biridir. Bu tasniften hareketle farklı bölgelerdeki dini yapılanmaların kendi içerisinde ne tür özellikler sergiledikleri ve o bölgede varlık gösteren geleneksel dinlerle ne tür benzerlik ve farklılıklar gösterdiklerine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu tasnifin çalışmamız açısından önemi Japonya ve Japon Budizmi içerisinde oluşmuş yeni dini hareketleri incelerken bölgede mevcut veya öncesinde varlık göstermiş inanç sistemleriyle ilişkilerini ortaya çıkarabilme noktasındadır. Söz konusu tasnifte beş farklı yeni dini hareket grubundan bahsedilebilmektedir. Bunlar; i) Soka Gakkai, Siddha Yoga, Hare Krishna, Brahma Kumaris gibi ister felsefi ya da mistik, ister meditatif veya adanmış olsunlar, çeşitli Doğu Asya ve Güneydoğu Asya dini geleneklerine dayanan gruplar, ii) Scientology, Synanon, Silva Zihin Kontrolü gibi insan potansiyelini geliştirmeye odaklanan yapılanmalar, iii) Wicca ve Neo-paganizm, Rosicrucians, Güneş Tapınağı gibi Batı’nın Hristiyanlık öncesi folklorunun ve Neo-Hristiyan ezoterik geleneklerinin çeşitli yönlerinden temel alan oluşumlar, iv) Tanrı’nın Çocukları, Uluslararası Yol, Uluslararası Mesih Kiliseleri, İslam Ulusu, Bahailik gibi Yahudilik, Hristiyanlık veya İslam gibi dinlerin çeşitli yönlerinden etkilenen hareketler ve v) Aetherius Topluluğu, Cennetin Kapısı, Urantia ve Raelyenler gibi UFO’lara ve uzaylıların öğretilerine dayanan gruplardır.²⁰

Dawson’un söz konusu tipolojisinde birinci kategoride yer alan Japon yeni dini hareketleri, sahip oldukları inançlar, ibadetler ve uygulamalar açısından bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Japonya’da *shinshukyō* (新宗教) yani “yeni

¹⁷ William Sims Bainbridge - Rodney Stark, “Cult Formation: Three Compatible Models”, *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 59-70.

¹⁸ Roy Wallis, “Three Types of New Religious Movements”, *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson (Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 36-58.

¹⁹ James A. Beckford, *Cult Controversies* (London: Tavistock Publications, 1985), 254.

²⁰ Lorne L. Dawson, “New Religious Movements”, *The Blackwell Companion to the Study of Religion*, ed. Robert A. Segal. (Oxford: Wiley-Blackwell Publishing, 2006), 372.

din” terimi ile atıfta bulunulan yeni dini hareketlerin sayısı ile ilgili farklı görüşler bulunmakla birlikte 300 ile birkaç bir arasında değişen rakamlardan bahsedilmektedir.²¹ Japon yeni dini hareketlerinin yüzölçümü hatta binli rakamlarla ifade edildiği dikkate alındığında, söz konusu grupların her birindeki inanç esasları ve ibadetleri tek tek tespit etmenin bir hayli zor hatta neredeyse imkânsız bir girişim olacağı aşîkârdır. Bu nedenle çalışmamızın kapsamı, Japon yeni dini hareketleri içerisinde hem insanlar arasındaki yaygınlıkları hem de inanç esasları ve ibadetler konusundaki çeşitlilikleri dikkate alınarak seçilen Agonshū, Aum Shinrikyō, Kōfuku no Kagaku, Ōmoto, Seicho no İe, Shinnyo-En, Sōka Gakkai, Sukyō Mahikari, Tanrısal Işık Birliği (TIB) ve Tenrikyō isimli gruplar ile sınırlı tutulmuştur. Bununla birlikte çalışmamızdaki bazı başlıklar örneklendirilirken bu oluşumların her biri tek tek ele alınmamış, ilgili konuyu en iyi şekilde resmeden hareketlere atıfta bulunulmaya çalışılmıştır. Öte yandan konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sunması amacıyla zaman zaman çalışmanın kapsamına dahil olmayan bazı hareketlerle ilgili örneklere de yer verme yoluna gidilmiştir.

Japonya’da söz konusu grupların bir kısmının Hristiyanlık ve diğer geleneklere, birçoğunun da Şinto ya da Budist ilke ve değerlere ait olarak yorumlanması, “yeni dini hareket” ifadesinin aslında yeni kategorisinden ziyade ülkedeki yerleşik dini yapıların önemli bir parçası olarak algılandığını göstermektedir. Bununla birlikte Japon kültürü ve dini yapısı içerisinde oluşmuş yeni dini hareketlerin çoğunlukla kendilerine özgü bir inanç ve ibadet sistemi geliştirmeye çalıştıkları da dikkat çekmektedir. Dolayısıyla Japon yeni dini hareketleri yorumlanırken ülkenin tarihçesi, toplumun yapısı, ülkenin dini profil ve çevresel etkileşimleri gibi pek çok unsur dikkate alınmalıdır. Bu sebeple çalışmanın giriş kısmında Japon toplumu ve ülke içerisinde hayat bulabilmiş dini gelenekler, bu dini geleneklerin serüveni, Japonya üzerinde çeşitli açılardan etkileri gibi genel bilgiler verilecektir. Çalışmamızın kalanı ise üç ana bölümden oluşmaktadır. Kendi içinde iki alt başlıktan oluşan birinci bölümde Japonya’da mevcut dini yapılar ve tarihi arka planları, Japonların din algısı

²¹ Barker, “New Religious Movements”, 17; Franz Winter, “Japanese New Religious Movements”, *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Lukas Pokorny - Franz Winter (Leiden: Brill, 2018), 18.

ve ülkede faaliyet gösteren yeni dini hareketlerin temel özellikleri, ortaya çıkış sebepleri, bu oluşumlara dair kullanılan isimlendirmeler ile tarihsel dönemler halinde gelişimleri incelenecektir. Beş alt başlıktan oluşan ikinci bölümde Japon yeni dini hareketlerinde yer alan temel inanç esasları ve itikadi noktalar ile bu hususlarla bağlantılı unsurlar ele alınacaktır. Üçüncü ve son bölümde ise altı alt başlık halinde Japon yeni dini hareketlerinde uygulanan ibadet ve ritüeller belirlenerek gerek kendi içlerinde gerekse geleneksel dinlerle olan benzerlik ve farklılıkları ortaya konmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Türkiye’de yeni dini hareketler bazında yazılan literatür yaklaşık olarak 2000’li yıllardan itibaren yükselişe geçmiştir. Batıda yapılmış araştırmalara bakıldığında konu ile ilgili çalışmaların, 20-30 yıl kadar daha önce ortaya çıkmaya başladığını ve ülkemize nispetle daha zengin bir literatüre sahip olduklarını bilinmektedir. Bu noktayla bağlantılı olarak daha spesifik bir alan olan Japon yeni dini hareketleri söz konusu olduğunda da yine dünya genelinde farklı disiplinlerdeki birçok uzman tarafından oluşturulmuş zengin bir literatürle karşılaşılmaktadır.

Japon yeni dini hareketlerine ilişkin ülkemizde de özellikle son dönemlerde gerek makale gerekse birtakım tezlerin yazılmakta olduğu görülmektedir. Söz konusu çalışmalar, daha ziyade Japonya’da ortaya çıkan belli başlı bazı hareketlerle ilgili deskriptif nitelikleriyle ön plana çıkmaktadır. Buna karşın Japon yeni dini hareketlerinin temel inanç esasları ve ibadetlerine dair yapılmış herhangi bir çalışmanın bulunmayışı bir eksiklik olarak dikkatleri çekmektedir.

Buradan hareketle çalışmamızın amacı Japon yeni dini hareketlerinin temel inanç esasları ve ibadetlerini tespit ederek konuya dair temel bir çerçeve çizmektir. Bu yapılırken Japon yeni dini hareketlerinin inanç ve ibadetleri açısından gerek kendi içlerinde gerekse geleneksel dinlerden farklılaşıp farklılaşmadıkları da belirlenmeye çalışılacaktır.

Ülkemizde konuyla ilgili yapılmış çalışmalara baktığımızda Zeynep Kaptan tarafından hazırlanan *Japonya’da Bir Yeni Dini Hareket: Aum Shinrikyō* ve Enbiye Mahbube Dinler’in *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto* isimli yüksek lisans tezleri, Halil İbrahim Şenavcu’nun, “Japon Yeni Dini Hareketlerinde Halk Hekimliği: Sekai Kyusei Kyo Örneği”, Yetkin Karaoglu ve Ayhan Kuşçulu’nun birlikte yazmış olduğu

“Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış” makalesi ile Yetkin Karaoğlu’nun “Japon Yeni Dinî Hareketi Ōmoto’nun İnançları” isimli makalesi ve *Japon Yeni Dini Hareketi: Ōmoto* isimli doktora tezi Japon yeni dini hareketleri ile ilgili doğrudan yapılmış kapsamlı araştırmalar arasında karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra ülkemizde *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* adıyla basılan çalışmada Japon yeni dini hareketleri kapsamında; Emine Battal tarafından kaleme alınan “Aum Shinrikyō” ve “Sukyo Mahikari,” Halil İbrahim Şenavcu tarafından yazılan “Byakko Shinko Kai”, “Nipponzan Myohoji”, “Sekai Kyusei Kyo” ve “Rissho Kosei Kai”, Ervanur Turan tarafından kaleme alınan “Dünya Yoldaşlığı (World Mate)”, Elif Büşra Kocalan tarafından yazılan “Gedatsu-Kai” ve “Seiçō No İe” Süleyman Turan tarafından kaleme alınan “Hikari No Wa, “Reiyukai” ve “Tanrısal Işık Birliği (God Light Association)”, İhsan Çapçioğlu tarafından yazılan “Hō No Hana Sanpōgyō”, Merve Yetim tarafından kaleme alınan “Kofuku No Kagaku”, Mustafa Bıyık tarafından yazılan “Omoto”, Sema Nur Uzun tarafından kaleme alınan “Soka Gakkai”, Dila Baran Tekin tarafından yazılan “Tenrikyo”, Merve Üstek tarafından kaleme alınan “Honmichi”, İtir Rruga tarafından yazılan “İsa’nın Ruhu Kilisesi (Iesu No Mitama Kyokai)” ve Fatih Eroğlan tarafından kaleme alınan “Shinnyo-En” başlıkları yer almaktadır.

Bu çalışmaları incelediğimizde genellikle Japon yeni dini hareketlerini ana hatlarıyla tanıtan deskriptif nitelikli eserler karşımıza çıkmaktadır. Bunlar içerisinde söz konusu hareketlerle ilgili tanıtıcı birtakım bilgiler verilmiş olmakla birlikte gerek ortaya çıktığı kültürle mukayese eden gerekse kendi içerisinde inanç ve ibadetleri bağlamında mukayese eden bir çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte spesifik bir hareketi tanıtmaya yönelik çalışmalar olup ilgili literatür içerisinde Japon yeni dini hareketlerindeki inanç esaslarını ve ibadetlerini doğrudan ele alan kapsamlı bir çalışma göze çarpmamaktadır. Ayrıca söz konusu Japonya olduğunda diğer ülkelerden farklı olarak yeni dini hareketler bazında yeni dini hareketler ve “yeni” yeni dini hareketler ayrımı bulunmaktadır. Bu yeni kavramın incelenmesi, diğer yeni dini hareketlerden farklılıklarının ve benzerliklerinin ortaya konulması açısından önemlidir. Bu açıdan çalışmamızın kıymeti, Japon yeni dini hareketlerinin incelenmesi neticesinde tespit edilen inanç esasları ve ibadetlerin gerek söz konusu grupların kendi içerisinde gerekse geleneksel dinlerle aralarında görülen benzerlik ve farklılıklara işaret edecek olmasında aranmalıdır. Çalışmamızın ayrıca Türkiye’deki Uzak Doğu dinleri ve yeni

dini hareketler çalışmalarının kapsamının genişlemesine katkıda bulunması ve yeni araştırmalara kapı aralaması beklenmektedir.

Çalışmanın Yöntem ve Kaynakları

Çalışmamızda Japon yeni dini hareketlerinin temel inanç esasları ve ibadetlerinin incelenmesi amaçlandığından nitel araştırma yöntemlerinin kullanılması uygun görülmüştür. Bu doğrultuda nitel araştırmalarda kullanılan ve dinler tarihi alanı için de önemli olan deskriptif ve mukayese yöntemleri kullanılmıştır. Böylece bu dinî grupların temel dinî fikir ve uygulamaları, ülkede mevcut olan dinî geleneklerle bağlantıları, birbirlerine kıyasla özgün ve benzer olduğu noktalar, kendilerini Japon toplumu içerisinde ve din olma bakımından konumlandıkları yer, içerdikleri esaslar, Japon ve Japon olmayan mensupları üzerinde yansımaları gibi hususların ortaya konulmasına yönelik bir süreç izlenmiştir.

Araştırmamızda bir taraftan mevcut durum ortaya konulmaya çalışılırken diğer taraftan konunun derinlemesine incelenmesi amaçlandığı için *durum çalışması* deseni kullanılmıştır.²² Güncel bir olguyu kendi gerçekliği içerisinde ele alan durum çalışmalarında nasıl ve niçin soruları temele alınırken, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olay derinlemesine incelenmekte ve var olan durum, olduğu gibi ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca bu çalışmada ilgili durum içerisinde birden fazla alt birimin de bulunması *nedeniyle iç içe geçmiş tek durum deseninden* yararlanılmıştır.²³

Japonya’da ortaya çıkan yeni dini hareketlerin sayıca çokluğu dikkate alındığında her birinin inanç ve ibadetlerini tek tek ele almanın zor bir girişim olduğu görülecektir. Bu durum çalışma için belirli bir örneklem oluşturmayı gerektirmiştir. Örneklemenin seçilmesi noktasında nitel araştırmalarda kullanılan örnekleme yöntemlerinden *tabaka örnekleme* yöntemi tercih edilmiştir.²⁴ Bu amaçla üzerinde çalışılacak bölgenin Japonya olarak belirlenmesinin ardından ülkede faaliyet gösteren yeni dini hareketler ve yeni yeni dini hareketler içerisinde hangilerinin çalışmaya dahil edileceğine karar verilmiştir. Bu belirleme yapılırken sayısal olarak yeni dini

²² Ali Yıldırım- Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 73.

²³ Yıldırım- Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 301.

²⁴ Yıldırım- Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 116.

hareketler ile yeni yeni dini hareketler arasında eşitlik öncelenmiş olsa da üye sayısı fazla olup özellikleri itibariyle de belirlenen başlıklar ile ilgili veri sunabilen gruplar seçilmiştir. Bununla birlikte üye sayısının fazlalığı ya da mevcudiyetinden ziyade sahip olduğu inanç ve ibadetlerin çeşitliliği öncelenerek kapsama dahil edilen gruplar da olmuştur. Bu doğrultuda yeni dini hareketler bağlamında Tenrikyō, Ōmoto, Seicho no İe, Sōka Gakkai, Sukyō Mahikari, Shinnyo-En, Tanrısal Işık Birliği (TIB) ve yeni yeni dini hareketler arasından ise Agonshū, Kōfuku no Kagaku, Aum Shinrikyō hareketleri ele alınmıştır.

Araştırmanın teorik çerçevesi, çalışma grubunu oluşturan yeni dini hareketlerin seçilmesi ve odaklanılacak inanç esasları ile ibadetlerin belirlenmesi *literatür taraması* ile biçimlendirilmiştir. Bu süreçte Japonca, Türkçe ve İngilizce olmak üzere basılı ve online birincil ve ikincil kaynaklara ulaşılmıştır. Bu bağlamda Japon yeni dini hareketlerinin kendi internet siteleri, Japon hükümetine bağlı bakanlıkların hazırlamış olduğu ve İngilizce versiyonları bulunmayan veri analiz tabloları gibi Japonca kaynaklardan faydalanılmıştır. İngilizce hazırlanmış kaynaklarda ilgili makale ve kitap bölümleri okunduktan sonra tercümesi yapılarak metne eklenmiştir. Türkçe kaynaklar noktasında da ansiklopedi, makale, kitap bölümleri, çeşitli dillerden Türkçeye tercüme edilmiş kaynaklardan yararlanılmıştır. Temelde müracaat ettiğimiz kaynaklar arasında öne çıkan referanslar içerisinde *Handbook of East Asian New Religious Movements* (ed. Lukas Pokorny- Franz Winter), *Bibliography of Japanese New Religious Movements* (ed. Peter B. Clarke), *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* (ed. Süleyman Turan- Emine Battal), *Encyclopedia of New Religious Movements* (ed. Peter B. Clarke), *Japanese New Religious Movements* (ed. Mark Juergensmeyer) isimli çalışmalar bulunmaktadır. Bunların yanında çeşitli makale veri tabanları, telif eserler, ansiklopediler ve tercüme eserler gibi ikincil kaynaklar taranarak ilgili bilgiler araştırılmıştır. Literatür taraması sonucunda elde edilen veriler, teorik çerçevenin oluşturulmasında ve başlıkların belirlenmesinde kullanılmıştır. Başlıklarda yer alan inanç esasları ve ibadetler, bir dini yapıda bulunması gereken temel esaslar düşünülerek ve çalışmada ele alınacak yeni dini hareketler ile yeni yeni dini hareketlerin her birinde kavramla ilgili yeterli miktarda veri bulunması önemsenerek seçilmiştir.

Veri analizi bağlamında, araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılan bir yöntem olan *betimsel analiz* yöntemi kullanılmıştır.²⁵ Kaynaklardan edinilen bilgiler ile Japon yeni dini hareketlerinin ve yeni yeni dini hareketlerin karakteri, oluşum süreci, gerçekleştirdikleri ibadetler ve öne çıkardıkları inanç esasları betimlenmeye gayret edilmiştir. Bu doğrultuda daha önce zikredilen yöntemler kullanılarak elde edilen veriler anlamlı bir biçimde yorumlanıp, daha önce literatür taraması sonucu belirlenmiş temalar üzerine oluşturulan başlıklar içerisine yerleştirilmiştir.

Çalışmamız boyunca Japon yeni dini hareketlerinin isimlerinin ve bazı Japonca kavramların yazılması konusunda da birtakım hususlara dikkat edilmiştir. Bu bağlamda Japonca hareket isimleri ya da kavramlar, literatürde daha ziyade orijinal halleri ile bilinmeleri ve Türkçeye çeviri sırasında karşılaşılan zorluklar nedeniyle özgün şekilleri muhafaza edilerek aktarılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede söz konusu isim ve kavramların, ilk geçtikleri yerlerde önce latinize edilmiş şekilleri italik olarak verilmiş, ardından parantez içerisinde orijinal karşılıkları yazılmıştır. Ayrıca metin içerisinde Japonca kavram ve isimlerin transkripsiyonunda, uzun “o ve u” veya “ş/ç” karakteri gibi özel kullanımlar için “ō/ū/sh/ch” şeklinde yazımlar tercih edilmiştir. Bunların yanı sıra Japon kökenli olmasına rağmen İngilizce isim kullanmayı yeğleyen birkaç hareketten biri olan God Light Association’ın ise Tanrısal Işık Birliği şeklindeki Türkçe karşılığı kullanılmıştır.

²⁵ Yıldırım- Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 239.

1. JAPONYA’DA GELENEKSEL DİNLER VE YENİ DİNİ HAREKETLER

Japonya’da din tarihi, dini gelenekler arasındaki uzun süreli karşılıklı bir etkileşim sürecinden ibarettir. Hristiyanlığın kendinden evvel var olan hâkim putperest zihniyeti bastırdığına şahit olduğumuz Avrupa’nın aksine, Şintoizm, Japon devletinin erken dönemlerinden bugüne dek Japon halkının yaşamının ve düşünce dünyasının bir parçası olarak var olmaya devam etmiştir.²⁶ Akabinde Budizm geleneği, Çin ve büyük oranda Kore üzerinden 6. yüzyılda Japonya’ya gelmiş ve böylece Şintoizm-Budizm etkileşimi de başlamıştır. Örneğin Şintoizm içerisinde kamilerin Budist tanrıların enkarnasyonu olarak görüldüğü birtakım teoriler üretilmiştir. Öte yandan Konfüçyüsçülük ve Taoizm, 1000 yıldan fazla bir süre boyunca, özellikle de ahlak ve siyaset felsefesi üzerinde etkili olarak, Japon toplumunda önemli rol oynayan diğer iki dini gelenektir.

Genel anlamda uzak doğu insanının özelde ise bir Japon’un dine bakışı ve algısı pek çok toplumdan farklıdır. Japon toplumunca Şinto kültürünün başlangıcı ile Japon milletinin ortaya çıkış zamanı ayrı düşünülmemektedir. Bu açıdan onlara göre Şinto kültüründen önce bir Japon kültüründen bahsetmek de mümkün değildir. Kısaca ifade etmek gerekirse Şinto için, Japonların hem dini hem de kültürüdür denilebilir. Çünkü Japonya’da din ile kültür iç içe geçmiş durumdadır ne din kültürden ne de kültür dinden ayrılabilir. ²⁷ Bu noktada Şinto inancının Japonların tarihi kadar eski olduğu kabul edilir ve bir Japon düşüncesine göre Şintoist olunmaz, Şintoist doğulur; çünkü Şintoizm, Japonluk ile özdeşleşmiş bir kavramdır.²⁸

Ek olarak mitler ve mitolojik varlıklar Japon toplumu nezdinde önemli bir diğer unsurdur. Erken dönemlerde kuzeyde Ainu, güneyde Ryukyular gibi bir dizi kültürel geleneğin Japon mitolojisini etkilediği bilinmektedir.²⁹ Bu zihni arka plan Japon

²⁶ Takahashi Saitō, *Nihonjin wa Nani o Kangaetekita no ka? Nihon no Shisō 1300-nen o Yominaosu* (Tokyo: Shōdensha Publishing, 2016), 67.

²⁷ Halil İbrahim Şenavcu, “Şintoizm”, *Dinler Tarihi*, ed. Mustafa Alıcı - Süleyman Turan (İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2020), 151.

²⁸ Bozkurt Güvenç, *Japon Kültürü* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2002), 143; Ian Reader, *Shinto, Simple Guides* (London: Kuperard Publishers, 2008), 80.

²⁹ Michael Ashkenazi, *Japon Mitolojisi*, çev. Özlem Özarpacı (İstanbul: Say Yayınları, 2019), 45; Hirohisa Ogawa, *Shinbutsu to Tomoni* (Tokyo: Bungeisha Publishing, 2000), 67.

mitolojisinin içine fazlasıyla işlendiğinden Şintoizm ve Budizm söz konusu olduğunda da mitolojik öğelerin izlerini görmek mümkündür.

Yine bu minvalde Herbert Spencer'ın çalışmalarında sıkça öne çıkardığı bir kavram olan atalar kültü, bir Japon'un dine dair algısı incelenirken literatüre dâhil edilebilir.³⁰ Bu bağlamda örneğin Şintoizm'e özgü mitolojik hiyerarşi ele alınırken Japon toplumunda yer etmiş olan hiyerarşiye benzer şekilde üst ve alt seviyeden binlerce tanrıyla karşılaşmaktadır. En alt düzeydeki ruhlar halk arasında yaşayanlardır, bunlara yalnızca evlerdeki mihrap ya da mezarları önünde tapılmaktadır. Bunlardan sonra sıra artık topluluğu temsil eden tanrılar olarak tapınılan eski reislerin ruhlarındadır. Ardından yeryüzünde çok büyük bölgeleri yöneten prens ya da önemli daimyōların³¹ ruhları gelmektedir.³² Tüm Şinto tanrıları üzerinde ise "Ulusal Kült" olarak da isimlendirilen İmparatorluk kültünün tanrıları yer almaktadır. Yani siyasal erk, imparator ve ailesinin toplum tarafından en üst manevi değer olarak kabul etmesi gerektiği düşüncesiyle sistemleşmiştir. Bu kült imparatorun oğulları oldukları kabul edilen tanrılara, diğer bir deyişle "imparatorluğun ataları"na tapınmayı içermektedir. Diğer toplumlardan farklı olarak atalar kültü ile bağlantılı bir şekilde bu ulusal kültün gelişip Şintoizm olarak devlet dinine dönüşmesi yalnızca Japonya'da görülen bir şeydir.³³

Japonya'da ortaya çıkan yeni dini hareketler, inanç sistemlerini oluştururken Japon tarihi, kültürü, dili ve dini geleneklerinden de beslendiği ve etkilendiği için öncelikle burada varlık göstermiş dinler hakkında ana hatlarıyla bilgi vermenin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

³⁰ Genel olarak Spencer'ın bu kavramına yönelik şu çalışmalara bakılabilir: Waardenburg Jacques, "Herbert Spencer", *Classical Approaches to the Study of Religion: Aims, Methods and Theories of Research. Introduction and Anthology* (Netherlands: Mouton & Co. N.V., 1973), 198-208.

³¹ Daimyō (Japonca: 大名), 12. Yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Japonya'da hüküm sürmüş olan en güçlü feodal hükümdarlara verilen isimdir. Daimyō sözcüğü Japoncada "büyük ad/yüce isim" manasına gelmektedir (William Morell, *Daimyo* (Ottawa: Pinnacle Books, 1983), 10).

³² Byron Earhart, *Shinto and Japanese New Religions (Religion, Scriptures, and Spirituality)*, ed. Walter Harrelson (Oregon: Blackstone Publishing, 2006), 89.

³³ Lafcadio Hearn, *Japonya*, çev. Oğuz Adanır (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016), 85.

1.1. Japonya’da Geleneksel Dinler

Japonya’da tarihsel süreç içerisinde çeşitli din ve mezheplerin varlık gösterdiği bilinmektedir. Söz konusu din ve mezhepler, daha sonra ortaya çıkan yeni dini hareketlere de temel teşkil etmektedir. Nitekim Japonya’daki yeni dini hareketlerin birikimlerinden beslendikleri geleneksel dinler incelendiğinde Şintoizm ve Budizm’in önde yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında ülkedeki yeni dini hareketlerden bazıları, Hristiyanlık ve Konfüçyanizm’in öğretilerinden izler taşımaktadır. Buradan hareketle başlık altında, Japon yeni dini hareketleri üzerinde öncelikli etkiye sahip olan söz konusu dört din hakkında ana hatlarıyla bilgi verilecektir.

1.1.1.Şintoizm

Şintoizm, Japonların milli dini inanışlarına verilen isimdir. Şinto, Japonca *şin* ve *tō* kelimelerinden oluşmaktadır. Japoncada “神” kanjisi³⁴ kullanarak yazılan “şin”, kami, yani ruh, üstün varlık, görünmeyen doğaüstü varlık, tanrı gibi anlamlara sahiptir; “道” yani “tō” kanjisi ise, yol demektir. Böylece “Şinto” kelimesi “kamilerin yolu” diye tercüme edilmektedir.³⁵ Aslında Japoncada, Japon atalarını eylemlerini, inançlarını ve geleneklerini de kapsayan “kamilerin yolu” anlamında *kami no miçi* (神の道) ifadesine de zaman zaman rastlanmaktadır. Kavram, Çincedeki “şentao” şeklindeki aslından Japoncaya “şintō” olarak geçmiş ve yaygınlık kazanmıştır.³⁶ Önceleri bu geleneksel düzene bir isim verme ihtiyacı hissedilmezken Japonların kendi yerel uygulamalarını dışarıdan gelen *Bukkyō* (仏教) ya da *Butsu-dō* (仏道) yani

³⁴ Japoncada üç alfabe kullanılmaktadır: Hiragana, katakana ve kanji. Hiragana ve katakana alfabelerindeki karakterler seslere dayalıdır ve her biri bir heceyi ifade eder. Kanji ise anlama dayalıdır, temelde Çince kökenlidir ve her karakter belli bir anlam ifade etmektedir. Aynı okunuşa sahip pek çok kanji olduğundan kelimeler Latin harfleri ile yazılırken aslında hangi kanjiyle yazıldığını bilmeden anlam vermek oldukça zor olmaktadır. Bk. Yaeko Sato Habein, *History of the Japanese Written Language* (Tokyo: University of Tokyo Press, 1986), 20.

³⁵ Reader, *Shinto, Simple Guides*, 30; Muharrem Demirci, *Japonca-Türkçe Sözlük* (İstanbul: Japon Kültür ve Enformasyon Merkezi, 1999), 488,495,568.

³⁶ Halil İbrahim Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi: İnanç ve Uygulamaları* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 23; Jason Ananda Josephson, *The Invention of Religion in Japan* (Chicago: The University of Chicago Press, 2012), 45.

Budizm'den farklı olduğunu ifade etme gerekliliğine bağılı olarak Şinto isminin kullanımına başlandığı bilinmektedir.³⁷

Her şeyi yoktan var eden tanrı anlayışına rastlanmayan Şintoizm'in bir kurucusu da bulunmamaktadır. Şintoizm'in genellikle nehir, ırmak, ağaç, dağ gibi doğal ya da doğala yakın maddesel nesnelerde yerleşik bulunan yerel ruhlara hürmet ve başvurma üzerine kurulu olduğı görülmektedir.³⁸ Bu açıdan kişiye ilişkin boyutlarıyla Şintoizm, kamilere imanı, kamilerin iradesine uygun biçimde yapılan amelleri, kamilere ibadet ve onlara katılım yoluyla ulaşılan manevi hayatı ifade etmektedir. Tam bu noktada kami inancının Şintoizm'deki en temel unsurlardan birini oluşturması açısından kami inancına incelendiğinde kami olarak adlandırılan pek çok nesne veya olgu karşımıza çıkmaktadır. Japon toplumunda erken dönemlerden bu yana kami olarak tanımlanan nesneler veya olgular arasında rüzgâr, yıldırım, güneş, dağlar; doğurganlık ve üretkenlik hali ve kimi hayvanlar ile ataların ruhları gibi çok geniş bir yelpazeden örnekleri zikretmek mümkündür.³⁹ Bir Japon birey için kamiler insan veya hayvansal formlarda olabildiğı gibi bu varlıkların dişilik ve erkeklik gibi formları da bulunabilmektedir. Dolayısıyla genel anlamda aşına olduğumuz ruhani varlık kategorilerinden bağımsız olarak bu varlıkları değerlendirmek gerekmektedir. Bu bağlamda kamileri bir tür tanrı, şeytan veya melek olarak sınıflandırmak mümkün görünmemektedir.⁴⁰ Öte yandan geleneksel Şinto inancında ölümden sonra ruhun canlı kalmaya devam ettiğı, her ölen bireyin ruhunun da kami olacağı inancı bulunmaktadır. Ancak kami haline gelen kişilerin dereceleri aynı olmadığı için hepsine tazim ve ibadet söz konusu değildir. Eğer birey hayatında iyi işler yapmış ve sevilen biri olarak ölmüşse saygı ve tazime uygun iyi bir kamiye dönüşeceği kabul edilmektedir. Kötü ve insanların şerrinden çekindiğı, ibadet veya tazim de bulunulmayan kamiler de mevcuttur.⁴¹ Kami teriminin bu kapsayıcılığı dikkate alındığında Şinto ismi tüm inançları belirten kolektif bir isim olarak anlam

³⁷ Roger J. Davies, *Japanese Culture: The Religious and Philosophical Foundations* (Vermont: Tuttle Publishing, 2016), 77.

³⁸ Ashkenazi, *Japon Mitolojisi*, 63.

³⁹ Sokyō Ono, *Şinto-Kamilerin Yolu*, çev. Suat Ertüzün (İstanbul: Okyanus Yayıncılık, 2004), 17.

⁴⁰ Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi*, 25.

⁴¹ Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi*, 25; Güvenç, *Japon Kültürü*, 141.

kazanmaktadır.⁴² Bu açıdan genel anlamda Şinto, dini bir inançtan daha fazlasını ifade etmektedir.⁴³

Şintoizm'deki kutsal metin anlayışı incelendiğinde İslam, Hıristiyanlık ve Yahudilik gibi dinlerde görülenden daha farklı bir anlayış göze çarpmaktadır. Bu bağlamda Şintoizm'in vahye dayalı bir kutsal kitap literatürü bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı metinlere kutsallık atfedildiği de bilinmektedir. Bunların başında "Eski Olayların Hikayesi" anlamına gelen *Kojiki* (古事記) ve "Japonya'nın Günün Gününe Yazılmış Tarih Defteri" olarak sözlük anlamını verebileceğimiz *Nihongi/Nihon Şoki* (二本紀/日本書紀) isimli kitaplar yer almaktadır.⁴⁴ Bilindiği üzere yerel dine ve Japon inanışlarına dair hikayeler 712 yılına kadar sözlü olarak nakledilmiştir. Bu hikâyeler, ancak Çin alfabesinin yani kanjilerin Budizm ile birlikte Japonya'ya girmesiyle birlikte yazılı hale getirilmiştir. Böylece 712'de imparator bu hikâyelerin bir araya getirilmesini emretmiş ve *Kojiki* kitabı ortaya çıkmıştır. *Nihongi* isimli kitap ise 720 yılında yazılmış ve *Kojiki*'nin bir nevi yorumu olarak kabul edilen bir kitaptır. Bu kitaplarda; kamiler, Japon adaları ve Japonların kökenine dair hikayeler, imparator ve ailesinin kutsallığı, Japonların yüceliği, çeşitli dönemlerde imparator ve halkın yapmış olduğu iyilikler aktarılmaktadır.⁴⁵ *Kojiki* ve *Nihongi* dışında kutsal kabul edilen başka metinler de bulunmaktadır. Örneğin "Eski Olayların Vakayinamesi" anlamına gelen *Kujiki* (旧事紀), "Seçilmiş Eski Hikayeler" manasında *Kogo Shūi* (古語拾遺) ve "Engi Döneminin Ayrıntılı Yasaları" olarak bilinen *Engişiiki* (延喜式) bunlar arasında yer almaktadır.⁴⁶

Şintoizm ibadet ve uygulamaları bakımından incelendiğinde genel olarak, kişinin kendisini muhafaza eden ve iyi bir hayat sürdüren kamiye saygı ve tazimle yaşaması fikrinin önemsendiği görülmektedir. Bu bakımdan günlük hayat adeta

⁴² Ross Bender, *Imperial Rule: Essays on Ancient Japan* (Illinois: Independently published, 2022), 87.

⁴³ Ono, *Şinto-Kamilerin Yolu*, 15.

⁴⁴ Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi*, 28; C. Scott Littleton, *Shinto: Origins, Rituals, Festivals, Spirits, Sacred Places* (New York: Oxford University Press, 2002), 40.

⁴⁵ Ono, *Şinto-Kamilerin Yolu*, 19-21.

⁴⁶ Süleyman Turan - Emine Battal, *Dünya Dinlerinde Kutsal Metinler* (Ankara: STS Yayınları, 2018), 134.

kamiye hizmet olarak düşünölmekte ve gerek ev içerisinde gerekse mabetlerde yapılan tören ve uygulamalar bu bağlamda değeriendirilmektedir. Bu doğrultuda ibadet için belirli gün ve saatler bulunmamakta, yalnız ya da toplu bir şekilde dua ve sunular gerçekleştirilebilmektedir.⁴⁷ Bu bağlamda evlerde gerçekleştirilen ibadet ve tazimlerin büyük bir çoğunluğu evin içerisinde hazırlanmış özel bir köşe olan ve “kami rafi” anlamına gelen *kamidana* (神棚) önünde yapılmaktadır. Bu rafın üzerinde kimi zaman aile büyüklerine ait hatıralar ve küller bulunurken kimi zaman da fotoğraf ve tütsüler yer almaktadır.⁴⁸ İbadet sırasında görölen uygulamalar ise sunu öncesi temizlik için *harai* (払い) yani arınma, *shinsen* (神饌) yani takdime, *norito* (のりと) yani dua ve *naorai* (直会) yani ritüele katılan herkesin bir araya gelerek kutsal sakeden içmesi olarak özetlenebilir.⁴⁹

Şintoizmde bir diğer önemli ibadet alanı mabetlerdir. Jinja (神社) adı verilen mabetleri; geniş bir alan üzerinde özerk bir yapı halinde bulunabildiği gibi bir binanın veya dairenin bölümü şeklinde ya da yol kenarında küçük bir kulübe formatında olabilmektedir.⁵⁰ Jinja’da gerçekleştirilen ibadetler de yine bireysel veya toplu şekilde yapılabilmektedir. Mabede giren kişi öncelikle girişte bulunan anı alıp ellerini iki kez alkışlar gibi yaptıktan sonra dizüstü oturup duasını ederek ibadetini tamamlamış sayılmaktadır. Jinja içerisinde bolca tütsü ve takdimeler ile birlikte Şinto inancında kamilerin sembolü olarak kabul edilen kılıç, mücevher ve ayna gibi nesneler de görölmektedir.⁵¹

Budizm’in 6. yüzyılda öлкеye girişine dek Şintoizm Japonya’daki tek hâkim inanç olmuştur. Budizm öлкеye girdikten sonra, önce üst düzey siyasi erk ve

⁴⁷ Ono, *Şinto-Kamilerin Yolu*, 57.

⁴⁸ Halil İbrahim Şenavcu, “Japon Dinleri”, *Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz (İstanbul: MiletNihal Yayınları, 2019), 268.

⁴⁹ Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi*, 29; Kūkai Nanri, *Shinsen — Kamisama no Shokuji kara “Shoku no Genten” o Mitsumeru* (Tokyo: Sekaibunkasha Publishing, 2011), 123.

⁵⁰ Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi*, 30; Ahmet Güç, *Dinlerde Mabet ve İbadet* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), 92.

⁵¹ Hiromi Shimada, *Kyōyō toshite Manande Okitai Jinja* (Tokyo: Mainabi Shuppan Publishing, 2020), 58.

aristokratlar ardından da halk arasında yayılma imkânı bulmuştur. Japonya'daki yerel din ile kaynaşmasına bağlı olarak da Budizm zamanla ülkenin öne çıkan dini geleneği haline gelmiştir. Japonya'da yerel din ile de kaynaşarak ön plana çıkmıştır.⁵² 1868 Meiji dönemiyle birlikte ise *Shinbutsu* (神仏)⁵³ olarak adlandırılan bu kaynaşmış yapıya son verilmek istenmiş, Şintoizm bu sentezden ayrılıp devlet desteğiyle tekrar canlandırılıp Japonya'nın resmi dini haline getirilmiştir. Devletin Şintoizm'e olan bu güçlü desteği 1946 yılına kadar devam etmiş, bu süreç Japon milliyetçiliğini de körüklemiştir. II. Dünya Savaşından günümüze kadar geçen sürede de yine Şintoizm, Japonya'daki varlığını diğer dinlerle uyumlu bir şekilde sürdürmeyi başarmıştır.⁵⁴

1.1.2. Budizm

Hindistan'da MÖ 6. yüzyılda ortaya çıkan Budizm, Japonya'ya MS 6. yüzyılda Çin ve Kore üzerinden gelen gezginler, tüccarlar ve din adamları aracılığıyla ulaşmıştır. Kore'den diplomatik bir misyonun parçası olarak gelen hediyeler içerisinde Sakyamuni Buda'nın bir tasviri ve birkaç ciltlik Budist metni gibi parçaların bulunduğu bilinmektedir.⁵⁵ Tıpkı Kore'de olduğu gibi, Japonya'da da Budizm'in yerli kültür üzerinde kalıcı bir etkisi olmuştur. 7. yüzyıla gelindiğinde ve Budizm ülkeye büyük ölçüde yerleştiğinde, Japonya'da düzinelerce tapınak kompleksi, pek çok rahip, ritüellerin uygulanması esnasında ihtiyaç duyulabilecek ikonları ve diğer teçhizatları yapmak için birçok yetenekli zanaatkâr bulunduğu bilinmektedir.⁵⁶

Budizm, Japonya'ya ulaştığında önce toplumun üst kesimi tarafından kabul görmüş ancak uzun bir dönem halka inememiştir. Budizm'in halk tarafından bilinmesi

⁵² Ono, *Şinto-Kamilerin Yolu*, 19-21; Ryuhan Nishikawa - Rudolf Steiner, *Shutaina Shinbutsu to Ningen* (Tokyo: Futosha Publisher, 2010), 45.

⁵³ Shinbutsu-shūgō (神仏習合) olarak da adlandırılan Shinbutsu, Japonya'nın tek organize dini olan Şinto ve Budizm'in sentezi olarak ortaya çıkmış sistemi ifade etmektedir. İmparator Meiji bu sisteme son vermeyi hedeflemiştir. Bk. The Editors of Encyclopaedia, "Shugen-Dō | Japanese Religion", *Encyclopedia Britannica* (Erişim 10 Kasım 2021).

⁵⁴ Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi*, 24. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bk. Joseph M. Kitagawa, "Japonya Dinleri", çev. Abdullah Davudoğlu, *Asya Dinleri*, ed. İsmail Raci Faruki, (İstanbul: İnkılab Yayınları, 2002), 487-607; Fumihiko Sueki, *Nihon Shūkyō-shi* (Tokyo: Iwanami Shoten Publishing, 2006), 69.

⁵⁵ Tomomi Matsuzaki, *Dare demo Wakaruyuru Bukkyō Nyūmon* (Tokyo: Natsumesha Publishing, 2021), 152.

⁵⁶ Elizabeth Hammer, "Buddhism in Japan", *asiasociety.org* (Erişim 08 Ekim 2022).

ve benimsenmesi ancak 13. yüzyıl başlarında gerçekleşmiştir. Bu gelişmeyle birlikte Japon kültürü ile mecz olan Budizm, ülkeye geldiği ilk şekliyle kalmamış bir nevi Japonlaştırılmıştır.⁵⁷ İki dini geleneğin birbirini beslemesi ve desteklemesi sonucu Budizm, Şintoizm'in ardından halkın ikinci dini haline gelmiştir. Budizm, 1568-1582 yılları arasında Japon beyliklerini kendi yönetimi altında birleştirme politikası yürüten Japon General Oda Nobunaga döneminde bir süre baskı ve takibata uğrasa da 1868'e kadar rahat bir ortamda gelişmesini sürdürmüştür.⁵⁸

1868 yılında İmparator Meiji döneminde merkeze Şinto inancının alınmasıyla Budistler tekrar ciddi bir zulüm ve baskı ile karşı karşıya kalmışlardır. Meiji'nin Budizm yasağı II. Dünya Savaşı'ndan sonra kaldırılmış olsa da Budizm 1980'lere kadar Japonya'da düşüş yaşamaya devam etmiştir. 1980'lerden bu yana ülkedeki Budistlerin sayısı, özellikle sosyal sorumluluğa yüksek değer veren Nichiren Budizmi'nin de katkısıyla önemli ölçüde artmıştır.⁵⁹ Bu noktada ülkede varlık göstermiş Budist mezheplere dair biraz daha bilgi sahibi olmak gerekmektedir.

Japon tarihinde ifade edilen dönemlere Budizm ile ilişkisi açısından kısaca bakacak olursak Nara Dönemi'nde (710-784) Japonya'ya Çinli rahipler aracılığıyla altı tane Budist mezhebi tanıtıldığı kayıtlarda geçmektedir. Bunlar *Hossō* (法相宗), *Ritsu* (律宗), *Kegon* (華嚴宗), *Sanron* (三論宗), *Jōjitsu* (成実) ve *Kusha* (俱舍) ekolleridir. Ancak bugün sadece ilk üç ekole ait cemaat, az sayıda üyesiyle varlığını devam ettirmektedir. Diğerleri zamanla bölünüp değişikliklere uğrayarak tarihsel gruplar olarak anılmaya başlanmıştır.⁶⁰ Burada zikredilmesi gereken bir diğer önemli dönem Heian Dönemi (784-1185)'dir. Çünkü bu dönemde bugün de Japon toplumu ve kültüründe oldukça önemli *Tendai* (天台宗), *Shingon* (真言宗) ve *Jōdo* (浄土)

⁵⁷ Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi*, 73; Güvenç, Michio Araki, "Buddhism, Schools of: Japanese Buddhism", *The Encyclopedia of Religion*, ed. Mircea Eliade (New York: The Macmillan Co., 1987), 487; Güvenç, *Japon Kültürü*, 37-41.

⁵⁸ Halil İbrahim Şenavcu, "Tarihsel Süreç İçerisinde Japon Budizmi: Genel Bir Bakış", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 1 (2016), 46; Keichi Miyamoto, *Wakaru Bukkyō-shi* (Tokyo: Kadokawa Publishing, 2017), 200.

⁵⁹ Meijiishin Shigakukai, *Meijiishin to Shūkyō Bunka (Kōza Meijiishin 11)* (Tokyo: Yūshi-sha Publishing, 2016), 233.

⁶⁰ Joseph M. Kitagawa, "The Buddhist Transformation in Japan", *History of Religions* 4/2 (1965), 322.

diğer adıyla Pure Land ekolleri ortaya çıkmıştır.⁶¹ Bu dönemde Budist öğretiler oldukça hızlı bir şekilde yayılmış ve halk tarafından da benimsenmiştir.

Söz konusu üç mezhebi biraz daha detaylı ele almanın yararlı olacağı kanaatindeyiz. Tendai mezhebi asıl olarak Hint ve Çin felsefi düşüncelerini harmanlayan bir yapıdadır. Hiei dağında Enryaku-ji isimli tapınağı kuran Saichō (767-822) adlı bir keşiş tarafından Japonya'ya tanıtılmış ve aktarılmıştır.⁶² Saichō, Çin'deki meşhur Tien-tai mezhebinin inanç esasları ve ritüellerinin yanında bazı ezoterik öğretileri öğrendikten sonra Japonya'ya geri dönmüştür. Genel olarak öğretilerini ve ritüellerini Lotus Sutra etrafında geliştiren bu mezhep kendinden sonraki grupları da etkisi altına almıştır.⁶³ Shingon mezhebi ise Japonya'da “dharmanın büyük ustası” olarak da isimlendirilen Kūkai diğer ismiyle Kobo Daishi (774-835) tarafından kurulmuştur. Çin ve Hint felsefeleri konusunda derin bilgi sahibi olan Kūkai *mikkyo* (密教) olarak bilinen ezoterik unsurları inanç sisteminin temeline yerleştirmiştir.⁶⁴ Ritüeller esnasında mandala kullanımının da yine kendisi tarafından sistemleştirildiği bilinmektedir. Bir diğer ekol Jōdo diğer adıyla Pure Land de Çin kökenli Ching T'u ekolünden büyük oranda etkilenmiştir. Bu ekolün kurucusu, 1133-1212 yılları arasında yaşamış olan rahip Hōnen kabul edilmektedir. Hōnen, inanç esasının temelinde Japonca *Amida Butsu* (阿弥陀仏) biçiminde ifade edilen ve “sonsuz ışık aleminde ebedi hayat süren aydınlanmışların yüce merhametine sığınmak” anlamına gelen öğretiyi almıştır.⁶⁵ Böylece Hōnen inananların merhamet ve inayete sığınarak ibadet etmeleri halinde mutluluk ve huzura ereceğine gönderme yapmaktadır. Kucaklayıcı

⁶¹ Jikō Hazama, “The Characteristics of Japanese Tendai”, *Japanese Journal of Religious Studies* 14/2/3 (1987), 104; Yahiko Komine, *Kūkai to Shingonshū* (Tokyo: Mikasa Shobō Publishing, 2013), 97; Michiko Ishimure, *Kugaijōdo Zensan-bu* (Tokyo: Fujiwara Shoten Publishing, 2016), 422.

⁶² Hazama, “The Characteristics of Japanese Tendai”, 102.

⁶³ Hüsamettin Karataş, “Erken Dönem Japon Budizmi”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2013), 60; Yoshirō Tamura, “Japanese Culture and the Tendai Concept of Original Enlightenment”, *Japanese Journal of Religious Studies* 14/2/3 (1987), 205; “What is Tendai?”, *Tendai Buddhist Institute* (Erişim 22 Mart 2023).

⁶⁴ Karataş, “Erken Dönem Japon Budizmi”, 60; Okamura Keishin - Paul L. Swanson, “Kūkai's Philosophy as a Mandala”, *The Eastern Buddhist* 18/2 (1985), 25.

⁶⁵ Karataş, “Erken Dönem Japon Budizmi”, 61; Charles B. Jones, *Chinese Pure Land Buddhism: Understanding a Tradition of Practice* (Honolulu: University of Hawai'i Press, 2019), 87.

bir yapısı olan mezhep, ayin ve ritüellerde de diğer mezheplere göre daha basit usuller takip etmiştir.⁶⁶

Ardından pek çok Budist mezhebin doğduğu, mevcut mezheplerin de yeni kollara ayrıldığı Kamakura Dönemi (1185-1333) gelmektedir. Burada yeni oluşan gruplar içerisinde dikkat çeken en önemli iki ekol *Nichiren* (日蓮仏教) ve *Zen* (禅道) olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁷ Bunlar Japon felsefesine büyük katkılar sunduğu gibi bugün de Japon toplumunda izleri görülebilen mezheplerdir. Zen Budizm, Japonya'ya Dōgen (1200-1253) isimli bir keşiş tarafından tanıtılmıştır. Kendisi Çin'de uzun yıllar meditasyon eğitimleri aldıktan sonra ülkesine dönüp bu öğrendiklerini sistemleştirip Japon toplumunda yaymaya çalışmıştır.⁶⁸ İnanç esasları bakımından Zen geleneği, bir kurtarıcı ve kutsal metinden ziyade meditasyona ağırlık vermektedir. Ekol içerisinde ibadet bağlamında meditasyonun önemi büyüktür ve pek çok çeşidi bulunmaktadır.⁶⁹ Nichiren mezhebi ise 13. yüzyılda yaşamış olan Budist rahip Nichiren (1222–1282)'in öğretilerine dayanmaktadır. Nichiren, temelde kişinin benliğini Lotus Sutra'nın hakikatine adanmasının gerekliliğine işaret etmekte, öğretilerini ve ritüellerini de yine bu metin etrafında şekillendirmektedir.⁷⁰ En temel ibadet biçimi “nam-myoho-renge-kyo” ifadesi söylenerek yapılan *daimoku* zikridir. Japon yeni dini hareketlerinin bu iki gelenekten önemli izler taşıdığı görülmektedir.

İlerleyen yıllarda Muromachi (1336-1573)⁷¹, Momoyama (1573-1603), Edo (1603-1867), Meiji (1868-1912), Taishō ve Showa Dönemleri (1912-1945) içerisinde doğan veya zamanla etkisini yitiren Budist mezhep ve gruplar olmuştur. Bunlar içerisinde araştırmamızın konusuyla ilişkisi bakımından Taishō ve Showa dönemine dikkat çekmek faydalı olacaktır. Bu dönemde ortaya çıkmış ve köken olarak Nichiren

⁶⁶ Robert H. Sharf, “On Pure Land Buddhism and Ch'an/Pure Land Syncretism in Medieval China”, *T'oung Pao* 88/4/5 (2002), 295.

⁶⁷ Tōru Yasumoto, “Buddhism and the Japanese Mind”, *Contemporary Religions in Japan* 3/4 (1962), 298.

⁶⁸ “Dōgen”, *Encyclopedia Britannica* (Erişim 25 Ocak 2023).

⁶⁹ William M. Bodiford, “Zen in the Art of Funerals: Ritual Salvation in Japanese Buddhism”, *History of Religions* 32/2 (1992), 146; Ichirō Ishida, “Zen Buddhism and Muromachi Art”, çev. Delmer M. Brown, *The Journal of Asian Studies* 22/4 (1963), 420.

⁷⁰ Şenavcu, “Tarihsel Süreç İçerisinde Japon Budizmi”, 51; Hüsamettin Karataş, “Nichiren'in Hayatı ve Temel Öğretileri”, *Dini Araştırmalar Dergisi* 17/44 (2014), 150.

⁷¹ Michael C. Hall, *Japan in the Muromachi Age* (California: University of California Press, 2022), 125.

Budizmi'nin bir kolu kabul edilen Sōka Gakkai hareketi, Budizm'in Japon yeni dini hareketleri ile bağlantısı ve etkileşimi açısından önemli bir örnektir. ⁷² Çalışmamızın ikinci ve üçüncü bölümlerinde de bahsedileceği üzere isimlerini zikretmiş olduğumuz ekollerin pek çoğunun inanç esasları ve ibadetler ekseninde Japon yeni dini hareketlerine etkisi büyüktür. Bu etkilerin neler olduğu ve nasıl yorumlanmaları gerektiği ile ilgili değerlendirmelere ileride yer verilecektir.

1.1.3.Konfüçyanizm

Japonca ifadesiyle *Kōshi* (孔子) yani Konfüçyüs'ün düşünceleri etrafında gelişen Konfüçyüsçülük söz konusu olduğunda Japonya'ya giriş tarihi olarak MÖ 5. yüzyılla MS 7. yüzyıl arasında değişen tarihler zikredilmektedir. ⁷³ Buradan Japonya'nın en geç 7. yüzyıl civarında Konfüçyanizm ile tanıştığı anlaşılmaktadır. Japon tarihi seyri içerisinde Konfüçyanizm ülke üzerinde dini düşünce ve hayattan ziyade çeşitli siyasi ve toplumsal hususlarda zaman zaman etkili olmuş hatta daha çok toplumun üst kesimleri tarafından bilinen ve incelenen bir düşünce olarak değerlendirilmiştir. ⁷⁴

Japonca'da batı dünyasından farklı olarak bu düşünce sistemi için üzerinde ittifak edilmiş tek bir terimden ziyade *jugaku* (儒学) veya *jukyō* (儒教) “ilimlerin öğrenilmesi”, *seigaku* (聖學) “alimlerin öğrenmesi”, *rigaku* (理学) “insan doğasının ve ilkesinin öğrenilmesi”, *shingaku* (心学) “zihnin öğrenilmesi” gibi terimler kullanılmıştır. Bunlar arasında geleneksel ve modern Konfüçyüsçülüğe en sık kullanılan referanslar *jugaku* ve *jukyō* terimleridir. *Ju*, “zayıflık/güçsüzlük”e atıfta bulunan Çince *ru* kelimesinin Japonca okunuşudur. *Gaku* veya *kyō* ise “öğrenim” anlamına gelmektedir. Böylece oluşan kelime, bedenlerinden ziyade zihinleriyle talim

⁷² Senchu Murano, “Japanese Buddhism and World Buddhism”, *Contemporary Religions in Japan* 1/4 (1960), 80; Bodiford, “Zen in the Art of Funerals: Ritual Salvation in Japanese Buddhism”, 152.

⁷³ Nobuyuki Kaji, *Jukyō to wa Nani ka?* (Tokyo: Chuokoron Shinsha Publishing, 2015), 100.

⁷⁴ Peter Nosco, “Confucianism in Japan”, *The Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (New York: The Macmillan Co, 1987), 3/1926; Joy Hendry, *Understanding Japanese Society* (London: Routledge, 1995), 126.

yapma eğiliminde olan ve sonuç olarak bedenen daha zayıf algılanan ekolün öğrencilerine bir eleştiri de içermektedir.⁷⁵

7. yüzyıldan önce ülkedeki Konfüçyüsçü öğretilerin, muhtemelen hükümete diplomatik yazışma ve kayıt tutma konusunda yardımcı olan yazıcıların ve edebiyatçıların bir tekeli olarak kalmış olduğu da ifade edilmektedir. Gelişmekte olan Japon devletindeki merkezileşmeyi ve siyasi güçlerin yönetimini destekleyen Konfüçyüs öğretileri, Japonya’da ilk kez, İmparatoriçe Suikō’nun vekili olarak hizmet eden Prens Shōtoku Taishi (574-622) döneminde öne çıkmıştır.⁷⁶ 604 yılında Shōtoku, rekabet halindeki beylikler arasındaki idari birliği ve uyumu vurgulayarak Japonya yönetimini daha da merkezileştirmeyi amaçlayan bir anayasa olan *jūshichijō kenpō* (十七条憲法) isimli belgeyi yayınlamıştır. On yedi maddelik bu anayasa, evreni, her bir unsurun kendine özgü ve karşılıklı sorumlulukları olan, gök, yer ve insandan oluşan bir üçlü olarak gören Konfüçyüsçü kozmolojiyi yansıtmaktadır. Konfüçyüs ilkelerinin hükümet yönetimindeki etkisi, imparatorluk mahkemesinin siyasi gücüyle birlikte 9. ve 10. yüzyıllarda azalmıştır. 11 ve 12. yüzyıllara gelindiğinde ise Japon Konfüçyüsçüleri orijinal düşünce ortaya koymak veya yorum üretmekten daha çok metin analizi ve eleştirisiyle uğraşmışlardır.⁷⁷

17. yüzyıla yani Edo Dönemi’ne gelindiğinde ise, hem siyasi alanda hem eğitimde Neo-Konfüçyüsçülük en önemli felsefe olarak öne çıkmış ve bu tarihten itibaren yapılan sürekli çalışmalar sayesinde bu bölgede tutunmayı ve yaygınlaşmayı başaramıştır.⁷⁸ Tokugawa yönetiminde Neo-Konfüçyüsçülük, özellikle *bushidō* (武士道) yani “savaşçının yolu” felsefesinin gelişimine katkıda bulunmuştur.⁷⁹ Neo-

⁷⁵ John Tucker, “Japanese Confucian Philosophy”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Erişim 19 Mart 2023).

⁷⁶ Kevin Gray Carr, *Plotting the Prince: Shōtoku Cults and the Mapping of Medieval Japanese Buddhism* (Hawaii: University of Hawaii Press, 2012), 78.

⁷⁷ Wei-ming Tu, *Confucian Traditions in East Asian Modernity: Moral Education and Economic Culture in Japan and the Four Mini-Dragons* (Cambridge: Harvard University Press, 1996), 44.

⁷⁸ Nosco, “Confucianism in Japan”, 3/1927; “Confucianism”, *japan-guide.com* (27 Ağustos 2022).

⁷⁹ Bushidō, samurayların uyması gereken tutum, davranış ve yaşam tarzı kurallarıdır. Bu açıdan Bushidō Orta Çağ Avrupa’sındaki şövalyelik kurallarına benzemektedir. Bushidō felsefesine göre samuraylardan ölümüne kadar onurlu kalmak, sadakat, sadelik ve savaş sanatlarında beceriklilik istenmekteydi. Bilgi için bk. Inazu Nitobe, *Bushido-Japon Savaş Sanatı*, çev. Doruk Akyüz (İstanbul: Dergah Yayınları, 2020), 16.

Konfüçyüsçülüğün Çin klasiklerinin incelenmesine yönelik vurgusu, Japonlar arasında bir tarih anlayışını ilerletmiş ve sırayla Japon klasiklerine olan ilginin yenilenmesine ve Şinto çalışmalarının yeniden canlanmasına yol açmıştır.⁸⁰ En önemlisi, Neo-Konfüçyüsçülük, bilim adamlarını hukuk, ekonomi ve siyaset gibi insan ilişkilerinin pratik yanıyla ilgilenmeye de teşvik etmiştir. Ayrıca Konfüçyanizm’in sunduğu ahlak ve değerler sisteminin bazı unsurları, Japon geleneğine çok uygun düştüğünden sosyal ilişkilerden aile ve eğitime varıncaya dek toplumda etkisi büyük olmuştur.⁸¹

Bu önem ve etki yani Konfüçyüsçü terimler; modern felsefeden bilime, dine, beşerî ve sosyal bilimlere kadar pek çok yerde karşımıza çıkmaktadır. Mesela modern bir kavram olan *daigaku* (大学) yani “üniversite” kelimesinin kökü Neo-Konfüçyüsçülüğün dört kitabının ilki ve yetişkinler için öğrenmeye açılan kapı olarak anlaşılan bir metin sayılan Daxue’nin (The Great) adından alınmıştır.⁸² Japon kültüründe kalıcı Konfüçyüsçü katkılar arasında, özellikle Budizm’in tanıtılmasının ardından, yıl isimlerinin imparatorların saltanat süreleri ile belirtilmesi, Japonya’daki imparatorluk isimlerinde yer alan Konfüçyüsçü nüanslar, Kojiki ve aynı zamanda Nihon Shoki’nin kozmolojisinin Han Konfüçyüsçülüğünün eklektik bakış açısını yansıtmaları, Prens Shōtoku’ya (573-621) atfedilen “On yedi Madde Anayasası” gibi örnekler zikredilebilir.⁸³

1.1.4.Hiristiyanlık

Hiristiyanlık, 16. yüzyılın ortalarında ve sonlarında önce Cizvit ve ardından Fransisken misyonerler tarafından Japonya’ya tanıtılmıştır. Başlangıçta hem bir din hem de Avrupa kültürünün bir sembolü olarak iyi karşılanırsa da Tokugawa

⁸⁰ Inazo Nitobe - Tadao Yanaihara, *Bushidō* (Tokyo: Iwanami Shoten Publishing, 1938), 80.

⁸¹ Kenjiro Tsuchida, *Jukyō Nyūmon* (Tokyo: Tōkyōdaigakushuppankai Publishing, 2011), 125; Ahmet Kahraman, *Mukayeseli Dinler Tarihi* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2018), 101.

⁸² Daxue 大學 “Büyük Öğrenme” bir Konfüçyüs klasiğidir. Toplumun düzeni ve uyumu üzerine bütünleyici Konfüçyüsçü yazı olarak eklendiği Sishu 四書 “Dört Kitap” kanonunun bir parçasıdır. Aslen ritüel klasik Liji 禮記’nin bir bölümüydü. Ayrıntılı bilgi için bk. Ulrich Theobald, “Daxue”, *ChinaKnowledge.de* (Erişim 08 Ekim 2022).

⁸³ Tucker, “Japanese Confucian Philosophy”; Ulrich Theobald, “Daxue”, *ChinaKnowledge.de* (Erişim 08 Ekim 2022).

Şogunluğunun ⁸⁴ kurulmasından sonra Hristiyanlar zulüm görmeye başlamıştır. Dahası Japonya'nın sömürge haline getirileceği ve milli kimliğe zarar geleceği konusunda duyulan endişe sebebiyle ülkede Hristiyanlığın yayılmasını engellemeye yönelik adımlar atılmıştır. Bununla da yetinilmeyerek bu dine mensup olanlara din değiştirmeleri için baskı yapılmış ve 1630'larda Hristiyanlık tamamen yasaklanmıştır.⁸⁵ Bu dönemde yaşanan en önemli gelişme "Kapalı Ülke" anlamına gelen *sakoku* (鎖国) politikasıdır. Bu karara göre Japonya dış dünyadan soyutlanmış, ülkeye yabancı milletlerin girişi yasaklandığı gibi Japon vatandaşlarının da giriş ve çıkışları kısıtlanmıştır. Bu yasaklar göz ardı edilerek ülkeye izinsiz giriş veya çıkışın cezası ise ölüm olarak belirlenmiştir.⁸⁶ Bununla bağlantılı olarak 1853 yılı hem Japon tarihi hem de Hristiyanlık adına önemli bir dönüm noktası haline gelmektedir. Çünkü bu tarihte ülkenin bahsi geçen izolasyon sürecinin sona ermesiyle hem Japonya'daki Hristiyanlar rahat bir nefes almış, hem de misyonerler için Japonya yolu açılmıştır. Ancak Meiji döneminde (1868-1912), Şintoizm'in devlet dini olarak benimsenmesi ve Japon milliyetçilik hareketlerinin artması, Hristiyanlığın geniş kitlelere yayılmasına engel olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ise Hristiyanlığın Japonya'da yayılmasının önünde büyük oranda engel kalmamış ve günümüzde nüfusun yaklaşık %1'ini oluştursa bile Hristiyan gruplar varlıklarını devam ettirebilme imkânı bulmuştur.⁸⁷

1940 yılına gelindiğinde otuz dört Protestan kilisesi sayıca az gruplar halinde olduklarında baskılara karşı koymakta zorlandıkları ve hükümet tarafından da benzer gruplar olarak algılandıkları için "Mesih'in Kilisesi" adı altında birleşmek zorunda kalmıştır. Birleşme sonu ortaya çıkan bu Kilise ile Roma Katolik Kilisesi, II. Dünya

⁸⁴ Shōgunluk; 1192'den 1867'ye kadar Japonya'nın resmi rejimi olan askeri feodal yönetimdir. Shōgun (将軍) ise "Orduların Kumandanı" anlamına gelen bir askeri rütbe ve tarihsel unvandır. Modern askeri seviyelendirme sistemindeki karşılığı Harekât Komutanı'dır. Okan Haluk Akbay, *Japon Kültürü Terimler Sözlüğü* (Konya: Konya Japon Kültür Merkezi Derneği Kültür Sanat Yayınları, 2013), 257.

⁸⁵ "Religion of Japan", *Encyclopedia Britannica* (Erişim 23 Mart 2023).

⁸⁶ Konuyla ilgili olarak detaylı bilgi için bk. Michael S. Laver, *The Sakoku Edicts and the Politics of Tokugawa Hegemony* (New York: Cambria Press, 2011).

⁸⁷ Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi*, 47. Ayrıca bk. Merriman Colbert Harris, *Christianity in Japan* (New York: Legare Street Press, 2022); Joanna Reed Shelton, *A Christian in the Land of the Gods: Journey of Faith in Japan* (Eugene: Cascade Books, 2016).

Savaşı sırasında ülkede tanınan Hristiyan gruplar olarak kalmıştır.⁸⁸ Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Japonya'daki diğer dini yapılanmalar gibi bu Hristiyan gruplar da savaş sırasında hükümet ideolojik bir tehdit olarak algılanmış iş birliğine yanaşmayan dini liderler ve grup üyeleri hapse atılarak sindirilmiş veya işkence görmüştür.⁸⁹ O zamanlar din ve inanç özgürlüğü Japonya'da belki de Japonya'nın ilk başbakanı ve Meiji dönemi siyasetçilerinden Ito Hirobumi'nin belirttiği gibi, yalnızca “zihinle sınırlıydı”.⁹⁰ Bu baskılama ve takibat dönemi ile beraber Hristiyan Japonlar daha çok izole ve uzak adalarda, özellikle de batı Kyūshū Yarımadası'nda “gizli Hristiyan köyleri” inde yaşamaya devam etmişlerdir.⁹¹ II. Dünya savaşı sonrasında ise Hristiyanlığın Japonya'da yayılmasının önünde büyük ölçüde önemli bir engel kalmamıştır. Bununla birlikte Hristiyanların Japonya'daki nüfusu incelendiğinde halen %1 ila 2 arasında olduğu görülmektedir.⁹²

1.2. Japonya'da Yeni Dini Hareketler

Japonya'da din terimi için *shūkyō* (宗教) kavramı kullanılmaktadır. Bu ifadenin Japonya'da ilk kez 19. yüzyılda kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Daha öncesinde “yol” anlamında “do”, “to”, “tao”, “miçi” gibi kavramlar, din kavramını karşılamak için yaygın olarak kullanılan isimlendirmeler için örnek olarak gösterilebilir.⁹³ Söz konusu yeni dini hareketler olduğunda ise kullanılan kavram *shinshūkyō* (新宗教) olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni dini hareketlerin doktrinleri, uygulamaları ve örgütlenme biçimleri geleneksel dinlerden belli ölçülerde farklılaşmakta ve birçoğu kendilerini yeni dini oluşumlar olarak görmektedir.⁹⁴

⁸⁸ Eisuke Wakamatsu - Yoshihisa Yamamoto, *Kirisutokyō Kōgi* (Tokyo: Bungeishunjū Publishing, 2018), 300.

⁸⁹ Gary L Ebersole, “Japanese Religions”, *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (New York: MacMillan Co, 2005), 7/4791.

⁹⁰ George Akita, “Itō Hirobumi”, *Encyclopedia Britannica* (Erişim 19 Mart 2023).

⁹¹ The Editors of Encyclopaedia, “Kakure Kirishitan”, *Encyclopedia Britannica* (Erişim 19 Mart 2023).

⁹² Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi*, 47.

⁹³ Alan L. Miller, “Japanese Religions Popular Religion”, *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (New York: MacMillan Co, 2005), 7/4798.

⁹⁴ Susumu Shimazono, “New New Religions and This World: Religious Movements in Japan after the 1970s and Their Beliefs about Salvation”, *Social Compass* 42/2 (1995), 1.

Sayısal veriler incelendiğinde Japonya’da yüzlerce hatta binlerce hareketin bulunduğu işaret edilmektedir. Bu sayının oldukça yüksek çıkmasının sebepleri arasında, Japonya genelinde yapılan genel sayıma dahil edilmeyen çok küçük hareketlerin var olması zikredilebilir. Öte yandan üye sayılarına dair bir araştırma yapılmak istendiğinde ise istatistiksel sorunlar daha da karmaşıklaşmaktadır. Çünkü hareketler, bir kişiyi üye olarak kabul etme, üyelikleri belgelendirme veya farklı üyelik dereceleri belirlemek gibi çeşitlenen pek çok farklı sisteme sahiptir. Bu farklılıklar, zaman zaman hareketlerin kendi üye sayılarına dair beyan ettikleri rakamların gerçeği yansıtmayan, abartılı rakamlar olarak kayıtlara geçmesine sebep olmaktadır. Akademik literatürdeki tahminlere göre Japonya’da, yarım milyondan fazla üyesi olan yalnızca birkaç yeni dini hareket vardır.⁹⁵ Bunların başında Sōka Gakkai, Perfect Liberty Kyōdan, Reiyūkai, Risshō Kōseikai, Seichō no Ie ve Tenrikyō zikredilebilir.

Japonya’da yeni dini hareketlerin nasıl algılandığını incelemek istediğimizde ayrı birer oluşumdan ziyade bir kısmının Hristiyanlık ve diğer geleneklere, birçoğunun da Şinto ya da Budist geleneğe ait olarak yorumlandığı görülmektedir. Bu anlamda “yeni dini hareket” ifadesi aslında yeni bir dini gelenek kategorisinden ziyade ülkedeki dini geleneklerin önemli bir parçası olarak hizmet eden hareketleri kapsayan bir kavram halini almaktadır. Bu başlık altında konuyla ilgili olarak Japonya’da yeni dini hareketler için kullanılan isimlendirmeleri, ülkede bu grupların ortaya çıkış sebepleri, tarihsel serüvenleri ve temel özellikler ele alınacaktır.

1.2.1. Japon Yeni Dini Hareketleri İçin Kullanılan İsimler

Japonya’da yeni dini hareketler terminolojik açıdan incelenirken pek çok kullanıma rastlanmaktadır. Başlangıçta, yani 20. yüzyılın ilk yarısında, yeni yapılanmalarla ilgili olarak yaygın kullanılan ifadeler, *ruiji shūkyō* (類似 宗教- yarı din), *giji shūkyō* (擬似 宗教- sözde din) gibi aşağılayıcı kullanımlardı. Bazen *jakyō* (邪教- sahte din/sapkınlık) gibi ifadeler de devletin yeni dini hareketlere dair tutumunu yansıtabilecek örnekler olarak kullanılmaktadır. Bazı Japon yeni dini hareketlerinin ise kendilerinin geleneksel dinlerin mezhepçiliğinin hem üstünde hem de ötesinde

⁹⁵ Winter, “Japanese New Religious Movements”, 18.

olduğunu iddia ettiği ve bu anlamda “din” etiketine direndiği, bunun yerine “manevi eğitim merkezi” anlamında *shūken dōjō* (修験道場) olarak adlandırılmayı tercih ettiği dönemler olmuştur.⁹⁶

20. yüzyılın ikinci yarısında bu ifadelerin yerini bugün de hâlâ kullanımda olan *shinshūkyō* (新宗教- yeni dinler) ve *shinkō shūkyō* (新興宗教- gelişen/yükselen din) terimleri almıştır. Önceki tanımlamalardan farklı olarak söz konusu yeni dini oluşumlara dair daha “nötr” olma adına üretilen bu kavramlar büyük oranda kabul görmüştür ve akademik dünya dışında ve gazeteciler tarafından da kullanılmaktadır.⁹⁷

Yeni dini hareketleri isimlendirme konusunda karşımıza çıkan temel bir sorun kavramların diğer dillere tercümesi esnasında yaşanmaktadır. Japoncada *shinko*, *shinkō narikin* (新興成金) gibi daha çok “yeni zenginlik”, “yeni bir perspektif” anlamlarında aslında bir açıdan olumlu bir mana yansıtacak şekilde yer alan kullanımlar, Batı dillerine tercüme esnasında zaman zaman “yeni kurulmuş din”, “yeni ortaya çıkmış yapılanma” gibi ifadelerle çevrilmiştir. Bu da hareketlere bir tarikat, toplumu negatif yönde sürükleyen bir örgüt, temelsiz bir oluşum gibi daha radikal bir bağlamda algılanmasına yol açmaktadır. Tabii olarak bu şekilde yapılmış olan tercümeleri hareketlerin çoğu kabul etmemiş ve kullanmamıştır. Yaşanan gelişmelere bağlı olarak 1970 sonrası bazı yazarlar ve gazeteciler tarafından yavaş yavaş daha tarafsız bir ifade olan *shinshūkyō* kullanılmaya başlanmıştır.⁹⁸

Bilimsel çalışmalarda yeni dini hareketler için kullanılan bir başka alternatif isimlendirme çok yaygınlaşma imkânı bulamamış olsa da *minshū shūkyō* (民衆宗教 -halk dini) terimidir. Yeni dini hareketlerin ilk örneklerinin büyük oranda kırsal kesimde ortaya çıkmış olmasının yanı sıra bu hareketlerin geleneksel halk inancı ve benzer yapılarla yakın ilişkiye sahip oluşumlar olarak incelenebilecekleri düşüncesi bu

⁹⁶ Inken Prohl, “New Religions in Japan: Adaptations and Transformations in Contemporary Society”, *Handbook of Contemporary Japanese Religions*, ed. Carole M. Cusack - James R. Lewis (Leiden: Brill, 2012), 249; Gregory Wilkinson, “Sūkyō Mahikari”, *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Lukas Pokorny - Franz Winter (Leiden: Brill, 2018), 182.

⁹⁷ Keishi Nakamura, *Sekai no Shinsō o Tsukamu Shūkyō-gaku (Wakatta Tsumoride Owaranai Dokugaku Shirizu)* (Tokyo: Discover21 Publishing, 2021), 66.

⁹⁸ Winter, “Japanese New Religious Movements”, 28.

isimlendirmeyi ortaya çıkarmıştır. Ancak hiçbir zaman tüm yeni dini hareketleri kapsayacak biçimde kullanılmamıştır.⁹⁹

1995'te yaşanan trajik olaylar yeni dini hareketler noktasında üretilen terminolojiye büyük zarar vermiş, negatif anlamlar yüklenen birtakım kavramları tedavüle çıkarmıştır. Örneğin Aum Shinrikyō tarafından gerçekleştirilen sarin gazı saldırısı olayından sonra, İngilizce “kült” kelimesinin Japonca karşılığı olan *karuto* (カルト) medyada kullanılan ana ifade olmuştur. Bununla bağlantılı olarak tüm dünyada olduğu gibi kült karşıtı hareketler ve faaliyetler Japonya'yı da etkilemiş ve dini yasaların çerçevesini daha sıkı hale getirme girişimleri, kamusal kampanyaların başlatılması gibi gelişmeler yaşanmıştır.¹⁰⁰

Dini hareketlerin yasal kaydı, Japonya'da *Shukyō hōjinhō* (宗教法人法) yani “Dini Şirketler Yasası” kapsamında gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Japonya'da dini verilere ilişkin yıllık bir istatistik rehberi yayınlayan *Bunkachō* (文化庁) yani Eğitim Bakanlığı Kültür İşleri Dairesi tarafından bu hareketler denetlenmektedir. Bunkachō'nun hazırladığı bu veriler ve istatistiklerde yer alan dini organizasyon kategorileri “Budizm”, “Şintoizm”, “Hristiyanlık” ve “Diğer” şeklinde sıralanmaktadır. Söz konusu başlıkların her birinin altında uzmanlar tarafından bu yapılara bağlı yeni dini hareketler sıralanmaktadır. Ancak bu altyapılanmalar, kendilerini büyük oranda tarihsel kökenlerden yoksun, istikrarsız birer oluşum gibi gösterdiğini düşünerek “yeni din” isimlendirmesine itiraz etmektedirler. Örneğin Sōka Gakkai hareketi, Bunkachō'nun yayınladığı verilerde Japonya'daki yeni dini hareketlerin en büyüğü olarak gösterilmekle birlikte bu isimden hoşlanmamakta ve kendisini 13. yüzyıl peygamberi Nichiren merkezli Budist geleneğinde sağlam bir şekilde konumlandığını ifade etmektedir. Ayrıca çeşitli vesilelerle de sık sık kendisini uzun bir geçmişi olan Budist bir hareket olarak göstermeyi de ihmal etmemektedir.¹⁰¹

⁹⁹ Hiroshi Ozawa, *Minshū Shūkyō to Kokkashindō (Nipponshi Riburetto)* (Tokyo: Yamakawa Publishing, 2004), 77.

¹⁰⁰ Winter, “Japanese New Religious Movements”, 25.

¹⁰¹ “Shūkyō Nenkan”, *Bunkachō - Agency for Cultural Affairs, Government of Japan* (Erişim 24 Ocak 2023). Bunkachō (文化庁) yani Eğitim Bakanlığı Kültür İşleri Dairesi tarafından hazırlanan sayfada excel tabloları halinde her yıl dini gruplarla ilgili raporlar ve istatistikler yayınlanmaktadır. Etkili

1.2.2. Japon Yeni Dini Hareketlerinin Ortaya Çıkış Sebepleri

Genel anlamda çalışmanın giriş bölümünde de ifade ettiğimiz gibi yeni dini hareketler, lider ve üyelerin dinî kavram ve fikirleri etrafında bir araya gelen gruplardır. Bu birliktelikler toplumsal, ekonomik, psikolojik olmak üzere pek çok olgunun da etki ve katkısıyla oluşmaktadır. Toplumsal ve ruhsal birtakım mahrumiyetler, çarpıklıklar, değişimler, değişen ve dönüşen toplumsal ve kültürel yapılar bu noktada örnek gösterilebilir. Bu gibi değişkenlerin de etkisiyle bireyler veya gruplar hayata ve geleceğe dair endişe duymaları halinde yeni dini hareketlerin ortaya çıkması kolaylaşmaktadır.¹⁰²

Japon yeni dini hareketleri liderlik, hiyerarşik yapılanma, inanç esasları, etkin oldukları bölgeler ve sundukları vaatler gibi yönlerden ele alındıklarında ortaya çıkış sebepleri ve özellikleri ile ilgili bilgiler sunmaktadır. Örneğin dünyanın pek çok yerindeki diğer yapılanmalara benzer şekilde Japon yeni dini hareketlerinin de çoğunun kurucuları fakir, düşük sosyal sınıfa mensup ailelerden, köylülerden veya küçük esnaflar içerisinde çıkmıştır. İçlerinde fiziksel veya ruhsal anlamda hasta, dengesiz ve karanlık ruh hallerine sahip örnekler de bulunmaktadır.¹⁰³ Erkek liderlerin yanında görülen kadın liderler de zorla evlendirilmiş, çocuklarını kaybetmiş, ciddi toplumsal veya fiziki şiddet görmüş kişiler olabilmektedir. Liderlerin yaşamış olduğu bu olumsuz tecrübelerin daha sonra hareket içerisinde Tanrıyla daha yakından ve samimi bir bağ kurabilmek adına yaşandığı ileri sürülmüştür.¹⁰⁴ Bu konuda en iyi örnek, 19. yüzyılda Nara şehri yakınlarında küçük bir köy olan Tenri’de yaşayan ve Tenrikyō hareketinin kurucusu kabul edilen Nakayama Miki’dir. Kendisi ilk vahyin oğlunu iyileştirmek için yapmakta olduğu bir trans-meditasyon esnasında geldiğini

oldukları bölgeler, mensup sayıları, hangi dini gelenek ile bağlantılı oldukları, şehirlere göre görevli sayıları ve dini merkez sayıları ile adresleri, manevi liderleri, yayın faaliyetleri varsa yayınladıkları eserler, ticari faaliyet yürütenler varsa bunların şirket isimleri ve gelirleri gibi çok detaylı bilgiler yer almaktadır. En son 2014 yılında basılı olarak hazırlanan bu veriler artık online olarak yayınlanmaktadır. “Statistics, White Papers, and Publications”, *Bunkachō - Agency for Cultural Affairs, Government of Japan* (Erişim 28 Mart 2021).

¹⁰² Hiromi Shimada, *Nihon no Shinshūkyō* (Tokyo: Kadokawa Publishing, 2017). Hiromi Shimada, *Nihon no Jū-dai Shinshūkyō* (Tokyo: Gentōsha Publishing, 2013).

¹⁰³ Anthony Storr, *Öteki Peygamberler*, çev. Aslı Day (İstanbul: Okuyanüs Yayın, 2001), 18.

¹⁰⁴ Reader, “Japanese New Religious Movements”, 142.

iddia etmiştir. Bu iddianın ardından gelişen süreçte Nakayama Miki doğum ve hastalıklar konusunda köy ve çevresinde koruyucu bir makam olarak görülmeye başlanmıştır.¹⁰⁵ Bir başka örnek olarak yine bir kadın tarafından kurulmuş olan bir hareket Ōmoto (大本)'ya baktığımızda kurucu Deguchi Nao'nun genç yaşta ekonomik zorluklar yaşadığı, eşinin vefat ettiği ve çocuklarını da çeşitli sebeplerden kaybettiğini görmekteyiz.¹⁰⁶ Bunların yanı sıra Aum Shinrikyō hareketini lideri Shōkō Asahara, 1955 yılında Japonya'nın güneyinde yer alan Kumamoto şehrinde fakir bir ailenin yedinci çocuğu olarak doğmuştur. Asahara doğuştan gelen bir görme kusuru olan glokom hastalığı sebebiyle altı yaşındayken ailesi tarafından engelliler için açılmış olan bir yatılı okula gönderilmiştir. Asahara'nın ailesiyle bağlarını zayıflatan bu durum ileride kurmuş olduğu Aum Shinrikyō hareketinde de üyelere bir beklentiye dönüşmüştür. Bir diğer ifadeyle Asahara hareketine üye olmak isteyenlerden geleneksel aile bağlarını koparmalarını talep etmiştir.¹⁰⁷

Bu noktayla bağlantılı olarak şunu söyleyebiliriz ki Japon yeni dini hareketlerinin ortaya çıkışında, lider ve üyelerin içinde bulundukları sosyoekonomik açıdan zorlu koşulların neden olduğu psikolojik rahatsızlık veya olumsuz tecrübeler etkili olmuştur.¹⁰⁸ Edo Dönemi'nden Shōwa Dönemi sonuna değin bu durum açıkça görülebilmektedir. Örneğin Edo Döneminde tarım ve sanayide gerçekleştirilen merkezileşme politikalarının bir sonucu olarak insanların sosyoekonomik durumları kötüleşmiştir. Dönemin toprak politikalarının köylülerin beklentilerini karşılayamaması, zorunlu askerlik, yüksek maliyetler ve ağır vergiler bu noktada toplumu fakirleştiren diğer olgular arasında sayılabilir. Tüm bu gelişmeler ülke nüfusunun büyük bir bölümünü teşkil eden köylü ve çiftçilerin fakirlik ve sefalet içerisinde yaşamalarına neden olmuştur.¹⁰⁹ Örneğin 1978 yılında kurulan Agonshū

¹⁰⁵ Dila Baran Tekin, "Tenrikyo", *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 535.

¹⁰⁶ Onisaburo Deguchi, *Izunome Shinyu Deguchi Onisaburō Shinji-shū* (Tokyo: Yawata Publishing, 2022), 56; Mustafa Bıyık, "Ōmoto", *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2020), 393.

¹⁰⁷ Ian Reader, *Religious Violence in Contemporary Japan: The Case of Aum Shinrikyo* (Londra: Routledge, 2013), 40.

¹⁰⁸ Yetkin Karaoğlu - Ayhan Kuşçulu, "Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 22/1 (2022), 611.

¹⁰⁹ James L. Huffman, *Japonya Tarihi* (İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2020), 76.

hareketinin lideri Seiyu Kiriyaama'nın yaşamının erken dönemleri yoksulluk içinde geçmiştir. İlerleyen yıllarda yasa dışı alkol üretimi suçundan tutuklanmış, daha sonra iflas edip işsizlikten dolayı intihara kalkışmıştır.¹¹⁰ Bu durum Japonya'da ortaya çıkan yeni dini hareketlerin kendilerini fakirlikle yoğrulan bir geçmiş inşa ederek ortaya çıktıklarını göstermektedir.¹¹¹

Meiji Dönemi ile Shōwa Dönemi arasında yaşanan hızla artan kentleşme ve sanayileşme faktörü önemlidir. Bu esnada halkın alt tabakalarından pek çok insan yoksulluk nedeniyle yaşadıkları köyleri terk etmek ve daha fakir bir hayat sürmek zorunda kalmıştır. Bu grupların dışında kalan ve her an alt kademeye kayma riski bulunan tüccarlar, fabrika ve işletme sahipleri olan alt-orta sınıf çeşitli endişeler ve fikirlerin de etkisiyle yeni dini hareketlerin temel katılımcıları olmuşlardır.¹¹² Bunun esasında Japon hükümetinin ve resmi dinî hareketlerin halkın sosyal değişim ve eşitlik isteklerini yerine getirememesi yatmaktadır. Böylece yeni dini hareketler sosyoekonomik problemlere eğilmiş, halk da ana akım dinî anlayıştan ziyade toplumsal problemlere çözüm üreten hareketleri tercih etmiştir.¹¹³

Bu bilgiler ışığında erken dönem Japon yeni dini hareketleri ele alındığında bu oluşumların sadece dinî değil dünyevî alanı da kapsayacak düşünceler geliştirdikleri görülmektedir. Bu düşünce, halihazırda Japon toplumu içerisinde var olan ve hem Şintoizm'de hem de Budizm'de kullanılan *genseiieki* (現世利益- dünyevî fayda) kavramına işaret etmektedir. Bu kavram Japon yeni dini hareketlerinin genel bir özelliği haline gelmiş ve mensuplarına sundukları çözümlerin çıkış noktası olmuştur.¹¹⁴ Böyle bir bakış açısına sahip hareketler mensuplarına gelecek için umut vermekten veya manevi dünya hakkında farklı yaklaşımlar ifade etmekten önce insanın maddi ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgilenmişlerdir. Dünyevi fayda, insanların fiziksel iyileşmesinin dinî hareketler için önemini

¹¹⁰ Merve Üstek, "Agonshu", *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 44.

¹¹¹ Robert Kisala, "Schism in Japanese New Religious Movements", *Sacred Schism: How Religions Divide*, ed. James R. Lewis (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 105.

¹¹² Yuri Hibino, "Shinshūkyō ni Okeru 'Josei' Senryaku", *Nenbō Shakaigaku Ronshū* 2003/16 (2003), 1.

¹¹³ Kitajima Gishin, "Nippon Kindai Shinshūkyō Shichō to Kōkyōsei", *Yokkaichi daigaku Kankyo Chōhō Ronshū* 16/2 (2013), 1.

¹¹⁴ Tullio Federico Lobetti, *Ascetic Practices in Japanese Religion* (London: Routledge, 2013), 66.

vurgulamaktadır.¹¹⁵ Böylece yeni dini hareketler dinî canlanma ve gelişmenin sağlayıcısı olmakla kalmamışlar; modern Japon toplumunun doğuşuna, özellikle köy yaşamından şehir yaşamına geçişe uyum sağlanmasına katkı yapmışlardır.¹¹⁶

1.2.3. Japon Yeni Dini Hareketlerinin Tarihi

Yaygın kanaat bu tür hareketlerin daha çok son dönemlerde ortaya çıktığı yönünde olsa da tarihsel süreç dikkatli incelendiğinde aslında erken dönemlerde de benzer yapılanmaların olduğu görülmektedir. Örneğin tarihsel olarak ilk yeni dini hareketler, kökleri Bakumatsu veya geç Tokugawa döneminin kültürel gelişmelerine dayanan 19. yüzyıl boyunca özellikle kırsal bölgelerde ortaya çıkanlardır.¹¹⁷ Erken dönemlerde Japon yeni dini hareketleri araştırmacılar tarafından zamansal veya tematik kategorilerden ziyade tek tek ele alınıp incelenmektedir. Bu anlamda çalışmamızda ilgili grupların tarihi ve gelişimi, Franz Winter'ın önermiş olduğu dönemsal tasniften esinlenerek dört ana dönemde ele alınacaktır.

1.2.3.1. Birinci Dönem (1800-1900)

1639 yılında Japonya'nın dış devletlere kendini kapatmasıyla başlayan izolasyon süreci, 19. yüzyıl sonlarına doğru kolonyal güçler tarafından uygulanan dış baskılarla sona erdirilmeye çalışılmıştır. Süreç başarılı olunca mevcut yönetici askeri sınıf ve imparatoru dini olarak meşrulaştırılmış bir güç olarak gören kadim model istifa etmek ve yeni bir Japon hükümet sistemi kurmak zorunda kalmıştır. Böylece Japon modernleşmesi de başlamıştır. İşte ilk yeni dini hareketlerin habercisi sayabileceğimiz kıpırdamalar da bu esnada oluşmuştur.¹¹⁸ Hızlı sanayileşme, kentleşme, Batılı kavramların artan etkisi ve toplumdaki alışılmış geleneksel yapının bozulma endişesi gibi etkenler özellikle kırsal bölgelerde huzursuzluk ve güvensizliğe yol açmıştır. İçerdiği pek çok ekol, öğreti ve gelenekle aslında Japon geleneği ve dini yapısı zaten yeni dini hareketlerin oluşumu için oldukça verimli bir zemin sunmuştur. Bu gergin dönemde artık “yerli dini gelenekler” olarak kabul edilen Şintoizm, Budizm gibi

¹¹⁵ Karaoğlu - Kuşçulu, “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”, 613.

¹¹⁶ Peter B. Clarke, *New Religions in Global Perspective* (London: Routledge, 2006), 263.

¹¹⁷ Winter, “Japanese New Religious Movements”, 20.

¹¹⁸ Laver, *The Sakoku Edicts and the Politics of Tokugawa Hegemony*.

dinlerin sert kurumsal kimlikleri ve esneklikten yoksun yapıları Japon halkını yeni ve daha uyumlu yapılar aramaya itmiştir.¹¹⁹ Özellikle 1868 Meiji Restorasyonu ile çoğu zaman ayrılmaz bir bütün gibi algılanan ve hatta literatürde “Şintoizm-Budizm birlikteliği” yani *Shinbutsu* (神仏) olarak geçen inanış biçimine “Şintoizm ve Budizm’in Ayrılması” adı verilen bir hareketle son verilmesi (神仏分離令 - *Shinbutsu bunri no rei*), yerli ve milli olan Şinto’nun ön plana çıkarılması ile bu arayış daha da belirginleşmiştir.

Bu ilk dönemde ortaya çıkan hareketlerin en önemli örnekleri arasında *Honmon Butsuryūshū* (本門仏立宗), *Konkōkyō* (金光教), *Kurozumikyō* (黒住教), *Tenrikyō* (天理教) ve Ōmoto gösterilebilir.¹²⁰ Şintoizm’in halk inançlarını bünyelerinde bulunduran bu hareketler özellikle “kutsal olma”, “kutsal tarafından ele geçirilme”, “kehanet”, “dünyanın yenilenmesi”, “felaket folkloru”, “asketik yaşam”, “iyileşme” ve “şamanistik ritüel” gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.¹²¹ İsmi geçen hareketler büyük mensup sayılarına ulaşmış uzun bir geçmişe de sahip olmalarının etkisiyle günümüzde artık köklü birer din gibi kabul edilmektedir.¹²²

1.2.3.2. İkinci Dönem (1900-1925)

Bu periyot, ilk dönemden farklı olarak yeni dini hareketlerin daha ziyade kentlerde görülmeye başlandığı dönemdir. Meiji döneminin sonu ve Showa dönemi başlangıcı arasındaki bu zaman dilimi (1910-1925), hızlı modernleşmeye ve bunun etkilerine karşı bir tepki dönemi olarak anılmaktadır. Bu dönemde halkta modern öncesine yönelik ilgi artmıştır. Dahası buna bağlı olarak yeni dini hareketlerin sayısında da ciddi bir artış meydana gelmiştir. Bu anlamda 1905-1909 arasında

¹¹⁹ Yoshio Yasumaru, *Kamigami no Meijiishin Shinbutsu Bunri to Haibutsukishaku* (Tokyo: Iwanami Shoten Publishing, 1979), 123.

¹²⁰ Winter, “Japanese New Religious Movements”, 20. Ayrıca bk. Karaoğlu - Kuşçulu, “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”, 616.

¹²¹ Klaus-Peter Koepping, “Ideologies and New Religious Movements: The Case of Shinreikyō and Its Doctrines in Comparative Perspective”, *Japanese Journal of Religious Studies* 4/2/3 (1977), 133.

¹²² Hidenori Ukai, *Bukkyō Massatsu Naze Meijiishin wa Jiin o Hakai shita no ka?* (Tokyo: Bungeishunjū Publishing, 2018), 77.

9,1910-1914 yılları arasında 29,1915-1919 yılları arasında 32, 1920-1924 arası 63 yeni dini hareket ortaya çıkmıştır. ¹²³

Bu dönemde dikkate alınması gereken bir diğer gelişme Japonya’da 1920’lerin sonlarını karakterize eden ciddi ekonomik buhrandır. Hızlı kentleşme ve diğer gelişmeler Japon ekonomisini ciddi ve etkili bir biçimde dalgalandırmıştır. Buna bağlı olarak birçoğu Lotus Sutra’ya odaklanan ve yoksul şehirli işçi sınıflarına hitap eden bir dizi kent temelli yeni dini hareketlerin gelişim gösterdiği yeni bir dönem daha literatüre geçmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki devletin genel tutumu nedeniyle, bu dönemde yeni hareketlerin fiili örgütlenmesi son derece zorlaşmıştır. Çünkü dönem içinde her bir örgütlenme bir işçi hareketi gibi algılanmakta ve potansiyel bir tehdit olarak görülmüştür. ¹²⁴ Artan işçi hareketlerini ve huzursuzlukları kontrol altında tutmak amacıyla hazırlanan yasanın kapsamına, bu dönemde ortaya çıkan ve protesto hareketleri gibi algılanan yeni dini hareketler de dahil edilerek çeşitli takibat ve baskılara maruz bırakılmıştır. Özellikle 1921 yılı itibariyle başlayan ciddi müdahaleler kapsamında Japon yeni dini hareketleri, bilhassa toplumsal alanda siyasal içerikli eylemleriyle gündeme gelenler, polis baskınları, kurum kapatma, lider ve üyelere hapis cezaları gibi uygulamalarla karşı karşıya gelmiştir. ¹²⁵ *Reiyūkai* (霊友会) ve *Sōka Gakkai* (創価学会) temelleri bu dönemde oluşmuş hareketlerdir. *Reiyūkai*’dan ayrılıp gelişen *Rissho Koseikai* (立正交成会)’nin temelleri de yine bu dönemde atılmış, nihayetinde 1930’ların sonunda bağımsız bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. ¹²⁶

1.2.3.3. Üçüncü Dönem (1925-1970)

Bu aşamada bir önceki dönemden kalma devlet ile örgütlenmeler arası çatışma süreci devam etmiştir. Bunun yanında işaret edilmesi gereken önemli bir gelişme ise artan yeni dini hareket sayıları olarak zikredilebilir. Yapılan bazı araştırmaların ortaya

¹²³ Inoue Nobutaka, *Japanese New Religions in The Age of Mass Media* (Tokyo: Kokugakuin University, 2017), 70.

¹²⁴ Yaygın olarak Barış Koruma Yasaları olarak anılan Kamu Güvenliği Koruma Yasaları, Japonya İmparatorluğu döneminde 1894’ten 1925’e kadar çıkarılan bir dizi yasadır. Toplu olarak, yasalar sol siyasi muhalefeti bastırmak için tasarlanmışlardır. Bk. Richard H. Mitchell, “Japan’s Peace Preservation Law of 1925: Its Origins and Significance”, *Monumenta Nipponica* 28/3 (1973), 320.

¹²⁵ Nobutaka, *Japanese New Religions in The Age of Mass Media*, 24.

¹²⁶ Reader, “Japanese New Religious Movements”, 144.

koyduğu bazı verilere göre 1930’da 414 grup varken 1935’te bu sayı 1029’a sıçramıştır. 1924 yılında yeni dini hareketlerin sayısının 98 olduğu göz önünde bulundurulduğunda meydana gelen artışın oldukça yüksek olduğu görülmektedir.¹²⁷ Dönemin bir diğer önemli gelişmesi 1939’da hükümet tarafından kabul edilen ve 1940 yılında yürürlüğe giren *Shūkyō dantai-hō* (宗教団体会法) yani Dini Organizasyonlar Yasası’dır.¹²⁸ Kısaca ifade etmek gerekirse bu yasa, devlete dini kuruluşlar üzerinde denetim hakkı tanımaktadır. Bir diğer ifadeyle bu yasayla devletin yönetimindeki Şinto mabetleri ile yeni dini hareketler arasında net bir ayrıma gidilmiştir.¹²⁹

Pasifik Savaşı (1941-1945) ve Japon yenilgisi özelde Japon kökenli yeni dini hareketleri, genelde ise tüm Japon dini yapısını etkileyen önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzunca bir dönem siyasi ve resmi tüm protokollerin merkezinde yer alan *Tennō* (天皇) yani “Göğün oğlu” kabul edilen imparator, ilahi figür oluşunu bu dönemde kaybetmiştir. 1946’da kabul edilen *Nihon-koku kenpō* (日本国憲法) yani yeni Japon anayasasında inanç özgürlüğünün ve laikliğin özellikle vurgulanması ve imparatora atfedilen kutsallığın arka plana itilmesi de büyük etkilere yol açmıştır. Bu anayasa, “din özgürlüğü” olarak vurgulanan *shinkyōnojiyū* (信教の自由) ilkesinin herkes için sağlanması gerektiği, hiçbir dini yapının devletten herhangi bir destek veya ayrıcalık görmeyeceği, resmi devlet kurumları tarafından *shūkyō kyōiku* (宗教教育) yani “dini eğitim” verilmeyeceği, kamu parası veya kamu mülkü gibi kaynakların dini yapılanmalar için kullanılamayacağı gibi hususları da içermektedir.¹³⁰ Japonya’da dini grupların üzerinde önceki dönemlerde var olan tatbikat, baskı ve denetimi kaldıran bu anayasa Japon yeni dini hareketlerinin günümüze kadar gerçekleşen değişim ve gelişimlerinde önemli bir kırılma noktası olarak nitelendirilebilir.

¹²⁷ Winter, “Japanese New Religious Movements”, 23.

¹²⁸ Japonya’nın İkinci Dünya Savaşı’ndaki yenilgisinin ardından 28 Aralık 1945’te Dini Kuruluşlar Yasası (Religious Organizations Law) yürürlükten kaldırılarak yerine “Dini Şirketler Yönetmeliği” (Religious Corporations Ordinance) getirilmiştir. “Religious Corporations Act”, *Japanese Law Translation* (Erişim 23 Mart 2023).

¹²⁹ Yetkin Karaoğlu, *Japon Yeni Dini Hareketi: Ōmoto* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 36.

¹³⁰ Chido Takeda, “School Education and Religion in Japan”, *Contemporary Religions in Japan* 9/3 (1968), 214.

Bu “savaş sonrası” dönem incelendiğinde, yeni dini hareketler için bir başka büyüme süreci olarak kabul edilebilecek özellikler sergilediği görülmektedir. Şintoizm’in kapsayıcılık ve ulusal ahlaka etkisini kaybettiği bu dönem, savaş kargaşası ve yenilgi şokunun ardından insanlara önemli destek sunan oluşumların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Böylece, savaş sonrası Japonya’nın değişen şartlarına uyum sağlayan yeni bir kimlik oluşturmaya yönelik alternatif yolları sunan birçok yeni hareket ortaya çıkmıştır.¹³¹

1951 yılına gelindiğinde, bugün de halen yürürlükte olan *Shūkyōhōjin-hō* (宗教法人法) yani Dini Şirketler Yasası olarak bildiğimiz yeni bir yasa kabul edilmiştir. Bu yasayla hükümet tüm dini yapıların resmi kayıtlarını tutarken aynı zamanda onlara etkinlikler ve finansal faaliyetler konusunda bağımsız hareket etme imkânı tanımıştır. Nitekim bu gelişmenin bir sonucu olarak 1959 yılında, resmîyette Şinto mezheplerine göre tanımlanan yeni dini hareketlerin neredeyse yarısı resmi yapıdan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir.¹³² Bu yasa sonraki yıllarda yeni dini hareketlerde görülecek olan önemli artışın da etmenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşım ilan edildikten sonra aslında birtakım yeni yapılanmalar da ortaya çıkmıştır ve bu dönem, daha önce kurulmuş olmasına rağmen baskı ve takibat döneminde rahatça faaliyet yürütememiş olan hareketlere de önemli bir sıçrama yaşatmıştır.¹³³ Öyle ki 1958’te 171 Japon yeni dini hareketinin toplam üye sayısı on sekiz milyonun üzerine çıkmıştır.¹³⁴

1.2.3.4. Dördüncü Dönem (1975’ten Günümüze)

Yeni dini hareketler oluşumunun dördüncü aşaması genellikle 1970’ler ile ilişkilendirilmektedir. Bu yıllar, yeni bir dinsel hareket dalgası getirmiştir. Bu, Japonya’nın ekonomik olarak başarılı olduğu, ancak kimlik sorunları, modernleşme sürecine tepkiler ve kültürel temellerin aşınmasıyla ilgili endişelerle parçalandığı ve modern toplumun materyalist geleneklerinin yaygın biçimde sorgulandığı bir

¹³¹ Reader, “Japanese New Religious Movements”, 146.

¹³² Karaoğlu, *Japon Yeni Dini Hareketi: Ōmoto*, 40.

¹³³ Reader, “Japanese New Religious Movements”, 142.

¹³⁴ “Population pyramids of the World from 1950-2100”, *PopulationPyramid.net* (Erişim 20 Mart 2023).

dönemdir.¹³⁵ Bu dönemde yaşanan ekonomik kriz ve özellikle İngiliz “Petrol Krizi”nin Japon ekonomisinde eşdeğeri olan *Oiru Shokku* (オイル シ ャ ッ ク) yani Arap Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OAPEC) tarafından petrol ihracatına uygulanan ambargonun dünya ekonomisini paramparça ettiği 1973 yılı önemli bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır. Önceki periyotlara benzer şekilde bu dönemdeki YHD’ler de aslında yaşanan değişikliklere ve oluşan atmosfere adapte olabilmek adına ortaya çıkmıştır. Ancak incelendiklerinde bu tarihteki oluşumların önceki “yeni” dini hareketlerden bazı yönleri ile belirgin biçimlerde farklılaştıkları görülmektedir. Bu nedenle Tenrikyō gibi 100 yılı aşkın süredir var olan “yeni” dini hareketler ile bu dönemde ortaya çıkan hareketler arasında ayırım yapma ihtiyacı doğmuştur. Buradan hareketle son dönem oluşumların “eski” yeni dinlerden ayrılabilmesi için *shin-shinshūkyō* (新新宗教) yani “yeni” yeni dinler tabiri kullanılmaya başlanmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki bazı akademik çevreler tarafından bu kavram yalnızca zamansal açıdan bir niteleyici olarak görülüp yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilmemiştir.¹³⁶

Önceki oluşumlardan farklı olarak yeni yeni dini hareketlerin öne çıkan özelliklerinden biri de spiritüel alem (靈界- reikai) ile içinde bulunduğumuz dünya arasında bir ilişkiye dikkat çekmeleridir. Bu dünyanın (この世- kono yo) gerçekliği ve esas oluşundan ziyade öte dünyanın (あの世- ano yo) özellik ve temel oluşuna vurgu yapmaktadırlar. Bunun yanı sıra özellikle mistik ve gizemli (秘密-himitsu) temalara eğilim gösterdikleri de gözlenmektedir. Bu ezoterik eğilim ve mistik temalara ilgi noktasında iki önemli örnek daha sonra da detaylı ele alacağımız *Aum Shinrikyō* (オウム真理教) ve *Kōfuku no Kagaku* (幸福の科学)’dur. Aslında çeşitli türden manevi varlıklarla temas durumu, Japon toplum ve zihin yapısına yabancı değildir. Bununla birlikte kanal olma (channelling) yani ruhlarla, doğaüstü ya da metafizik

¹³⁵ Charles H. Hambrick, “Tradition and Modernity in the New Religious Movements of Japan”, *Japanese Journal of Religious Studies* 1/2/3 (1974), 220; Reader, “Japanese New Religious Movements”, 143.

¹³⁶ Trevor Astley, “The Transformation of a Recent Japanese New Religion: Ōkawa Ryūhō and Kōfuku no Kagaku”, *Japanese Journal of Religious Studies* 22/3/4 (1995), 350; Reader, “Japanese New Religious Movements”, 147; Rohan Gunaratna, “Aum Shinrikyo’s Rise, Fall and Revival”, *Counter Terrorist Trends and Analyses* 10/8 (2018), 1.

alemlerle bağlantıya geçerek iletişim kurma olgusu bu hareketlerde çok daha vurgulu bir şekilde ön plana çıkarılmaktadır. 1970’ler ve onu izleyen yirmi yıllık sürecin sıklıkla bir *shūkyō būmu* (宗教ブーム) yani “dini patlama” kavramıyla ifade edilmesi, bu dönemde din ve dini konuların daha fazla ilgi gördüğü ve daha önemli hale geldiği fikriyle ilişkilendirilmektedir.¹³⁷

Yeni yeni dini hareketlerin ayrıca medya ve iletişim araçlarına hâkimiyet ve yatkınlıkları da “eski” yeni dini hareketlere göre onları farklı kılan bir özellik olarak zikredilebilir.¹³⁸ Örneğin yeni yeni dini hareketlerin manga ve anime kullanımları, pazarlama mekanizmaları ve kitle iletişim araçlarını çok etkin bir biçimde kullandıkları ve meyvesini de aldıkları görülmektedir. Buradan yola çıkılarak söz konusu hareketler Japon toplumunda oluşan yeni sosyal-dini bağlamların ve yaşanan derin değişikliklerin birer tezahürü olarak nitelendirilebilirler.

1970 sonrası başladığı kabul edilen dördüncü periyot bu gelişmelerin yanında birtakım radikal olayların da yaşandığı bir dönemdir. Örneğin 1995 Mart’ında yaşanan, Aum Shinrikyō üyeleri tarafından Tokyo metrosuna düzenlenen terörist saldırısının büyük bir dönüm noktası olduğu kabul edilmektedir. Olayın ardından daha önce işaret ettiğimiz Dini Şirketler Kanunu’nda yapılan değişikliklerle tüm dini hareketlere artık *Monbu kagaku-shō* (文部科学省) yani Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı’na kayıt yaptırma zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca, bakanlığın bir tür danışma kurulu olan *Shūkyō hōjin shingikai* (宗教法人審議会) yani Dini Şirketler Konseyi, yasayı ihlal ettiği şüphesi uyandıran dini toplulukları soruşturmak için ek yetki kazanmıştır.¹³⁹ Hareketler yaşanan bu gelişmelerin yanında zaman zaman son derece eleştirel bir medya ve toplum tepkisi ile de karşılaşmışlardır. Şunu da belirtmekte fayda var ki 1995’ten önce yaşanan bu tür radikal vakaların farklı şekilde

¹³⁷ Winter, “Japanese New Religious Movements”, 26.

¹³⁸ Yeni dini hareketlerinin medya ve iletişim araçlarını kullanımıyla ilgili araştırmalar için bk. Prohl, “New Religions in Japan”, 255-256; Bayramali Nazıroğlu - Şeyma Turan, “Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri Karşısında Dini Medya Okuryazarlığı”, *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*, ed. Süleyman Turan (İstanbul: Eğitim Yayınevi, 2022), 289-338; M.Süheyl Ünal, “Yeni Dini Hareketler ve İnternet”, *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 307-319.

¹³⁹ Winter, “Japanese New Religious Movements”, 24; Jō Watanabe, *Chikujō Kaisetsu Shūkyōhōjin-hō* (Tokyo: Gyōsei Publishing, 2022).

karşılanması muhtemeldi ancak artık toplumsal ortam ve kanun bazında devlet görüşü değişmiştir. Sert olduğu kadar net de olan yaptırımlar hem halk hem de yeni dini hareketler nezdinde yeni birtakım değişimlere kapı aralamıştır. Böylece Japon yeni dini hareketleri, eylemleri izlenebilir ve olumsuz bir durum yaşanmadan önlem alınabilir hale getirilmeye çalışılmıştır.

1.2.4. Japon Yeni Dini Hareketlerinin Temel Özellikleri

Yeni dini hareketlerle ilgili literatür incelendiğinde genel anlamda birçoğunda rastlanabilen ortak niteliklere odaklanıldığı görülmektedir. Benzer şekilde Japon yeni dini hareketlerine bakıldığında da birtakım ortak karakteristikler tespit edilebilmektedir. Söz konusu ortak özellikler arasından ilk olarak eklektik özellik göstermeleri zikredilebilir. Bu bağlamda Japon yeni dini hareketlerinin, Japon toplumunun aşına olduğu Budizm, Şintoizm ve Şamanist unsurlar gibi bazen de Hristiyanlık ve spiritüel akımlardan çeşitli öğeleri öğretilerine ekledikleri görülebilmektedir. Tabii yeni dini hareketlerin eklektik¹⁴⁰ yapısı tam bir tipoloji oluşturma noktasında sorunlara sebep olmaktadır. Bununla birlikte yaygın birtakım temel özelliklerden yola çıkarak bu hareketler üç grup altında sınıflandırılabilir: Bunlar: i) Şinto kökenli hareketler (Tenrikyō, Kurozumikyō, Omotokyō vb.), ii) Budizm kökenli hareketler (Sōka Gakkai, Reiyūkai, Risshō Kōseikai vb.), iii) Ezoterik Budizmi esas alan hareketler (Shinnyōen, Bentenshū, Gedatsukai, Agonshū ve Aum Shinrikyō vb.)¹⁴¹

Bir diğer özellikleri, kurucu şahsiyetlerin karizmatik doğasına ve güçlerine odaklanmaktır. Bu karizmatik liderlerin, insanlar ve ilahi varlıklar arasında bir kanal görevi gördüğüne, tanrılardan vahiy aldığına ve takipçilerine manevi şifa aktarabildiğine inanılmaktadır. Ayrıca kurucuların başta Tanrının sözcüsü ya da aracısı konumunda iken zamanla güçlü ve merkezi bir rol üstlenmeleri hatta ibadetin odağı haline gelmeleri de Japon yeni dini hareketlerinde gözlemlenen bir olgudur.¹⁴²

¹⁴⁰ Örneğin, 1980'lerin yeni bir dini olan Kofuku no Kagaku, Buda, İsa ve Şinto Güneş Tanrıçası Amaterasu'yu panteonuna dahil etmekteydi (Reader, "Japanese New Religious Movements", 143).

¹⁴¹ Reader, "Japanese New Religious Movements", 143.

¹⁴² Reader, "Japanese New Religious Movements", 145; Munetada Kurozumi, *Seimei (inochi) no Oshie — Minzoku Shūkyō no Seiten Kurozumikyō* (Tokyo: Heibonsha Publishing, 1977); Helen Hardacre, *Lay Buddhism in Contemporary Japan: Reiyukai Kyodan* (Princeton: Princeton University Press,

Bu hareketler arasında sıklıkla faydalı güçlere sahip karizmatik bir şifacı veya medyum etrafında toplanan ve zamanla örgütlenip birer dini yapı halini almış olan örnekleri de görmek mümkündür. Nitekim bunun en iyi örnekleri arasında Tenrikyō değerlendirilebilir.

Yeni dini hareketler birçoğunun etrafında örgütlendiği şey *ikikami* (生き神) yani yaşayan bir tanrı veya karizmatik bir lider gibi unsurlardır. Başlangıçta tanrının bir aracısı, ulaşı olarak görülen kurucuya gösterilen hürmetin yerini zamanla- özellikle de vefatı sonrası- ibadetin almasında Japon kültüründe yer alan atalara tazim algısının da kuşkusuz önemli bir payı bulunmaktadır. Japon kültüründen otorite sıklıkla kan ve soydan geçmektedir, dolayısıyla vefatının ardından liderliğin çocuk veya torunlara geçmesi oldukça sık görülen bir durumdur. Ölen kişinin kurucu figür değil de ailesinden biri olması durumunda ise ölenin hareketin ruhani hiyerarşisine dahil edildiği ve diğer dünyada manevi rehberlik hizmetinde bulunduğu düşünülmektedir. Komünal yaşama ve ailenin reddine odaklanan ve tüm Japon yeni dinlerinin en radikal Aum Shinrikyō bile, bu ailevi karizmatik miras ilkesine bağlı kalmıştır.¹⁴³

Cemaat içi yapılanmalar da sıklıkla bu “ailesel şema”yı anımsatmaktadır. Yeni dini hareketlerdeki ebeveyn-çocuk ilişkisi anlamında kullanılan bu hiyerarşik *oyabunkobun* (親分子分) düşüncesi Japon sosyal yapısını yansıtmaları açısından oldukça dikkat çekicidir. Bu nedenle birçok yeni dini hareketin sosyal yapısı, aslında Japonya’daki geleneksel sosyal yapılardan uzaklaşmaktan ziyade bir yinelemeyi yansıtmaktadır.¹⁴⁴ Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan önce oluşturulan pek çok hareketin çeşitli ailevi sorunları, kadınların erkeklere itaat etmesi ile çözüme kavuşacak problemler olarak öne sürme eğilimi bu geleneksel profilin devamı mahiyetinde değerlendirilebilir. Yeni yeni dini hareketler ise bu tarz pekiştirme ve tutumlara daha az meyilli durmakta ve kadınları erkeklerle daha eşit statüde bir ilişki içine yerleştirme düşüncesinde görünmektedir.¹⁴⁵

2016); Byron Earhart, *Gedatsu-Kai and Religion in Contemporary Japan: Returning to the Center* (Bloomington: Indiana University Press, 1989).

¹⁴³ Reader, “Japanese New Religious Movements”, 148; Prohl, “New Religions in Japan”, 247-248.

¹⁴⁴ Iwao Ishino, “The Oyabun-Kobun: A Japanese Ritual Kinship Institution”, *American Anthropologist* 55/5 (1953), 695.

¹⁴⁵ Arif Mateen, “New Religious Movements of Japan: An Overview of Paradigm”, *IOSR Journal of Humanities and Social Science* 21/4 (2016), 93.

Yeni dini hareketlerin bir başka özelliği, kendi dünya görüşlerini ve inanç ilkelerini ortaya koyan veya temsil eden kutsal bir merkezin ya da merkezlerin inşasıdır. Bu merkezler, hareketlerin ortaya koymuş olduğu ilkelerin evrenin merkezinde olduğunu ve dünyaya yeni bir gerçek ve yeni bir manevi dinamizm getirme misyonunu sembolize ettiğini göstermeyi hedef edinmiştir. Örneğin Tenrikyō hareketinde merkezi bir figür olan Nakayama Miki'nin yaşadığı ve vahiy aldığı düşünülen bölgede geniş bir kompleks inşa edilmiştir. Tabii bununla bağlantılı olarak bu merkeze yapılan hac, Tenrikyō'da bir inanç eylemi halini almıştır. Yine bu tür kutsal merkezler söz konusu hareketlerin atalarını ve ailevi boyutlarını yansıtan, kurucunun anıtları olarak da işlev görebilmektedir. Kısacası kurucunun doğduğu, vahiy aldığı veya vefat ettiği yer gibi noktalarda kutsal merkezler kurulması yeni dini hareketlerde görülen ortak bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁴⁶

Japon yeni dini hareketlerinin çoğu her ne kadar din adamı ve din adamı olmayan şeklindeki bir ayrımı reddetse de gruplar içerisinde hiyerarşik bir kontrol ve katı otorite gözlemlenen bir olgudur. Bu durum hareketlerde tinsel özgürlük, yenilik, demokratiklik fikirlerinin yanında mensuplar ile kişisel karizma ve otoriter kontrol kalıplarına yapılan vurgular arasında yaşanan bir gerilim de mevcuttur. Zamanla tansiyonu yükselten bu gerilimler hareketler içerisinde yaşanan bölünmelerin sebeplerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gerginlikler ya da ayrılıklar üye-kurucu/üst kesim arasında olabildiği gibi üst kesim içerisinde de yaşanabilmektedir.¹⁴⁷ Örneğin Niwano Nikkyo, Reiyukai'de başlangıçta başarılı bir liderken daha sonra grubun diğer liderleri ile yaşanan sürtüşmeler sonucu ayrılıp Rissho Koseikai'i kurmuştur.¹⁴⁸

Yeni dini hareketler içerisinde gerek liderlerin ailelerine mensup kişilerin karizmatik miras iddiaları gerekse grupta otorite elde etme arzusu taşıyan başka bireylerin girişimleri çoğu zaman bölünmelerle sonuçlanmaktadır. Bununla birlikte

¹⁴⁶ Timothy Smith - Barbara Rossetti Ambros, "Tenrikyō", *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Franz Winter - Lukas Pokorny (Leiden: Brill, 2018), 40; "Tenrikyō | Japanese Religion", *Encyclopedia Britannica* (Erişim 10 Kasım 2021); Reader, "Japanese New Religious Movements", 148.

¹⁴⁷ Reader, "Japanese New Religious Movements", 150.

¹⁴⁸ Peter B. Clarke (ed.), *Bibliography of Japanese New Religious Movements* (Londra: Routledge, 2013), 211.

belirtmek gerekir ki tüm hareketler ayrılık ve bölünmelere bağlı olarak zayıflamamaktadır. Örneğin kurucunun ailesine bağlılığın çok önemli bir rol oynadığı Shinnyo-En gibi bazı hareketler, merkezi kontrole yapılan aşırı vurgu bu tarz tehlikeleri önlemiştir. Açıkçası yeni dini hareketler, bir yanda hareketleri bir arada tutan hiyerarşik kontrol sistemleri ve diğer yanda dinamizme ve akışkanlığa yapılan vurgu arasında devam eden bir gerilim sürecini yansıtmaktadır. Bu süreç iyi yönetilirse hareketler mensuplarının sayısını büyük ölçüde artırabilirken, kontrolden çıktığı takdirde bireysel veya grup halinde bölünme ve ayrılmalar meydana gelebilmektedir.¹⁴⁹

Üye olma veya üye sayılma biçimleri hareketten harekete değişmektedir. Bazı hareketlerde belirli bir dizi derse veya ritüele katılmak veya böyle bir amaç için bir form doldurmak; Kōfuku no Kagaku gibi bazı hareketlerde ise liderinin yazdığı kitapların veya grubun haber bülteninin kopyalarını alma üyelik için gerekli görülmektedir. Ancak yine de hareketlerin aktif üye sayılarını ve kapsamını belirlemek büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu minvaldeki sorunlar 1995 Aum olayından sonra dini hareketlerle ilgili yasaların genel olarak sıkılaşması nedeniyle daha çözülebilir seviyeye gelmiştir. Ancak hâlâ yeterli bir veri tabanı oluşturmada problemlerle karşılaşmaktadır. Genel bazda ise nüfusun yüzde 20 ila 30'unun bu tür hareketlere bağlı olduğu tahmin edilmektedir.¹⁵⁰

Üyelikle ilgili tutarlı rakamların eksikliğinin yanı sıra, yeni dinlerin veya onların yaş bazında dağılımını ve coğrafi yayılımını gösteren çok az net veriye ulaşılabilmektedir. Nitekim Japonya'nın birçok kırsal bölgesinde eski dinler geleneksel hâkimiyetlerini korumakta, dolayısıyla yeni dini hareketlerin güçlüklerle varlık gösterebilmektedir. Kırsal alanlarda “yeni” yeni dinlerden ziyade daha çok Tenrikyō gibi daha eski (ve başlangıçta daha kırsal temelli) “yeni” hareketler karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, yeni dinlerin üyeliğini sadece kentsel Japonya ile

¹⁴⁹ Keishin Inaba, “Shinnyo-En”, *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (London: Routledge, 2006), 585; Reader, “Japanese New Religious Movements”, 151.

¹⁵⁰ Reader, “Japanese New Religious Movements”, 152; Astley, “The Transformation of a Recent Japanese New Religion”, 360; Gunaratna, “Aum Shinrikyo's Rise, Fall and Revival”.

ilişkilendirmek gibi tekdüze bir bakış açısından ziyade farklı perspektifleri dikkate alarak değerlendirmek gerekmektedir.¹⁵¹

Japon yeni dini hareketlerine üyelikle ilgili çeşitli varsayımlar söz konusudur. Dile getirilen ilk varsayımlar, bu tür gruplara katılanların büyük ölçüde yoksullar ve kentlerde yaşayan eğitimsiz kitlelerle sınırlı olduğuna odaklanmaktadır. Bu varsayım, özellikle savaş sonrası dönemde yeni dini hareketler ile ilgili tartışmalara sebep olmuştur. Çünkü “yeni” yeni dini hareketler, genel manada seçkin üniversitelerden yüksek bir eğitim seviyesine sahip mezunlardan oluşan bir profil sergilemiştir. Bu profil, 1950’ler ve daha öncesi dönemdeki yeni dini hareketlerin hâkim imgeleriyle belirgin bir tezat oluşturarak, araştırmacıları daha dikkatli ve detaylı incelemeler yapmaya sevk etmiştir. Sahip oldukları bu özelliklerle faaliyet yürüten yeni dini hareketler 19. yüzyıldan itibaren Japon toplumunun dini ve kültürel gelişiminde önemli bir rol üstlenmiştir.¹⁵²

Yukarıda zikredilen özelliklerin yanı sıra Japon yeni dini hareketlerinin birçoğunda kurucuların kendilerini çağın kurtarıcısı olarak görmeleri, güçlü eskatolojik vurgulara sahip olmaları, bireyselliği öne çıkarmaları, halk inançlarıyla etkileşim içinde olmaları, topluma yenilikçi bir bakış açısı sunmaları, daha evrenselci bir yaklaşım benimsemeleri gibi karakteristiklerin varlığına da işaret edilebilir.¹⁵³

¹⁵¹ Reader, “Japanese New Religious Movements”, 152.

¹⁵² Robert Kisala, “Images of God in Japanese New Religions”, *Nanzan Bulletin* 25 (2001), 20.

¹⁵³ Prohl, “New Religions in Japan”, 246-249; Mateen, “New Religious Movements of Japan”, 94-95; Halil İbrahim Şenavcu, “Japon Yeni Dini Hareketlerinde Halk Hekimliği: Sekai Kyusei Kyo Örneği”, *Mizânü’l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 13 (2021), 204; Karaoğlu, *Japon Yeni Dini Hareketi: Ōmoto*, 68-70.

2. JAPON YENİ DİNİ HAREKETLERİNDE TEMEL İNANÇ ESASLARI

Dini oluşumlarda yer alan en temel özelliklerden biri inanç esaslarıdır. İster oldukça kadim isterse görece yeni oluşmuş olsun bir dini sistemde yer alan inanç esasları bulunduğu yapıyla ilgili pek çok ipucu barındırmaktadır. İslam, Budizm veya Yahudilik gibi klasik dinlerde mensupları tarafından, bu esaslar çoğunlukla ilahi otorite veya otoriteler tarafından konulmuş kabul edilmekte iken yeni dini hareketlerde bu hususta kurucu figür, oluşumu sistemleştiren kişiler, toplumun ve dönemin önem atfettiği isimler öne çıkmaktadır.

İnanç esası denildiğinde zihinlere gelen birtakım standart ilkeler yeni dini hareketler söz konusu olduğunda da geçerliliğini devam ettirmektedir. Bununla birlikte bu ilkelerin vurgu ve merkezilik bakımından farklılık arz ettiği hatta geleneksel dinlerdeki bazı esasların yeni dini hareketlerde hiç yer almadığı görülmektedir. Bu bölümde daha önce çalışma içerisinde inceleyeceğimizi ifade ettiğimiz Japon yeni dini hareketlerinde yer alan tanrı tasavvuru, kutsal kitap anlayışı ve bununla bağlantılı olarak vahiy ve peygamber algısı, karma ve reenkarnasyon inancı, kurtuluş düşüncesi ve eskatolojik öğretiler ele alınmaktadır.

2.1. Tanrı İnancı

Klasik dinler içindeki en temel unsurlardan biri tanrı inancıdır. Büyük çoğunluğu geleneksel dinlerin birikiminden beslenen yeni dini hareketlerde de tanrı tasavvurlarına rastlanmaktadır. Bu kapsamda Şintoizm, Budizm, Konfüçyanizm, Hristiyanlık ve Şamanizm gibi geleneklerden esinlenerek Japonya özelinde ortaya çıkan yeni dini hareketler örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda ilk olarak Nakayama Miki öncülüğünde Şinto kökenli bir hareket olarak kurulan ve Budizm esintileri de taşıyan Tenrikyō (天理教) zikredilebilir. Hareket için tüm evrenin ve insanlığın yaratıcısı olarak kabul edilen tek bir ilahi varlık bulunmaktadır. *Tenri O-no-Mikoto* (天理王命) olarak isimlendirilen bu ilahi varlık, yaratıcı özelliğine ek olarak halihazırda var olan her şeyin devamını sağlayan ulvi güç olarak kabul edilmektedir. Bu tanrı algısının da bir yansıması olarak hareket mensupları kendi inançlarını bu kutsal ve ulvi güce hizmet eden monoteist bir din olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu

tanrısal varlığı, onu tüm insanlığın ebeveyni olarak algıladıklarını işaret etmek için “ebeveyn tanrı” anlamında *Oyagami* (親神) ve “ay ve güneş” anlamında *Tsukihi* (月日) kelimeleri ile de çağırılmaktadırlar. Tenrikyō inananlarına göre bu kutsal varlığın esas gayesi insanlığı acı çekmekten kurtarmak ve alemin tüm kötülüklerden uzak, huzur içinde sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmeye uygun kalmasını sağlamaktır.¹⁵⁴

1984 yılında Shōkō Asahara öncülüğünde ortaya çıkan Aum Shinrikyō hareketinin Hinduizm’den ödünç aldığı en çarpıcı şey, Aum’un ana ibadet nesnesi haline gelen Hindu tanrısı Şiva’dır. Asahara, Şiva’ya bir yakınlık hissetmiş ve onu kişisel bir rehber olarak görmüştür. Asahara, uzun yıllar boyunca Şiva’dan çeşitli vahiy ve mesajlar aldığını iddia etmiştir. Bu mesajların en önemlilerinden biri, Asahara 1992 yılında Hindistan’da iken, Şiva’nın ona dünyayı yalnızca kendisinin kurtarabileceğini söylediği vahiydir. Şiva Asahara’ya kurmuş olduğu hareketinden başka dünyada artık hiçbir gerçek olmadığını ve bu nedenle de tek hakikate sahip olduğunu kanıtlaması gerektiğini bildirmiştir. Şiva ayrıca o tarihlerde *Aum Shinsen no Kai* (オウム神仙の会) şeklinde anılan hareketin ismini de *Shinrikyo* (真理教) olarak değiştirmiştir.¹⁵⁵ Bu anlamda hareket için Şiva, mutlak bilincin ve saf, ebedi gerçeğin en yüksek seviyesi olarak algılanmaktadır. Şiva’ya yönelik ibadetler (yoga, meditasyon ve Şiva’nın mantrasının okunması dahil) kirli benlikten ve sonsuz ve acılı bir yeniden doğuş döngüsünden kurtulmanın araçları kabul edilmektedir.¹⁵⁶

Tanrı inancı bağlamında ele alınabilecek bir diğer hareket 1959 yılında Tokyo’da kurulan Sukyō Mahikari (崇教眞光)’dır. Hareketin öğretisi incelendiğinde bir tür tanrı panteonuna rastlanmaktadır. Bu minvalde panteonun en tepesine evrenin yaradılışı ile ilişkilendirilen ve diğer ilahi varlıklardan üstün tutulan *Su No Omikamisama*’nın (主のおみかみさま) konumlandırıldığı görülmektedir.¹⁵⁷ Hareket içerisindeki alem tasavvuru da bu tanrı inancı ile bağlantılı olarak şekillendirilmiştir. Buna göre Sukyō Mahikari için âlem *shinkai* (神界-ilahi), *yūkai* (幽界- astral) ve

¹⁵⁴ Tekin, “Tenrikyo”, 536.

¹⁵⁵ Reader, *Religious Violence in Contemporary Japan*, 66.

¹⁵⁶ Reader, *Religious Violence in Contemporary Japan*, 68.

¹⁵⁷ “Sukyō Mahikari Nitsuite”, *Sukyō Mahikari* (Erişim 15 Ocak 2022).

genkai (現界- fiziksel) olmak üzere birbirine bağılı üç varlık aleminden meydana gelmektedir. Bu kozmoloji öğretisine göre Su No Omikamisama ve panteondaki diğer tanrıların alanı olan ilahi alemde sonsuz bir yaşam bulunmaktadır.¹⁵⁸ Bununla bağlantılı olarak hareketin kurucusu Kotama Okada aldığı vahiylerle her şeyin Su No Omikamisama'dan geldiğini öğretmiştir. Okada'nın vahiyler aracılığıyla aktardığı öğretiler arasında “dünyanın aslı birdir”, “insanlığın menşei birdir” ve “tüm dinlerin menşei birdir” gibi hususlar yer almaktadır. Harekete göre bu ilahi varlıktan alınan böylesine ulvi ve sınırsız öğretiler, Sukyō Mahikari'nin tüm insanlık için gelmiş bir din olduğunu göstermektedir.¹⁵⁹ Sukyō Mahikari'nin tüm dini gelenekleri içerdigi ve doğruladığı iddiası diğer inanç sistemlerinin tanrılarını meşrulaştırmak amacı taşımamaktadır. Nitekim hareketin merkezlerine gelen farklı inançlardan insanlar grup üyeleri tarafından memnuniyetle karşılanmakta ve onlara Mahikari ritüelleri yoluyla kendi dini geleneklerini daha iyi öğrenebilecekleri telkin edilmektedir.¹⁶⁰

Tanrı inancı bağlamında zikredilebilecek Japon yeni dini hareketlerinden bir diğeri inançlarının merkezinde büyük oranda Budizm ve Sakyamuni Buda'nın yer aldığı *Agonshū* (阿含宗)'dur. Tanrı inancı açısından Budizm izleri taşıyan Agonshū, ibadet objesi bakımından da söz konusu din ile benzerlik göstermektedir. Zira Agonshū'da da ibadetin merkezinde Buda'ya ait bir obje yer almaktadır. Bununla birlikte söz konusu harekette Buda'nın ahşaptan yapılmış veya boyanarak hazırlanmış heykelleri değil, daha çok onun maneviyatı ve ruhunun sirayet ettiğine inanılan ve *hosshinshari* (発心舍利) adı verilen kalıntılar ibadet nesnesi nazarıyla bakılmaktadır. Bu anlamda Agonshū, Buda'nın iki adet kutsal kalıntıyı elinde bulundurmaktadır. Bunlardan birinin 1983 yılında on dördüncü Dalai Lama tarafından, diğeri ise 1986 yılı Nisan ayında Sri Lanka devlet başkanı tarafından harekete verildiği kabul edilmektedir.¹⁶¹

Yine kökenlerinde Budist unsurları barındıran bir hareket olan Kōfuku no Kagaku'nun temel inançları da Budist öğretileri etrafında şekillenmiştir. Ancak tanrı

¹⁵⁸ Emine Battal, “Sukyo Mahikari”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 499.

¹⁵⁹ “Sukyō Mahikari Nitsuite”.

¹⁶⁰ Wilkinson, “Sūkyō Mahikari”, 160.

¹⁶¹ Üstek, “Agonshu”, 44.

inancı incelendiğinde, Budizm'den farklı olarak tanrısal varlıklar hiyerarşisinin tepesine *El Kantare* (エル・カンターレ) isimli bir varlığın yerleştirildiği görülmektedir. Hareketin öğretisine göre El Kantare evrenini başlangıcından bugüne dek mevcudiyetini sürdürmüş ve bu süreçte reenkarnasyon vasıtasıyla şekil değiştirmiştir.¹⁶² Kōfuku no Kagaku hareketinin mabetleri için kullanılan genel terim bir Budist tapınağının veya vihara'ya verilen *Shōja* (精舎) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bulunduğu bölgeye göre farklı isimler de alabilen bu binaların ortak özelliği hepsinde standart bir biçimde bulunan ve El Kantare'nin bir temsilini içeren ana dua salonudur. Bu anlamda hareket içerisinde bu kutsal varlığın bugünkü dünyevi temsilcisi yani bedenleşmiş hali ise kurucu lider Ryuho Okawa olarak kabul edilmektedir.¹⁶³

Seicho no İe (星著の家) hareketi, Japonya'daki diğer hareketler gibi Şinto ve Budist öğretilerden de izler taşımakla birlikte tek tanrı inancını merkezde tutması yönüyle onlardan ayrılmaktadır. Seicho no İe, çok tanrılı dinlerdeki tanrısal ve kutsal varlıkları, bir tanrının farklı yönleri olarak kabul etmektedir. Aslında bu yönüyle aşağıda yer vereceğimiz Ōmoto ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.¹⁶⁴ Seicho no İe hareketinde bu noktayla bağlantılı dört temel öğreti bulunmaktadır ve bunlar içerisinde hareketin Tanrı inancına işaret eden ilkelere de rastlanmaktadır. Öğretiler şu şekildedir;

1. İnsan tanrının çocuğudur.
2. Sözün gücüne iman etmek gerekir.
3. Fenomenler dünyası, insan zihninin bir yansımasıdır.
4. Tüm dini doktrinler özünde birdir ve tek bir tanrıdan yani aynı kaynaktan gelmektedir.

İlk ve son öğretiler bu hareketin tanrı algısı noktasında önemli detaylar sunmaktadır. İlk ilkeye göre kişi kendisini tanrının çocuğu olarak algıladığında

¹⁶² Merve Yetim, “Kofuku No Kagaku”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 298.

¹⁶³ Franz Winter, “Kōfuku no Kagaku”, *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Lukas Pokorny - Franz Winter (Leiden: Brill, 2018), 218.

¹⁶⁴ Elif Büşra Kocalan, “Seicho No İe”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 467.

yalnızca bir bedenden ibaret olmadığını, tanrının bir parça olarak ruhundan yaratıldığını fark edecek, böylece hakikati içselleştirerek mutluluğa erişecektir. Dördüncü ilkeye göre dinlerin kaynağında tek bir tanrının var olduğu, dini yapıların sunmuş olduğu, yukarıda sayılan dört öğretinin farklı kültürlerde yorumlanması ve yaşanması sebebiyle farklılaştığı düşünülmektedir.¹⁶⁵ Seicho no İe'nin bu ilkesi göz önünde bulundurulduğunda dinlerin kökeninin bir olduğunu savunan Sukyō Mahikari ile benzeştiği söylenebilir.

Tanrı inancı bağlamında bir başka hareket, Japonya'da etkisi en fazla olan gruplardan Ōmoto'dur. Hareketin öğretisi incelendiğinde birçok kaminin varlığının benimsendiği görülmektedir. Ancak bu kamilerin hepsinin evrendeki aynı Yüce Tanrı'nın farklı tezahürleri olduğu düşünülmektedir. Buna göre hareket üyeleri aslında temelde tek bir tanrı kabul etmektedir. Ōmoto'nun takipçileri belirli bir kamiye dua ettikleri zaman bunun aslında tek olan tanrının yalnızca bir tezahürü ve hepsinin kaynağının da Yüce Olan Tanrı olduğunu bilerek dua etmektedirler. Hareketin ismi “Ōmoto” bile temelde bunu vurgulamaktadır. Bu isim oluştururken büyük anlamına gelen “大(Ō)” ve köken anlamına gelen “本 (moto)” kanjileri ¹⁶⁶ kullanılmıştır. Böylece hareketin ismi tanrıya işaretle “Büyük Kaynak” anlamına gelen Ōmoto olarak belirlenmiştir. Bu yönüyle Ōmoto tek tanrılı bir inanç sistemi olarak değerlendirilebilir ancak hareketin monoteizmi tam olarak Yahudilik, Hristiyanlık veya İslam'da olduğu gibi anlaşılmamalıdır. Zira bazı araştırmacılar, Ōmoto gibi hareketleri “kapsayıcı monoteizm” kapsamında değerlendirmektedir. Kapsayıcı monoteizmde birçok tanrının var olabileceği ancak hepsi temelde aynı ve tek bir kaynaktan geldiği inancına rastlanmaktadır. Bir diğer ifadeyle tanrıya hangi adla ya da ritüelle ibadet edildiğinin bir önemi bulunmamaktadır. Kapsayıcı monoteist yapısıyla Ōmoto, farklı dinlere mensup kişilerle çeşitli organizasyonlar çerçevesinde bir araya gelebilmekte ancak bunu yaparken misyonerlik yapmak ya da taraftar kazanma amacı taşımamaktadır.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Kocalan, “Seicho No İe”, 466.

¹⁶⁶ Japoncada üç alfabe kullanılmaktadır: Hiragana, Katakana ve Kanji. Hiragana ve Katakana alfabelerindeki karakterler seslere dayalıdır ve her biri bir heceyi ifade eder. Kanji ise anlama dayalıdır, temelde Çince kökenlidir ve her karakter belli bir anlam ifade etmektedir. Bk. Anthony Alfonso, *The Japanese Writing System: A Structural Approach* (Tokyo: Sophia University: Department of Japanese, 1975), 26.

¹⁶⁷ “Frequently Asked Questions About Oomoto”, *Oomoto* (Erişim 15 Ocak 2022).

Tanrı inancı söz konusu olduğunda Ōmoto bu konudaki görüşlerini üç ana ilkede ifade etmektedir. *Sandai gakusoku* (三大学則) olarak isimlendirilen ve en basit haliyle “üç büyük öğreti kuralı” olarak tercüme edebileceğimiz bu ilkeler Tanrı algısına dair mensupların zihinlerini doğru yönlendirmek üzere belirlenmiştir. Söz konusu ilkeler şunlardır: 1) Göğün ve yerin gerçek biçimini gözlemleyerek, hakikat ve Tanrı’nın özünü idrak ederiz. 2) Her şeyin hatasız işleyişini gözlemleyerek, hakikat ve Tanrı’nın enerjisini idrak ederiz. 3) Canlı varlıkların doğasını tefekkür ederek, hakikat ve Tanrı’nın ruhunu idrak ederiz.¹⁶⁸

Japon yeni dini hareketlerinden bir diğeri olan Goddoraito Kyōkai (ゴッドライイト協会) yani Tanrısal Işık Birliği, net bir şekilde belirlenmiş veya ifade edilmiş bir ibadet nesnesi olmayan, eklektik yapıya sahip bir yeni dini hareket olarak tanınmaktadır. Kurucu Shinji Takahashi Buda, İsa ve Musa gibi bazı önemli isimlerin düşüncelerinden faydalanmanın yanı sıra öğretilerine ilk insanların UFO aracılığıyla farklı bir gezegenden dünyaya göç ettikleri gibi unsurları da eklemiştir.¹⁶⁹ Hatta Takahashi, ölümünden hemen önce, *El Ranty* (エル・ランティ)¹⁷⁰ adında büyük bir manevi varlığın enkarnasyonu olduğunu ileri sürmüş daha sonra da takipçileri tarafından Gautama Buda’nın reenkarnasyonu olduğu iddia edilmiştir.¹⁷¹

Takahashi, *shinri* (真理) yani ilahi ilke veya doğa yasaları olarak adlandırdığı şeyin Tanrı tarafından belirlendiğine inanmakta ve bu yasaların, eserlerinde de çokça

¹⁶⁸ Nancy K. Stalker, “Ōmoto”, *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Lukas Pokorny - Franz Winter (Leiden: Brill, 2018), 60.

¹⁶⁹ Süleyman Turan, “Tanrısal Işık Birliği”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 525.

¹⁷⁰ Takahashi’ye göre, yaklaşık 365 milyon yıl önce, Beta yıldızından (Bēta hoshi- ベータ星) gelen bir uzay aracı filosu, günümüz Mısır’ında doğu Nil vadisine inmiştir. Gemi içerisinde Mikail liderliğinde yedi baş melek ve insanlığın atası olacak olan birkaç bin kişi ile El Ranty bulunmaktaydı. Uzay gemisinin indiği ilk topraklara ilk önce El Qantara (Eru Kantarā - エル・カンタラー) daha sonra da “Dünya üzerinde bir cennet” anlamında Cennet Bahçesi (Eden no sono エデンの園) adı verilmiştir. El Ranty, Büyük Kozmosun Büyük Ruhu (Daiuchū daishinrei-大宇宙大神霊) olarak bilinen aşkın varlıktan sonra var olan en yüce ruh olarak kabul edilmektedir. Büyük Bilinç (daiishiki 大意識) olarak da bilinen bu aşkın varlık günümüzde enkarnasyonu Takahashi Shinji olduğu kabul edilen El Ranty’yi Dünya’nın gelişimini denetlemekle görevlendirmiştir. Bk. Lukas Pokorny, “East Asian UFO Religiosity”, *Handbook of UFO Religions*, ed. Benjamin E. Zeller (Leiden: Brill, 2021), 514.

¹⁷¹ Masaki Fukui, “GLA Sogohonbu”, *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (London: Routledge, 2006), 232.

vurgu yaptığı üç dini figür olan İsa, Buda ve Musa'nın dönemleriyle tamamen aynı olduğunu iddia etmektedir. Yazdığı *Shingyō* (心経) yani “Kalp Sutrası” eserinde ifade ettiğine göre içinde yaşadığımız evren, kainattaki her şeyi uyumlu hale getiren *Dai Uchū* (大宇宙) veya *Dai Shinrei* (大心霊) yani “Büyük İlahi Ruh” tarafından kontrol edilmektedir.¹⁷²

Şinto kökenli olarak ortaya çıkmakla birlikte daha sonra Budizm ve Hristiyanlığa ait unsurları da bünyesine alarak senkretik bir yapılanma haline dönüşen *Sekai Kyūsei Kyō* (世界救世教) hareketi de tanrı inancının görüldüğü Japon yeni dini hareketleri arasında yer almaktadır. 1935 yılında kurulan bu hareketin öğretisi incelendiğinde ritüelin temel unsurunu Miroku'nun Yüce Tanrısı anlamındaki *Miroku Ō-mi-kami* (みろく大神)'nin oluşturduğu görülmektedir. Bu ifade de yer alan “Ō-mi-kami”, Yüce Tanrı için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaldı ki hareketin öğretisinde önemli bir yer tutan tedavi yöntemlerine de bu tanrının idrak edilmesine yönelik bir işlev atfedilmektedir. Buna göre hareketin önerdiği alternatif tedavi yöntemlerinin inanmayanlara, hatta ateistlere bile uygulanmasından imtina edilmemelidir. Zira söz konusu tedavilerin sonucunda ateistlerin Tanrı'nın varlığını idrak etmeleri, inanmayanların Tanrı'ya yaklaşmaları muhtemeldir.¹⁷³

Bunların yanı sıra Japon yeni dini hareketleri arasında kurtuluş için bir tanrıya inanmanın gerekli olmadığını savunan gruplar da bulunmaktadır. 2000 yılından itibaren “Aleph” ismini kullanmaya başlayan Aum Shinrikyo içinde ortaya çıkan *Hikari No Wa* (光の輪), bu tür hareketlerin örnekleri arasındadır. Kurtuluşa ulaşmak için bir inancın ya da tanrı fikrinin zorunluluk arz etmediğini ileri süren hareketin üyeleri de bu anlayış doğrultusunda aşkın bir varlığa ya da mutlak bir lidere inanmadıklarını belirtmektedir. Bunun yerine benzersiz ve sabit kabul edilen “kutsal bilinç” yerleştirilmektedir. Dolayısıyla da hareket üyelerinden kutsal bilinci geliştirmeye odaklanmaları istenmektedir.¹⁷⁴

¹⁷² Christal Whelan, “God Light Association”, (*WRSP*) *World Religions and Spirituality Project* (Erişim 08 Ekim 2022).

¹⁷³ Şenavcu, “Japon Yeni Dini Hareketlerinde Halk Hekimliği”, 208, 212; Masakazu Fujieda, “The Church of World Messianity: Sekai Kyūsei-kyō”, *Contemporary Religions in Japan* 1/4 (1960), 30.

¹⁷⁴ Süleyman Turan, “Hikari No Wa”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 234. Hikari No Wa hareketi hakkında ayrıntılı bilgi için

2.2. Kutsal Kitap İnancı

Asıl itibarıyla tanrı inancıyla da yakından ilişkili, önemli bir unsur olan vahiy, dolayısıyla da peygamber ve kutsal kitap inançlarıdır. Japon yeni dini hareketlerinde de diğer pek çok grup gibi mensuplar karizmatik bir lider etrafında bir araya gelmektedir. Bu dini lider etrafında şekillenen öğretilerin bir araya gelmesi ile de kutsal metin literatürü ortaya çıkmaktadır. Bu minvalde bu başlık altında Japon yeni dini hareketleri içerisinde kutsal kabul edilen metinlere yer verilecektir.

Kutsal kitap inancı noktasında ilk inceleyebileceğimiz hareket olan Tenrikyō içerisinde vahiy ve kutsal kitap inancı, kurucu Nakayama Miki ile ilişkilendirilmektedir. Nakayama'nın, *Tenri Ō-no-Mikoto* (天理王命)'dan aldığı vahiy sayesinde *Kami no Yashiro* (神の社) yani “Tanrı’nın Yaşayan Tapınağı” haline geldiği kabul edilmektedir. Hareketin inancına göre bu kutsal varlık aynı zamanda Nakayama’ya, insanın ilk ortaya çıktığı yer olduğuna inanılan özel bir bölgeye yani *Jiba* (ぢば)’ya dair bilgi de vermiştir. Bugün ana ibadet merkezinin inşa edildiği ve kutsal sütun olan *kanrodai* (かんろだい)’nin bulunduğu yer de bu arazidir.¹⁷⁵ Nakayama’nın bu vahiyle birlikte almış olduğu misyon, insanların Tenri Ō-no-Mikoto ile birlikte neşeli ve mutlu bir hayatın yani *yoki gurashi* (陽気ぐらし)’nin tadını çıkaracağı *kanrondai sekai* (かんろんだいせかい) olarak adlandırılan mükemmel ilahi krallığın gelişine hazırlık mahiyetinde insanları acıdan kurtarmaktır.¹⁷⁶

Tenrikyō içerisinde *Mikagura-uta* (みかぐらうた), *Ofudesaki* (御筆先), *Osaşizu* (おさしづ) olmak üzere üç kutsal kitap bulunmaktadır. *Genten* (原典) şeklinde adlandırılan ve orijinal metinler olarak kabul edilen bu üç kutsal kitabın dışında, öğretiye ait bilgiler içeren başka metinler de mevcuttur. Genellikle soru ve cevaplardan oluşan bu metinlere “derleme” anlamında *kyōten* (教典) denilmektedir. Tenrikyō inancına ait öğretiler, Tanrı’nın doğrudan vahiylerinden oluştuğuna inanılan

ayrıca bk. Erica Baffelli, “Hikari no Wa: A New Religion Recovering from Disaster”, *Japanese Journal of Religious Studies* 39/1 (2012), 29-49.

¹⁷⁵ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 255.

¹⁷⁶ Peter B. Clarke, “Tenrikyo (Religion of Heavenly Wisdom)”, *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (London: Routledge, 2006), 622.

bu metinlere dayanmaktadır.¹⁷⁷ Bu tür içerisinde öne çıkan *Tenrikyō Kyōten* isimli metnin iki versiyonu bulunmaktadır. İlki 1903 yılında yazılmıştır ve Japon dinleri bilgini olan Nakanishi Ushio (中西牛郎), Inoue Yorikuni (井上頼圀), Henmi Chūzaburō (逸見仲三郎) ve Miyaji Izuo (宮地巖夫) işbirliği ile hazırlanmış mezhepsel bir ilmiyal derlenmesi niteliğindedir. Belge, aslında o dönemde Tenrikyō'nun bir an önce resmi onay alabilmesi için düzenlenmiştir. Bu çalışmanın sonucu olarak hareket, 1908'de İçişleri Bakanlığı'ndan bağımsız bir Şinto mezhebi olarak tanınmıştır. Metin, 1945'e kadar Tenrikyō'nin temel ilkelerinin resmi bildirisi olarak hizmet etmiştir. Metnin milliyetçi ve emperyalist etkisi, "İmparatora Saygı Duymak" yani *sonkō* (尊皇), "Vatanseverlik" yani *aikoku* (愛国) gibi bölüm başlıklarında da açıkça görülmektedir.¹⁷⁸ 1903 yılında hazırlanmış bu versiyonuyla Tenrikyō Kyōten, hareketin meşruiyetini ve bağımsızlığını sağlamaya hizmet etmeyi amaçladığından Tenrikyō bilginleri arasında metnin takipçiler nezdinde geniş bir yayılma imkânı bulamadığını iddia edenler mevcuttur. Metnin ikinci versiyonu ise "1949 Tenrikyō Kyōten" olarak adlandırılan ve İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminde yayınlanan hatta daha sonra tekrar 1984'te revize edilen metindir. Savaş sonrası yayınlanan bu versiyonuyla Tenrikyō Kyōten'de ilkinden farklı olarak, Devlet Şinto doktrini ve terminolojisine uyum sağlanmış, kurucu kadın figürü ön plana çıkarılmış ve Ofudesaki, Mikagura Uta ve Osashizu'dan büyük ölçüde alıntılar yapılmıştır. Bununla birlikte, Miki'nin öğretileri içerisinde "bin yılıcılık (millenarianism)" kavramı geri plana itilmiş ve daha ziyade tek tanrı inancı ve ilahi hizmete adanmış neşeli bir yaşam, hareketin cömert, sevgi dolu yönleri vurgulanmıştır.¹⁷⁹

Üç merkezî Tenrikyō metninden ilk ikisini Nakayama'nın yazdığına üçüncü metni ise Nakayama'nın ölümünden sonra Tanrı'nın mesajının kanalı olarak öne çıkan Iburi Izo (飯降伊蔵)'nun kaleme aldığına inanılmaktadır.¹⁸⁰ Iburi, Nakayama'nın, karısına doğum esnasında yardım ettiği fakir bir marangoz olarak bilinmektedir. Bu

¹⁷⁷ "Genten • Kyōgi-sho", *Tenrikyo* (Erişim 15 Ocak 2022).

¹⁷⁸ Timothy Smith - Barbara Rossetti Ambros, "Tenrikyō", *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Franz Winter - Lukas Pokorny (Leiden: Brill, 2018), 43.

¹⁷⁹ Smith - Rossetti Ambros, "Tenrikyō", 44.

¹⁸⁰ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 255.

yardım üzerine Iburi, kendini *hinokishin* (ひのきしん)’e yani bu topluluk için gönüllü çalışmaya adanarak marangoz olması ve inşaatla dair bilgisi sayesinde 1873’te ilk *kanrodai*’ın bir modelini ve Tenri-Ō-no-Mikoto için bir yapı inşa etmiştir. Nakayama’ya tabi oluşunun ardından aynı zamanda en büyük destekçisi olmuş, onun vefatının ardından da Tenrikyō’nun lideri olmuştur.¹⁸¹

Bahsi geçen metinlerin ilki 1866-1882 yılları arasında derlendiği tahmin edilen Mikagura-uta, kutsal ilkeleri içeren bir tür şarkı koleksiyonudur. Tenrikyō ritüellerinin bir parçası olan bu şarkılar hem toplu ayinlerde hem de bireysel ibadetler esnasında kullanılmaktadır. Mikagura-uta üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kendi içerisine üç başlık içermektedir ve bunlar aynı zamanda sabah ve akşam ibadetlerinde kullanılan şarkılardır. İkinci bölüm el hareketleriyle yapılan dans olan *teodori* (手踊り) esnasında okunan şarkılardan oluşmakta ve *Yorozuyo Hasshu* (よろづよ八首) yani “Yorozuyo’nun sekiz ayeti” olarak adlandırılmaktadır. Üçüncü ve son bölüm ise *Jū-ni-kudari* (十二下り) yani On İki Şarkı’dır. Bu şarkıların da çeşitli ibadetlerde okunduğu bilinmektedir.¹⁸²

Bir diğer metin 1869-1882 yılları arasında düzenlendiği düşünülen Ofudesaki’dır. Bu metin, hareket içerisinde diğer metinlere kıyasla daha fazla önceliğe sahiptir. İçerisinde vahiy edildikleri yıllara göre sıralanmış on yedi bölüm bulunmaktadır. Japon edebiyatının klasik kısa şiir formu *waka* (わか) kullanılarak yazılan bu bölümlerde, insanlığın yaradılışı gibi temel konulardan bahsedilmesine ek olarak hareketin kurucusuna dair bilgiler de yer almaktadır. Ofudesaki içerisinde yer alan yaratılış hikayesi oldukça orijinaldir. Hikâyenin parçaları Ofudesaki’nin farklı bölümlerinde bulunmaktadır. Bu metinde anlatılana göre, insanlığın ataları okyanustaki çamur balıkları arasında İzanagi (伊邪那岐) ve İzanami (伊邪那美)’yi keşfeden *Tsukihi* (月日) tarafından yaratılmıştır. Diğer üç erkek-dişi tanrı çifti, metinde belirtilen yaratılış sürecinde tamamlayıcı aktörler olarak yer almıştır.¹⁸³

¹⁸¹ Clarke, “Tenrikyo (Religion of Heavenly Wisdom)”, 622.

¹⁸² Ransey Joiner, “Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition”, 2016.

¹⁸³ Hikâye, internet sitesinde yer alan Ofudesaki metni içerisinde okunabilir. Ransey Joiner, “Ofudesaki (Tip of the Writing Brush)”, *Tenrikyology* (Erişim 08 Ekim 2022). <http://tenrikyology.com/scripture/ofudesaki-tip-of-the-writing-brush/>

Miki'nin yaratılış hikayesi bu anlamda *Kojiki* (古事記) ve *Nihon Shoki* (日本書紀)'deki ortodoks İzanagi ve İzanami mitini kökten değiştirmiştir. Miki'nin, onları imparatorluk soyunun ataları olarak değil, tüm insanlığın ataları olarak tasvir ettiği bu yaratılış miti imparatorluk mitinden farklı bir sistem sunmaktadır.¹⁸⁴

Tenrikyō'nun bir diğer kutsal kitabı Osaşizu'nun 1887-1897 aralığında derlendiği rivayet edilmektedir ve içerisinde üyelerin gerçekleştirmesi beklenen birtakım ilahi emirler bulunmaktadır. İki grup halinde incelenen bu emirlerden ilki Tanrı'nın doğrudan verdiği talimatlar anlamında *kokugen no sashizu* (刻限のさしづ), ikincisi ise *ukagai no sashizu* (伺いのさしづ) olarak adlandırılan ve hareketin mensuplarından gelen sorulara cevap mahiyetinde verdiği talimatlardır.¹⁸⁵

Japonya'da ortaya çıkan pek çok yeni dini hareket gibi Sukyō Mahikari'nin de inanç unsurları arasında kutsal kitap inancı bulunmaktadır. Hareketin *mioshie* (みおしえ) adı verilen kutsal öğretileri *Goseigenshu* (御聖言集) isimli metinleri içerisinde yer almaktadır. *Goseigenshu*, bir gece boyunca Yoshikazu Okada (岡田 良一)'ya indiğine inanılan ve 486 sayfadan oluşan bir kitaptır. Hareketin inananlarına göre Okada, diğer varlıklarla iletişime geçme yolu veya bir tür kehanet yöntemi olarak görülen yazma yeteneği ile tüm vahyi gece boyu hızlı bir şekilde kayıt altına almıştır. Bu vahiy sonrası Okada, Yoshikazu (良一) şeklindeki ismini “Işık Mücevheri” anlamına gelen Kotama (光玉) olarak değiştirmiştir. Daha sonra takipçileri tarafından “Kutsal Usta” manasında *Seio* (聖王), “Kurtarıcı” anlamında *Oshienushisama* (教え主様) gibi isimlerle nitelendirilmeye başlanmıştır. Ayrıca takipçileri onun tüm sözlerini de kutsal öğretinin bir parçası kabul etmiştir.¹⁸⁶ Hareketin *Goseigenshu*'ya ek olarak bir de ibadet ve dualar esnasında sıkça kullanılan “Dua Kitabı” denilen *Norigotoshu* (祈言集) adında bir kitabı daha bulunmaktadır.

Kutsal kitap inancı açısından incelenebilecek bir diğer örnek Agonshū'dur. Grubun kurucusu Kiriya Seiyu (桐山靖雄)'ya göre, Budizm'in temelinde bulunan aydınlanma seviyesine yükselme ve Budalık yolundaki hususi uygulamalar, Mahayana

¹⁸⁴ Smith - Rossetti Ambros, “Tenrikyō”, 41.

¹⁸⁵ Tekin, “Tenrikyo”, 537.

¹⁸⁶ Wilkinson, “Sūkyō Mahikari”, 176-177.

Sutralarından ziyade hareketin ana kutsal metni *Agon Sutraları* (阿含經)’nda detaylı bir şekilde yer almaktadır.¹⁸⁷ Bu inanç esaslarını içeren bölümler, Kiriyaama’nın ifadesiyle Buda olmak için *Shichika Sanjushichidohon* (七科三十七道品) yani “Yedi Yöntem ve Otuz Yedi Uygulama” olarak bilinmektedir. Agon Sutralarında Nirvana’ya varmak için öğretilen bu uygulamalar; farkındalığın dört temeli, dört doğru çaba, manevi güç için dört temel, beş yetenek, beş güç, yedi aydınlanma faktörü ve sekiz dilimli yol olarak ifade edilmektedir. Bu ilkeler birbiriyle uyumlu şekilde öğretilmekte ve bireyin her birini tamamlamak zorunda olduğu kabul edilmektedir. Buda’nın bu hakiki öğretilerinin iki bin yıllık dönemde kenara itildiğini düşünen Kiriyaama, Agonshū hareketini işte bu Yedi Yöntem ve Otuz Yedi Uygulama’yı yaymak için kurmuştur.¹⁸⁸

Kōfuku no Kagaku içerisinde de kutsal kitap bağlamında değerlendirmenin mümkün olduğu eserler mevcuttur. 1987’de seri şeklinde yayınlanan “Güneşin Yasaları” *Taiyo no ho* (太陽の法), “Altın Yasalar” *Ogon no ho* (黄金の法) ve “Sonsuzluk Yasaları” *Eien no ho* (永遠の法) adlı eserler inanç esasları ve öğretiler dışında kozmoloji ve etik gibi konularda da bilgiler içermektedir. Bu üç kitap, hareketin temel metinleri olarak görülmektedir.¹⁸⁹ Güneşin Yasaları’nda grubun kozmolojik dünya ve tarih görüşü, yaşamın kökeni ve doğası hakkındaki görüşleri yer almaktadır. Ayrıca içerisinde, Tanrı’dan gelen hakikatin parlak güneşinin durmadan “insanlığa sınırsız ışık enerjisi” sağladığı, ancak bazen bu ışığın kara bulutlar tarafından insanlara ulaşmasının engellendiği ve insan zihninde karışıklığa neden olduğu ifade edilmektedir. Metinde yer alan bilgilere göre böyle dönemlerde insanları “karanlık çağdan” kurtarmak için “karanlık bulutların arkasından” altın bir kurtuluş ışığı ortaya çıkmaktadır. Bu ışık, hareketin tanrı anlayışında yer alan El Cantare’nin farklı dönemlerde enkarnasyonu olarak dünyaya geldiği kabul edilen isimlerdir. Bu enkarnasyonlar arasında Hermes, Ophealis, Ra Mu gibi isimler örnek gösterilebilir. En

¹⁸⁷ Üstek, “Agonshu”, 44.

¹⁸⁸ Üstek, “Agonshu”, 45.

¹⁸⁹ Yetim, “Kofuku No Kagaku”, 298.

son enkarnesi ise 2600 yıl önce dünyaya inmiş olduğu kabul edilen Buda'dır.¹⁹⁰ Bu noktayla bağlantılı olarak Güneşin Yasaları'nda yer alan bilgiyle vurgulanmak istenen, yaklaşık iki bin yıllık bir aradan sonra Okawa'nın El Cantare'nin bir enkarnasyonu olan Buda'nın reenkarnasyonu formunda "Tanrı'nın Hakikat Güneşinin doğuşunu" ortaya çıkarmak için gelişini temellendirmektir.¹⁹¹

En önemli duaların içerisinde toplandığı ve inisinyasyon töreni sırasında yeni üyelere verilen, üç bölümlük "Üç Hazineye Bağlılık Yemini" anlamına gelen *Seigan shiki* (三帰誓願式) isimli bir kitap bulunmaktadır. Üç bölüm, "Doğru Aklın Dharma'sı" *Shōshin hōgo* (正心法語) ile "Dua Kitapları I ve II" olarak isimlendirilen *Kiganmon* (祈願文)'dan oluşmaktadır. Birinci bölüm, törenlerin çoğunda ve bireysel günlük hizmetle ilgili olan en önemli duaları içermektedir. İki ve üçüncü bölümler ise çeşitli durumlar ve bireysel ibadet için daha kısa metinler barındırmaktadır. Metnin önemi Okawa'nın her fırsatta onun seçkin statüsünü vurgulamasından kaynaklanmaktadır.¹⁹²

Aum Shinrikyō (オウム真理教) hareketinde ise daha çok lider etrafında oluşturulmuş bir kutsal kitap ve vahiy öğretisine rastlanmaktadır. Hareketin öğretileri 1984-1995 yılları arasında Shoko Asahara (麻原 彰晃)'nın vaaz ve kitaplarında özetlenmiş halde bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında incelenmesi gereken ana kitap *Vajrayana Kōsu: Kyōgaku Shisutemu Kyōhan* (教学システム共犯) olmaktadır. *Vajrayana Kōsu*, Asahara'nın 1980'lerin sonu ile 1994 yılı arasında verdiği elli yedi konferansı içeren bir belge mahiyetindedir. Yakın bir tarihte kötülüğe karşı kozmik bir savaş yaşanacağı ve Aum'un düşmanlarını haklı bir şekilde öldüreceği yönündeki düşüncelere ek olarak ahlak kuralları ile manevi gelişimi gerçekleştirebilmenin yöntemlerini de içeren bu metin, resmi olarak tek bir kitap halinde hiçbir zaman yayımlanmamıştır. Ancak yayımlanmış olan eserlerinin birçoğundan bölümler içermesi sebebiyle daha çok kıdemli öğrenciler için bir eğitim kılavuzu olarak kullanılmıştır. Bu metin dışında, Asahara'nın, hareketin öğretisi ve uygulamalarına

¹⁹⁰ Hareketin bu konudaki görüşlerini incelemek için bk. "Our Faith", *Happy-Science Official Website* (Erişim 15 Şubat 2023).

¹⁹¹ Trevor Astley, "The Transformation of a Recent Japanese New Religion", 363.

¹⁹² Winter, "Kōfuku no Kagaku", 223.

kaynaklık eden kitaplarından bazıları şunlardır: “En Yüksek İnisiyasyon” *Supreme Initiation*, “Hakikat Öğretileri” *The Teachings of the Truth*, “Hakikate İlk Adımlarınız” *Your First Steps to the Truth*, “Yaşam ve Ölümün Ötesinde” *Beyond the Life and Death*, “Yükselen Güneş Ülkesine Yaklaşan Felaket” *Disaster Approaches the Land of the Rising Sun*.¹⁹³

Japonya’daki en büyük yeni dini hareketlerden biri olan Sōka Gakkai’de diğer ritüellerde okunan, ibadet veya kutlamalarda aktif kullanılan bir kutsal kitap düşüncesinden farklı bir metin algısı bulunmaktadır. Sōka Gakkai’de daha çok içeriği ve bilgi düzeyi açısından önemsenen temel metin, 1931’de kurucu Makiguchi Tsunesaburo (牧口 常三郎) tarafından yazılan *Sōka Kyoikugaku Taikei* (創価 教育学 体系 - Değer Yaratan Pedagoji Sistemi) adlı dört ciltlik çalışmadır. Makiguchi, bu eserinin birinci cildini Sōka Kyoiku Gakkai’nin¹⁹⁴ himayesinde 1930 yılında yayınlamıştır.¹⁹⁵ Hareketin ikinci başkanı Josei Toda (戸田 城聖) ise diğer dinleri ve mezhepleri eleştirmek için faydalı bulduğu materyalleri içeren Yaşam Teorisi’ne dayanan modernize edilmiş esasları açıklamak için *Shakubuku Kyoten* (折伏經典)’i yayınlamıştır. Eser, Sōka Gakkai öğretilerinin Lotus Sutra içerisindeki esaslarını ve Nichiren’in¹⁹⁶ yazılarını barındırmanın yanı sıra, gelecekte harekete katılacak üyelerin zihinlerinde oluşabilecek sorulara yönelik argümanlar da içermektedir.¹⁹⁷ Bu eseri

¹⁹³ Emine Battal, “Aum Shinrikyo”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 158.

¹⁹⁴ Soka Kyoiku Gakkai (Değer Yaratan Eğitim Derneği), 1930’da Tokyo’da Tsunesaburo Makiguchi ve Josei Toda tarafından kurulmuştur. Kendini eğitim reformuna adanmış bu küçük eğitimciler grubu, kademeli olarak, Nichiren Budizmini bir bütün olarak toplumu reform etmenin bir aracı olarak teşvik eden daha geniş bir organizasyona dönüşmüştür. Bk. “Sōka-gakkai”, *Encyclopedia Britannica* (Erişim 23 Mart 2023).

¹⁹⁵ Susumu Shimazono, “Soka Gakkai (Value-Creation)”, *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (Londra: Routledge, 2006), 594.

¹⁹⁶ Nichiren Budizmi (日蓮仏教) 13. yüzyılda yaşamış olan Budist rahip Nichiren (1222–1282)’in öğretilerine dayanmaktadır. Sōka Gakkai da bu ekolü takip eden oluşumlardan biri olarak bilinmektedir. Ortak unsurlar arasında Nichiren Budizm’i takipçileri gibi Sōka Gakkai üyeleri de, Lotus Sutra’nın kurtarıcılığına ve her insanın içinde mevcut yaşamlarında ve yaşam formlarında onlar aydınlanmaya erişirecek doğuştan bir Buda tabiatı bulunduğuna inanmaları, Soka Gakkai’nin ibadetlerinin temelinde de daimoku (nam-myoho-renge-kyo, Lotus Sutra’nın bilgeliliğine adanmanın bir ifadesi) adı verilen kutsal sözleri zikretmek yer alması zikredilebilir. Bk. “Nichiren Buddhism Library” (Erişim 08 Aralık 2021).

¹⁹⁷ Robert Kisala, “Soka Gakkai: Searching for the Mainstream”, *Controversial New Religions*, ed. James R. Lewis - Jesper Aagaard Petersen (Oxford: Oxford University Press, 2004), 144.

hazırlarken Toda'nın amacı, toplumu büyük ölçüde dönüştürerek Japonya'yı kurtarmaktır.¹⁹⁸

Ayrıca belirtmek gerekir ki Sōka Gakkai içerisindeki pek çok doktrin Nichiren'in hem takipçilerine yazdığı mektupların hem de dönemin hükümetiyle yapılan anlaşmaların bir koleksiyonu olan *Gosho* (御書) metinlerine dayanmaktadır. Bu sebeple bu metinler hareket içerisinde doğrudan kullanılsa da Ikeda'nın *Gosho* dersleri ve yorumları önemli birer unsur olarak öne çıkmaktadır. Üyeler, Ikeda'nın yazılarının çoğunu dikkatle okuyup incelerken, en aktif üyeler bunlara ek olarak “İnsan Devrimi” *Ningen kakumei* (人間革命) ve “Yeni İnsan Devrimi” *Shinningen kakumei* (新人間革命) gibi daha ağır ve karmaşık metinleri de mütalaa etmektedir.¹⁹⁹

Japon yeni dini hareketleri içerisinde kutsal metin bağlamında ele alınabilecek grup, Shingon Budizm'ini ve ezoterik felsefesini merkeze alan Shinnyo-En (真如苑)'in doktrinlerinin temeli büyük oranda sutralardır. Hareket kendisini Tendai (天台) ve Shingon (真言) Budizmi ile birlikte Japon ezoterik Budizm gelenekleri (*mikkyō*-密教) içerisinde konumlandığı için kutsal metin bazında öne çıkardığı en önemli sutralar arasında *Mahayana Mahaparinirvana Sutra*, *Lotus Sutra* ve *Prajnaparamita* bulunmaktadır. Bunun yanında Budist ritüellere vurgusu, mudra (*ingei*-印契) ve mantra (*shingon*-真言) kullanımı, her tapınakta mandalaların (*mandara*-曼陀羅) varlığı, Buda ve Bodhisattvaların ezoterik panteonunun dahil edilmesi gibi hususlar hareketteki Budist ezoterik köklere işaret etmektedir.²⁰⁰

Hareketin ana düşüncesini oluşturan felsefe, yukarıdaki sutralarda geçen Buda'nın tabiatına dair öğretilerden oluşmaktadır. Özellikle Mahayana Budizmi'nin önemli bir metni olan ve *Nirvana Sutra* olarak da bilinen Mahayana *Mahaparinirvana Sutra*, Shinnyo-En için oldukça merkezi bir dini metin olarak görülmektedir. İçerisinde yer alan en önemli doktrin, herkeste ortaya çıkmayı bekleyen bir Buda tabiatı olduğu dolayısıyla kişinin kendindeki sonsuz saflıktaki Buda'yı bulup

¹⁹⁸ Shimazono, “Soka Gakkai (Value-Creation)”, 596.

¹⁹⁹ Anne Mette Fisker-Nielsen, “Sōka Gakkai”, *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Lukas Pokorny - Franz Winter (Leiden: Brill, 2018), 116.

²⁰⁰ Victoria Rose Montrose, “Shinnyoen”, *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Lukas Pokorny - Franz Winter (Leiden: Brill, 2018), 150.

Nirvana'ya ulaşabileceği düşüncesidir.²⁰¹ Bunun yanında her bireyin aydınlanmaya erebileceği, kurtuluşun mümkün olduğu, Budaların varlığı, rehberliği ve şefkatinin zamansız olduğu böylelikle Buda'nın özü, başlangıcı ve sonu olmayan kozmik bir realite olarak kabulü fikirlerini içermesi açısından da önemlidir.²⁰² Ek olarak diğer metinler kadar merkezi öneme sahip olmasa da *Ichinyo no michi* (一如の道) “Birliğe Giden Yol” ve *Hannya shingyō* (般若心経) “Kalp Sutrası” ile Lotus Sutra gibi metinlerin de hareket içerisinde kullanıldığı bilinmektedir.²⁰³

Kutsal kitap anlayışı bağlamında incelenebilecek bir diğer hareket olan Seicho no İe'nin doktrinleri noktasında bilgiler içeren kitap, kurucu Masaharu Taniguchi (谷口 雅春)'nin aldığına inanılan vahiylerin bulunduğu “Hayatın Hakikati” anlamına gelen 40 ciltlik *Seimei no Jisso* (生命の實相) adlı çalışmasıdır. Ayrıca, yine kurucu lider tarafından yazılmış 11 ciltlik “Hakikat” yani *Şinri* (真理) de öğretileri tanıtıcı nitelikte bir eserdir. Bunlar dışında grubun pek çok kitap ve periyodik yayını da bulunmaktadır.²⁰⁴ Ayrıca hareket Budist sutralarından 4 tanesi kutsal kabul edilmekte ve bu metinler için sutra yerine *seikyō* (聖経) kelimesini kullanmayı tercih etmektedir. Bu seikyōların en önemlisi Masaharu'nun 1931'de meditasyon yaparken Tanrı'dan aldığı iddia edilen “Gökten indirilen kutsal kanun yağmuru” anlamına gelen *Kanro no hōu* (甘露の法雨) isimli metindir.²⁰⁵ Hareket içerisinde bu metni taşımanın, okumanın veya kopyalamanın, hastalıklardan beklenmedik bir şekilde kurtulma ve kazalar sırasında korunma gibi mucizeleri uyandırdığına inanılmaktadır. Diğer seikyōlar ise *Tenshi no Kotoba* (天使の言葉) “Bir Meleğin Sözleri”, *Seishimei Bosatsu Sange* (聖使命菩薩讃偈) “Kutsal Boddhisatvalara Övgü” ve *Zokuzoku Kanro no hōu* (続々甘露の法雨) “Ard Arda Kutsal Kanun Yağmuru”dur.²⁰⁶ Bu metinler örneğin ataları, savaşta ölenleri, kürtaj veya ölü doğmuş bebekleri anma

²⁰¹ Fatih Eroğlan, “Shinnyo-En”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 480.

²⁰² “Nirvana Sutra”, *Shinnyoen.org* (Erişim 06 Ekim 2022).

²⁰³ Montrose, “Shinnyoen”, 152.

²⁰⁴ Kocalan, “Seicho No İe”, 466.

²⁰⁵ Peter B. Clarke, “Seicho-no-Ie (House of Growth)”, *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (London: Routledge, 2006), 568.

²⁰⁶ “Holy Sutras”, *Seicho-No-Ie* (06 Ocak 2022).

ritüelleri sırasında yüksek sesle ve günlük ritüellerin bir parçası olarak da okunmaktadırlar.²⁰⁷

Diğer Japon yeni dini hareketleri ile mukayese edildiğinde oldukça yeni bir grup olduğu görülen Tanrısal Işık Birliği'nin de bir kutsal metin koleksiyonuna sahip olduğu görülebilir. Bunlar arasında 1999 yılında yayımlanan “Dua/İbadet Yolu” anlamına gelen *Inori no Michi* (祈りの道) adlı eser en önemlisi kabul edilmektedir. Bunun yanında halihazırda hareketin liderliğini yürüten Keiko Takahashi (高橋佳子)'nin Japonca kaleme aldığı pek çok eser bulunmaktadır. Bu eserlerin büyük bir çoğunluğu hareket ile yakın ilişkiye sahip Sampoh Publishing Company tarafından İngilizce'ye tercüme edilmektedir.²⁰⁸

Kutsal kitap anlayışı bağlamında son olarak Ōmoto hareketi ele alınabilir. Hareket içerisindeki vahiy algısı ve kutsal kitap kavramı incelendiğinde büyük oranda kurucu lider Deguchi Nao (出口なお)'nun etrafında şekillendiği görülmektedir. Deguchi Nao'nun yazmış olduğu *Fudesaki* (御筆先) adlı eser Tanrı'dan aldığını iddia ettiği vahiylerini içermektedir. Vahiy bağlamında öne çıkan ikinci isim, hareket için önemli bir yere sahip Deguchi Onisaburo (出口 王仁 三郎)'dur. Onun yazmış olduğu “Ruhlar Aleminin Masalları” *Reikai Monogatari* (霊界物語) adlı eser bir nevi ikinci kutsal kitap sayılmaktadır. Onisaburo bu eserinde kendi manevi yolculuklarına yer vermiştir.²⁰⁹

Bunların dışında “İlahi Vahiyler” anlamına gelen *Ōmoto Shinyu* (大本神諭) isimli bir metin daha mevcuttur. Temelde Onisaburo tarafından Nao'nun yazmış olduğu kabul edilen *Fudesaki* metninin yeniden düzenlenip formüle edilmiş versiyonunu ifade etmektedir. Hareketin iddiasına göre Onisaburo metnin kendi inançlarıyla çelişen bölümlerinde eklemeler ve değişiklikler yapmıştır. Bu değişiklikleri meşrulaştırma yolu olarak Kotodama'nın onayını aldığı iddiasına başvurmuştur. Bugün bu metni sahih metinler arasında kabul edenler varsa da

²⁰⁷ Birgit Staemmler, “Seichō no Ie”, *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Lukas Pokorny - Franz Winter (Leiden: Brill, 2018), 205.

²⁰⁸ Turan, “Tanrısal Işık Birliği”, 526.

²⁰⁹ “Oomoto”, *Teachings and Scriptures* (Erişim 05 Ocak 2022).

revizeden farklı olarak tahrif sonucu oluşmuş değersiz bir metin olarak kabul edenler de mevcuttur.²¹⁰

2.3. Karma ve Reenkarnasyon İnancı

Karma ve reenkarnasyon inançları esas itibariyle Hint ve uzak doğu geleneklerine ait kavramlar olmakla birlikte Japon yeni dini hareketleri öğretileri içerisinde de oldukça sık karşımıza çıkmaktadır. Temel anlamda karma, bireyin dünyevi varoluşunun onun iradi eylemlerinin ahlaki sonuçlarına göre belirlenmesini ifade etmektedir. Bu yasaya göre insanın mevcut yaşamı geçmiş hayatlarındaki eylemlerin bir sonucu olduğu gibi gelecekteki yaşamları da bugün yaptıklarına göre belirlenecektir. Dolayısıyla karma yasasının doğal bir sonucu olan reenkarnasyon da öğretiyeye dahil edilmektedir.²¹¹

Büyük oranda Nichiren Budizmi'ne bağlı bir hareket profiline sahip Sōka Gakkai'de sonsuz bir döngü olarak karma doktrini muhafaza edilirken farklı olarak vurgu, geçmiş ve gelecekteki yaşamlardan ziyade daha çok mevcut yaşama ve günümüz yaşam koşullarına taşınmıştır. Bir başka ifadeyle, hareket bireyin fillerinin kontrolünü ele alabileceğini savunmaktadır.²¹² Sōka Gakkai'ye göre *shukugō* (宿業) yani karma kişinin alışılmış düşünme, konuşma ve hareket etme biçimini ifade etmektedir. Kişi yasaya bağlı kaldığı müddetçe pozitif karma biriktirmekte ve böylece ruhsal ve tinsel olarak mutlu olmakta, bir sonraki hayatında veya alemde müjdelere beklemektedir. Öte yandan kişi yasaya iftira edip, başkalarına saygısızlık eder veya ayrımcılık yaparsa *akugō* (悪業) yani “olumsuz karma” ya sahip olmaktadır. Bu da hem içinde yaşadığı bu dünyada onu madden ve manen huzursuzluğa itmekte hem de bir sonraki hayatını çeşitli zorluk ve kötülüklerle yaşamaya mecbur kılmaktadır.²¹³

Tenrikyō hareketine bakıldığında ise ölüm sonrasına değil, daha ziyade bu dünya yaşamına odaklanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte hareket öğretileri

²¹⁰ Nancy K. Stalker, *Prophet Motive: Deguchi Onisaburō, Oomoto and the Rise of New Religions in Imperial Japan* (Honolulu: University of Hawai'i Press, 2008), 58.

²¹¹ Ali İhsan Yitik, *Doğu Dinleri* (İstanbul: TDV Yayınları, 2017), 104. Hinduizm ile ilgili kavramların detaylı açıklaması için bk. Ali Gül, *Ansiklopedik Hinduizm Sözlüğü* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2018).

²¹² Sema Nur Uzun, “Soka Gakkai”, *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020), 492.

²¹³ Fisker-Nielsen, “Sōka Gakkai”, 119.

arasında reenkarnasyon inancına da yer verilmektedir. Bu kapsamda ruhun ölüm sonrasında tanrı tarafından kabul edildiğine ve ardından onun aracılığıyla başka bir bedende yeniden doğduğuna inanılmaktadır. Bu nedenle ölüm, bir Tenrikyō mensubu için eski kıyafetlerin çıkarılıp yenilerinin giyilmesi olarak yorumlanan bir olay olmaktadır.²¹⁴

Bir diğer hareket Sukyō Mahikari'nin öğretileri arasında gerçek ışık algısı ile bağlantılı bir şekilde karma inancına rastlanmaktadır. Hareket için karma, Hint ve Asya coğrafyalarında sahip olduğu anlamla benzer bir anlama sahiptir. Hakiki ışığın nasıl kazanıldığı veya kaybedildiği, artırıldığı veya azaltıldığı gibi hususlar hareket içerisinde yorumlanmaktadır. Bu bağlamda karmanın faydalı veya zararlı olabileceği fikrine sahip olunmakla birlikte bu iyi ya da kötü ahlaki bir ayrım olarak algılanmamakta, daha ziyade kirlilik ve temizlik, aydınlık ve karanlık, olumluluk ve olumsuzluk bağlamında fiillerin sonuçları ve bunların kişiye etkileri şeklinde değerlendirilmektedir. Sonuç olarak negatif durum veya eylemlere sahip olan bireylerin, buna sebep olan karmalarını gerçek ışık ile temizleyebilecekleri kabul edilmektedir.²¹⁵ Sukyō Mahikari'nin sahip olduğu kozmoloji anlayışı da karma anlayışı ile bağlantılıdır. Buna göre alem ilahi, astral, fiziksel olarak üç kategoriye ayrılmaktadır. Kişinin “fiziksel alem” deki ölümünden sonra ruhu, 200 ila 300 yıllık bir süre geçireceği, cennet ya da cehennemvari katmanları bulunan astral aleme göç etmektedir. Astral alemdeki ruhlar karmalarıyla ilişkili olarak başka bir insan ya da çeşitli hayvan formlarında yeniden dünyaya dönebilmektedir. Genellikle negatif karmalı bir astral bölge ruhunun insana musallat olacağı, onun fiziksel ve ruhsal sağlığını etkileyeceği benimsenmektedir. *Okiyome* (お清め) olarak bilinen *mahikari no waza* (真光の業) ya da *tekazashi* (手かざし) de denilen gerçek ışık uygulaması sayesinde bu tür ruhlar tespit edilebilmektedir. Ek olarak Sukyō Mahikari eğitim merkezlerinde bir rehberin yardımıyla bu ruhlar tespit edilerek karmaları temizlenebilmektedir. Bu noktada kadim bir Japon geleneği olan ataları anma

²¹⁴ Tekin, “Tenrikyo”, 537.

²¹⁵ Battal, “Sukyo Mahikari”, 498.

uygulamasının da harekette kendisine yer bulduğunun altını çizmek gerekir. Bu uygulamanın kişinin iyi karma biriktirmesine yardımcı olacağına inanılmaktadır.²¹⁶

Karma ve reenkarnasyon inancı açısından ele alınabilecek bir diğer Japon yeni dini hareketi Kōfuku no Kagaku’dur. Hareketin öğretisine göre üyelerin erdemli bir yaşamın neden gerekli olduğunu anlayabilmesinin yolunun ancak sonsuz yaşamın hakikatini ve reenkarnasyon sistemini idrak etmekten geçtiğine inanılmaktadır. “Gerçek” mutluluğa sahip bir yaşamın başlangıcı hareket için bu şekilde gerçekleşebilmektedir. Bununla ilişkili olarak Kōfuku no Kagaku için dünyadaki tüm insanların en büyük görevi, birçoğunun unuttuğu “zihni parlatmak” ve böylece dünyevi arzulara bağlı olarak kendileri için ıstırap yaratmaktır.²¹⁷ Eğer kişi göksel dünyaya geri dönme istiyorsa sahip olduğu yanlış eylem ve eğilimlerini, Buda’nın veya Tanrı’nın buyruklarına uygun şekilde düzeltilmelidir. Bu ise, Buda tarafından değil, yalnızca bireyin kendisi tarafından yapılabilecek bir şeydir. Dolayısıyla tüm insanlar bu noktada çaba göstermelidir. Kōfuku no Kagaku’ya göre, ölümden sonra insanın bu dünyaya birlikte dönebileceği tek şey akıldır, bu nedenle yeryüzündeyken “aklınızı” ne kadar parlatıp işlediğiniz çok önemli bir konu olmaktadır.²¹⁸

Agonshū hareketi içerisinde de karma öğretisine dair görüşlere rastlanmaktadır. Söz konusu görüşler incelendiğinde Kiriyaama’nın görmüş olduğu bir rüya etrafında şekillendikleri görülmektedir. Kiriyaama’nın rüyasında almış olduğu bilgiye göre, şu anda insanların başına gelen tüm talihsizlikler ve sorunlar, geçmişte meydana gelen olaylardan kaynaklanmaktadır ve kötü karmanın sonuçlarıdır. Hareket içerisinde Budist karma kavramını ifade eden ve Çin kökenli kanji alfabesiyle yazılan *innen* (因縁) yerine batı kökenli dillerden alınan kelimeleri yazmak için kullanılan katakana alfabesi ile yazılan *karuma* (カルマ) kullanılmaktadır. Çünkü Budist bir kavram olarak karmanın tamamen olumsuz çağrışımlarla kullanıldığı ve yaşayanlar üzerinde olumsuz etkileri olduğu kabul edilmektedir. Agonshū merkezlerinde ziyaretçilere dağıtılan iki kitapçıktan oluşan bir set, bu konuyu ve kişinin ölü atalarının ruhlarıyla

²¹⁶ Erin L. Weston, “Transcultural Possessions in/of Mahikari: Religious Syncretism in Martinique”, *Japan Studies Review* 6 (2002), 48.

²¹⁷ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 157.

²¹⁸ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 159.

doğru bir şekilde ilgilenmemesi durumunda ortaya çıkan sorunları ana hatlarıyla açıklamaktadır. Bu kitapçıklardan birinde, tüm talihsizliklerin tek bir nedene indirgenebileceği ifade edilmiştir; “Ataları için anma törenlerinin düzgün yapılmaması”. Bunun bir sonucu olarak *fujobutsurei* (不成仏霊) “Budalığa ulaşmamış ruh” ve *reisho no hotoke* (霊障のホトケ) “ruhsal müdahaleye neden olan ölü ruhlar” gibi sayısız ruh dünyadaki herkesin kaderi üzerinde olağanüstü kötü etkiler bırakmaktadır. Kitapçık, bu tür ruhların sahip olabileceği kötü etkilerin ayrıntılarını listelemenin yanı sıra çok sayıda insanın onlar tarafından tehdit edildiğini öne sürmektedir. İkinci kitapçık ise “hapis cezasına yol açan nedensellik” (*keigoku no innen* -刑獄の因縁) dahil olmak üzere yirmi iki ayrı talihsizlik türünü listeleyerek bu konuyu detaylandırmaktadır.²¹⁹

2.4. Kurtuluş İnancı

Çalışmanın birinci bölümünde de ifade ettiğimiz üzere Japon toplumunda 19. yüzyılın başından beri bir dizi yeni dini hareket ortaya çıkmıştır. Bu hareketler, aralarında Budizm, Şintoizm, Konfüçyüsçülük, Hristiyanlık, Şamanizm de dahil olmak üzere çok çeşitli inanç sistemlerinden beslenmişlerdir. Bu çeşitliliğin ortaya çıkardığı farklılıklar söz konusu olmakla birlikte hareketlerin “kurtuluş” algılarının temel yapısında ortak bir özelliğe işaret etmek mümkündür. Son zamanlarda konuyla ilgilenen araştırmacılar bu ortak yöne “Vitalistik Kurtuluş Anlayışı” adını vermiştir.

Kurtuluş inancı bağlamında ele alabileceğimiz Sōka Gakkai hareketinde önemli bir isim olarak öne çıkan Josei Toda’nın “yaşam gücü” doktrini, bu “Vitalistik Kurtuluş Anlayışı”nın tipik bir örneği kabul edilmektedir.²²⁰ Toda’nın ikinci başkan ve yeniden yapılandırıcı kişisi kabul edildiği Sōka Gakkai üyeleri Lotus Sutra’nın kurtarıcı olduğuna ve her bireyin içerisinde doğuştan bir Buda tabiatı bulunduğuna inanmaktadır. Her bir birey içinde iyilik yani Buda tabiatı ve kötülük

²¹⁹ Ian Reader, “The Rise of a Japanese ‘New New Religion’: Themes in the Development of Agonshū”, *Japanese Journal of Religious Studies* 15/4 (1988), 247.

²²⁰ Susumu Shimazono, “Soka Gakkai and the Modern Reformation of Buddhism”, *Buddhist Spirituality Later China Korea Japan And The Modern World*, ed. Yoshinori Takeuchi (New York: The Crossroad Publishing Company, 1999), 449.

barındırmaktadır.²²¹ Bahsi geçen bu tabiat, en üst düzeyde *bucchi* (仏智) yani bilgelik ve *jishi* (慈悲) yani şefkat ile karakterize edilen mükemmel bir özgürlük durumu olarak kabul edilmektedir.²²² Dolayısıyla Sōka Gakkai'nin ana hedefi insanın derinliklerinde bulunan Buda doğasını ortaya çıkarmak, bunun sonucunda da huzurlu ve uyumlu bir evren oluşturmaktır. Sōka Gakkai için kurtuluş, dünyadan yüz çevirmekle ulaşılan bir şey değildir. Aksine kişinin hayata katılma ve yönelme tarzındaki değişikliklerle ulaşılabilecek bir şeydir.²²³

Öte yandan Tenrikyō öğretisinde kurtuluş öğretisi ile de ilişkilendirilen mutlak huzur ve mutluluk hali “neşeli yaşam” anlamına gelen *yoki yusan* ya da *yōki gurashi* (陽気ぐらし) kavramı oldukça önemlidir. Öğretiye göre yaratılışın asıl hedefi budur ve kurtuluş ancak neşeli yaşamın gerçekleşmesine bağlıdır.²²⁴ Bu yaşama giden yol için Tenrikyō inananlarına göre, kişinin kıskançlık, arzu, nefret gibi kötü düşüncelerden kurtulması gerektiğini öğreten Nakayama'nın öğretilerinin takip edilmesi gerekmektedir. Bu minvalde uyumlu ve neşeli bir hayat sürmeyi başaran kişi “gizemli yardım” yani *fushigi na tasuke* (不思議な助け) ile ödüllendirilecektir. Tenrikyō düşüncesine göre hayat tanrıdan ödünç alınan bir şeydir ve insan ruhunun reenkarnasyon vesilesiyle aşamalı olarak arınması halinde “gerçek samimiyet” *makoto shinjitsu* (まこと真実) mümkün görülmektedir. Bunun yanında kurtuluş, bir çeşit şifa duası etmek anlamına gelen *osazuke* (おさづけ), “günlük bağış” *hinokishin* ve Jiba'ya hac ziyaretleri yapmak yoluyla da elde edilebilmektedir.²²⁵ Tenrikyō inancında, düşüncüyü bulandıran ve tanrının nimetlerinin insana ulaşmasını engelleyen “toz” olarak kabul edilen ve *ashiki* (悪しき) adı verilen birtakım kötülüklerden bahsedilmektedir. Bu kötülükler ve insan zihnindeki diğer hastalıklar Mikagura-uta'nın onuncu bölümünde aktarılmaktadır.²²⁶ İnsanların yanlış amelleri sonucunda oluşan, zihinde biriktiğine inanılan ve “zihin tozları” olarak isimlendirilen kötülükler

²²¹ Uzun, “Soka Gakkai”, 492.

²²² Fisker-Nielsen, “Sōka Gakkai”, 118.

²²³ Uzun, “Soka Gakkai”, 492.

²²⁴ Tekin, “Tenrikyo”, 536.

²²⁵ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 255.

²²⁶ Esben Andreasen vd., *Japanese Religions: Past and Present* (Hawaii: University of Hawaii Press, 1993), 136.

cimrilik, açgözlülük, kıskançlık, bencillik, öfke, nefret, hırs ve kibir olmak üzere sekiz tanedir. İnananların bu kötülüklerden kurtulmak için yapması gereken, temizlenme adına gerekli olan işleri düzenli bir şekilde yerine getirmektir. Tenrikyō inancına göre bu zihin tozlarının temizliği *hinokishin* adı verilen faaliyetler ile mümkün olabilmektedir. Sekiz kötülükten uzak durmakla başlayan bu etkinliğin öne çıkardığı temel nokta, evrensel kardeşlik ilkesine vurgu yapan sosyal yardımlaşma faaliyetleridir. Söz konusu faaliyetler “Başkalarını kurtarmak suretiyle kişinin de kurtuluşu mümkündür.” anlayışıyla gerçekleştirilmektedir. Tenrikyō bu bağlamda tarihinin ilk yıllarından itibaren toplumun sosyal sorunlarının ele alınmasına yönelik çeşitli faaliyetler organize etmektedir.²²⁷

Yōki gurashi’ye ek olarak, Tenrikyō öğretileri arasında “nedensellik” *innen* (いんねん), “ödünç verilen, ödünç alınan bir şey” olarak beden *kashimono- karimono* (貸し物-借り物) ve “sekiz zihinsel toz” *yatsu no hokori* (八つのほこり) bulunmaktadır. Harekette öne sürülen nedensellik öğretisi, Budist karma kavramına işaret eden *Innen* (因縁) öğretilerinden türetilmiştir. Bununla birlikte, Tenrikyō’da bu terim, farklı anlamını vurgulamak için Ofudesaki’de görüldüğü gibi “いんねん” şeklinde hece alfabesiyle bilerek yazılmıştır.²²⁸ Cezalandırıcı bir adalet manası taşıyan Budist karma kavramının aksine, Tenrikyō’daki nedensellik kendisini “hakiki nedensellik” anlamında *moto no innen* (元のいんねん) ve “bireysel nedensellik” *kojin no innen* (個人のいんねん) olarak iki şekilde göstermektedir. İnsanlar bedenlerinin kendilerine ait olduğunu ve ne isterlerse onu yapabileceklerini zannetmektedirler fakat bedenlerinin Tanrı’ya ait olduğunu kendilerine bu yaşam için ödünç verildiğini anlamaları gerekmektedir. Her insan “akıl” *kokoro* (心) veya “ruh” *tamashii* (たましい)’ye sahiptir. Ancak hareketin öğretilerine göre insan aklı veya ruhu genellikle sekiz zihinsel toz tarafından kirletilmektedir. Bunlar “cimrilik” *oshii* (惜しい), “talepkârlık” *hoshii* (欲しい), “nefret” *nikui* (憎い), “kendini sevme” *kawaii* (可愛い), “kin” *urami*

²²⁷ Tekin, “Tenrikyo”, 537.

²²⁸ Bu strateji, Tenrikyō’nun birçok özel teriminin yazımında kullanılmaktadır. Çin kökenli kanjiler yerine Japon kökenli Hiragana alfabesi ile yazıldığında harekete özgü anlamlar yüklenen farklı kavramlara dönüştürmek hedeflenmektedir.

(恨み), “Öfke” *haradachi* (腹立ち), “açgözlülük” *yoku* (欲) ve “kibir” *kōman* (高慢)’dır. İnsan, bu tür bencil davranışlardan başarılı bir şekilde sakınırsa, bedenlerinin ilahi yaratıcıya ait olduğu ilkesini kabul ederse ve aslî nedenselliklerinin farkına varırsa, insanın yaratılışı sırasında var olan ideal ve aslî neşeli yaşama kavuşabilecektir.²²⁹

Hinokishin, “günlük katkı”, “adanmışlık” ve “özverili emek” anlamlarına gelmektedir. Hinokishin, karşılık beklemeden ve tanrıya karşı bir şükran duygusuyla gerçekleştirilmelidir. Neşeli yaşamın oluşumunda önemli bir unsur olduğu hareket içerisinde özellikle vurgulanmaktadır. Hinokishin terimi, Mikagura-uta’daki on iki şarkının birkaçında, özellikle de kurucu figür Nakayama Miki’nin evine toprak taşımakla bağlantılı olan on birinci şarkıda geçmektedir. Nakayama Miki’nin evinin olduğu bölgede bu toprak taşıma uygulaması bugün hala ritüel olarak yürürlükte olsa da günümüzde hinokishin genellikle Tenrikyō şubeleri veya Tenrikyō’nun evli kadınlar, genç erkekler veya çocuklar için kurulmuş dernekleri adına yürütülen herhangi bir işi de ifade etmektedir. Bu tür faaliyetler arasında ayinlerin yerine getirilmesi, dini propaganda yapılması, kamusal alanlarda çöplerin toplanması ve doğal afetler sonrasında insani yardım yapılmasına kadar pek çok iş bulunmaktadır. Doğal afetlerden sonra yapılan yardım çalışmaları özellikle savaş sonrası dönemde Hinokishin Teşkilatı birimlerinin başlıca faaliyetlerinden biri haline gelmiştir. Bu anlamda 1971’de Tenrikyō, kilise bölgelerinde şubeleri olan “Afet Yardımı Hinokishin Teşkilatı” *Saigaikyūen Hinokishintai* (災害救援ひのきしん隊)’ı kurmuştur. Teşkilat kurulduğu günden bu yana deprem, toprak kayması, tayfun, sel, volkanik patlamalar, hatta gemi enkazı ve petrol sızıntısı gibi insan kaynaklı afetlerden sonra yardım sağlamaktadır.²³⁰

Kurtuluş öğretisi bağlamında Sukyō Mahikari’nin görüşlerine de yer verilebilir. Hareketin kurtuluş noktasındaki amacı, tüm insanların Tanrı’yı ve onun ruhsal enerjisi olan hakiki ışığı tanımasını sağlamak şeklinde açıklanmaktadır. Harekete göre aslında her şeyin bir manevi doğası ve boyutu bulunmaktadır. Bu

²²⁹ Smith - Rossetti Ambros, “Tenrikyō”, 44.

²³⁰ Smith - Rossetti Ambros, “Tenrikyō”, 47.

doğrultuda kurtuluş öğretisi de ilahi/gerçek ışık veya enerjiyi verip alma ritüeli vasıtasıyla Su-Tanrı (主のおみかみさま) ile manevi bir ilişki geliştirme üzerine temellendirilmiştir. Zira ilahi ışığa yüklenen fonksiyonlar arasında dünyevi faydalar sağlamanın yanı sıra kişinin öbür dünyadaki akıbetini de kurtarma bulunmaktadır.²³¹

Kōfuku no Kagaku hareketi söz konusu olduğunda kurtuluş fikri grubun lideri ve onun geliştirdiği öğretiler etrafında şekillenmektedir. Hareketin kurtuluş düşüncesinde içinde yaşadığımız “dünya”, “ruhsal disiplin için bir eğitim alanı” yani *tamashii shugyō no ba* (魂修行の場) olarak karakterize edilmektedir. Bu eğitim alanında insanın yerine getirmesi gereken sorumluluklar “hayat dersleri” anlamına gelen *jinsei no kyōkun* (人生の教訓)’u öğrenmesi ve “ruhunu geliştirmesi” *tamashii o kōjō saseru* (魂を向上させる) şeklinde sıralanmaktadır. Bu noktada Okawa’nın ilk yayınlarına kadar götürülebilecek önemli bir formül, *issatsu no mondaishū* (一冊の問題集) yani hayatın “problemlerle dolu bir tecrübe/ çalışma kitabı” olduğunu ifade eden düşüncedir.²³² Bununla bağlantılı olarak böylesi bir hayat içerisinde Okawa’nın öğretilerine gönülden inanmak bireyi, ileride kurulacağına inanılan ideal dünya ile bağlantı kurmak suretiyle nihai bir kurtuluşa iletmektedir.²³³ Bu noktada hareket içerisinde inananların kurtuluşa ulaşmak adına benimsemesi gereken dört önemli “mutluluk ilkesi” *kōfuku no genri* (幸福の原理) bulunmaktadır. Bunlar; “aşk” *ai* (愛), “bilgelik” *chi* (知), “iç gözlem /meditasyon” *hansei* (反省) ve “gelişme” *hatten* (発展)’dir. Aşk en önemli unsur olmaktadır çünkü evrenin çeşitli katmanları ile sevgi çeşitleri arasındaki yakın ilişkiyi içermektedir. Bilgelik, yüce tanrısal varlığın mesajını idrak etmektir. İç-gözlem, Okawa’nın öğretilerini kendinde uygulamaktır. Gelişme ise hem Okawa’nın öğretilerini uygulamada hem de çalışma hayatında başarılı olmaktır. Kōfuku no genri’yi takip etmenin Okawa’nın öğretilerine katılan herkes için ödül olan “başarı” *seikō* (成功) getireceği ve böylece bu ölçülere dikkat eden inananların ebedi mutluluğa ulaşacağı düşünülmektedir.²³⁴ Kurtuluş ile eşdeğer görülen “mutluluk”

²³¹ Battal, “Sukyo Mahikari”, 498.

²³² Winter, “Kōfuku no Kagaku”, 221.

²³³ Yetim, “Kofuku No Kagaku”, 298.

²³⁴ Yetim, “Kofuku No Kagaku”, 299.

tanımı “bireyin mutluluğu” ve “toplumun mutluluğu” şeklinde iki temel başlık altında ele alınmaktadır. Bireyin mutluluğu, hakikati veya Buda’nın öğretisini anlamaktır. Buna göre bireysel mutluluk, kişinin aydınlanması ve kurtuluşa ulaşması noktasında önemli bir role sahiptir.²³⁵ Toplumun mutluluğu ise ancak bireysel mutluluğun yayılmasıyla gerçekleşebilmektedir. Ve bu durum bir anlamda Kōfuku no Kagaku’nun peşinde koştuğu ütopyaya dair de fikir vermektedir. Ütopya, birçok harekette kıyametten sonra gelecek olan Tanrı’nın Krallığı veya yeryüzündeki Cennet olarak düşünülmektedir. Ancak Kōfuku no Kagaku’nun ütopyası, herkesin “mutluyum” diyebileceği bir dünyadır ve şu an içinde bulunulan fiziki dünya ile de yakından ilişkilidir. Hareketin ütopyası, kıyamet olaylarıyla değil, her bireyin zihninde küçük bir ütopyayla başlamaktadır. Bu, hareket içindeki inanç sisteminin ana fikrini oluşturmaktadır.²³⁶

Bir başka hareket olan Ōmoto’nun öğretileri, yüce tanrıya ibadet etmek ve akabinde tanrının nimetlerinin farkında olan bir inananın tanrı ile bir olabileceği bir hayatı gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Her insanın bu dünyada yaptıkları ile ilişkili olarak ölümden sonra manevi dünyada belli bir yere varacağını iddia etmektedir. Takipçilerine “önce ruh, sonra beden” merkezli bir hayatı yaşamayı tavsiye etmekte ve manevi dünyada daha yüksek bir makamda dirilmek üzere onları çalışmayı teşvik etmektedir. Ayrıca, bu dünyada yaşarken, kişinin yeryüzündeki cenneti gerçekleştirmek için her türlü çabayı göstermesi gerektiğini de vaaz etmektedir.²³⁷

Shinnyo-En hareketine göre ise kurtuluşa ulaşma noktasında Mahāparinirvāṇa Sūtra tarafından sağlanan doktriner kılavuzluk ve hareketin ilkelerinin ortaya çıkarmış olduğu manevi yetilerin birleşimi, bir tür “aydınlanma yolu” olarak kabul edilen Budalık doğasına ulaşabilmek için ortaya çıkabilecek gücü üretmektedir. Bir nevi kurtuluşa giden bu gücün üç şekilde gelebileceği kabul edilmektedir; *bakku daiju* (拔苦代受), *shōju* (摂受) ve *saishō* (濟摂). Bu kavramların üçü de Shinnyo-En doktrininin temel noktaları olarak kabul edilmektedir. Bakku daiju, bir kişinin

²³⁵ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 155.

²³⁶ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 156.

²³⁷ Peter B. Clarke, “Omoto (Great Origin)”, *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (Londra: Routledge, 2006), 469.

kurtuluşa doğru ilerlemesini engelleyebilecek karmik yüklerin ve engellerin hafifletilmesine atıfta bulunmaktadır.²³⁸ Bu hafifletme çeşitli biçimlerde gerçekleştirilebilir ancak en yaygın yöntemi üst düzey bir hareket üyesinin karmik yüklerinin daha alt seviyedeki bir başka üye tarafından omuzlanmasıdır. Bu noktada Itō'nun ölen oğulları Tomofumi ve Yūichi'nin de karmik birikimleri alt düzey üyelere aktarılmıştır. Hatta bu aktarım sonrası isimlerinde dahi değişiklik yapılarak sırasıyla Kyōdōin ve Shindōin isimleri verilmiştir. Bu iki ismin vefatlarından sonra da çalışmalarına manevi alemden devam ettiklerine inanılmaktadır. Kurtuluşa giden gücü sağlayan bir diğer yol olan shoju “kucaklama” olarak tercüme edilebilir. Shinnyo-En'in bu terimle kendisini evrensel kurtuluşu sağlayabilen bir inanç olarak tanıtmaktadır. Üçüncü terim olan saishō ise “her şeyi kapsayan kurtuluş” anlamındadır. Saishō'nun bakku daiju ve shōju'yu hem içeren hem de aşan bir kavram kabul edilmektedir. Bu yönüyle evrensel bir kurtuluş iması barındırdığı düşünülmektedir.²³⁹

2.5. Eskatolojik İnançlar

Dünyanın ve evrenin bir sonunun olacağı ya da olması gerektiği düşüncesi birçok dini sistem ve grubun üzerinde fikir yürüttüğü önemli bir husustur. Bu son ile alakalı olarak bazen “yeni bir düzen” vurgusu yapılırken bazen de hakiki anlamda bir “kökten yok oluş” betimlemeleri yapılmaktadır. İster yeni düzen ister yok oluş vurgusu baz alınsın her iki durumda da inananlar bu konuyla ilgili olarak bir kurtarıcı fikri, dünyanın son günlerinin yaklaştığına veya geldiğine dair alametler, yeni düzen tesisi için yapılması gereken hazırlıklar gibi noktaları önemsemişlerdir. Bununla bağlantılı olarak bu başlık altında Japon yeni dini hareketleri içerisinde rastlanan kıyamet tasavvurları, kurtarıcı beklentileri ve yeni bir dünya düzeni ya da dini ile ilgili inanç ve betimlemelerine yer verilecektir.

Bu bağlamda ilk olarak Tenrikyō hareketi incelenebilir. Hareketin inançları arasında yer alan binyılcılık, mevcut dünya düzeninin yaklaşan bir değişikliği olan “dünya yenilenmesi” anlamındaki *yonaoshi* (世直し) veya *yonaori* (世直り)

²³⁸ Jonathan H. X. Lee vd. (ed.), *Asian American Religious Cultures* (California: Abc-Clio Publishing, 2015), 2/797.

²³⁹ Montrose, “Shinnyoen”, 153.

kavramıyla ifade edilmektedir. Bazı kişiler tarafından “dünya refaha dönüşecek” olarak tercüme edilen yonaori kavramı çekişme, ıstırap veya hastalık olmadan ideal bir bolluk dünyasının gelişini anlatan Mikagura-uta isimli metinde geçmektedir. Ofudesaki’de ise dünyanın yenilenmesi öğretisi gittikçe artan bir karamsarlıkla vurgulanmaktadır. Metin, mevcut dünyayı ölümcül kolera, sosyal eşitsizlikler ve yabancı işgali ile gölgelenmiş olarak tanımlamakta ve bu durumun ancak *kanrodai*’nin dikilmesi ve *kagura* ritüelinin yerine getirilmesiyle barışçıl bir şekilde düzeltilebileceğini iddia etmektedir. Bununla birlikte, Tenrikyō hareketi kendilerinin ortadan kaldırılmasına yönelik girişimlerin yaşanmasıyla birlikte “ilahi hayal kırıklığı” yani *zannen* (残念), “gazap” *rippuku* (立腹) veya *riifuku* (りいふく) ve “intikam” yani *kayashi* (かやし) veya *kaeshi* (返し) gerçekleşecektir. Osashizu’da da bin yıllık bir dönüşüm kavramı bulunmaktadır ancak bu değişiklik uzak bir gelecekte hayal edildiğinden çok fazla aciliyet belirtilmeyip vurgulanmamıştır.²⁴⁰

Sukyō Mahikari hareketinde de eskatolojik inançlara yer verilmektedir. Bu bağlamda hareketin lideri Okada’nın “Ateşle vaftiz” anlamına gelen *Hi no senrei* (火の洗礼) öğretisi önemlidir. Bu öğretilerinde Okada, dünyanın iklim değişikliği ve doğal afetler yoluyla temizleneceği, bireylerin çeşitli zorluklar ve trajedilerle kişisel olarak test edileceği 21. yüzyılı başlatacağını iddia etmiştir. Sukyō Mahikari’nin binyılcı öğretileri, bu olayları tam bir yıkımdan ziyade yenilenme süreci olarak yorumlamakta, bağlılık ve ruhsal eğitim yoluyla önlenebileceğini savunmaktadır.²⁴¹

Sukyō Mahikari, insanlığın ve dünyanın geleceği ile ilgili özel bir yaklaşım geliştirmiştir. 1962’de Okada Kōtama, ilahi rolünün bir kısmının “güneş ışığı uygarlığı” anlamına gelen *Yōkō bunmei* (陽光文明) olarak adlandırdığı yeni bir medeniyet kurmak olduğuna dair bir vahiy aldığını iddia etmiştir. Bunun hem bireyler hem de dünya için bir arınma zamanı olacağını ifade ederken, bu arınma dönemine “Hi no senrei” adını vermiştir. Akabinde doğal veya insan kaynaklı felaketlerin bu medeniyet kuruluncaya kadar artacağını savunmuştur. Sukyō Mahikari, yeni bir çağ başlatmak için dünyayı yok edecek olan olaya dair spesifik bir tahmin belirtmese de 1962’de

²⁴⁰ Smith - Rossetti Ambros, “Tenrikyō”, 42.

²⁴¹ Wilkinson, “Sukyō Mahikari”, 181.

yeni bir çağın başladığını ve bu çağın ya “yıkım” *hakai* (破壊) ya da “yenilenme” *yonaoshi* çağı olacağını öğretmektedir.²⁴²

Yeni dini hareketlerdeki eskatolojik inançlar kapsamında atıfta bulunulması gereken konulardan biri kurtarıcı beklentisidir. Tarih boyunca varlık gösteren geleneksel dinlerde çeşitli isimlerle görülen kurtarıcı inancına Japon yeni dini hareketleri arasında da rastlanmaktadır.²⁴³ Söz konusu hareketlerin bazılarında liderlerin kendilerine kurtarıcılık rolü atfettikleri, bu doğrultuda mesihlik iddiasında bulundukları görülmektedir. Liderinin kendisini mesih ilan ettiği Japon yeni dini hareketlerinin önde gelen örnekleri arasında Aum Shinrikyō zikredilebilir. Hareketin lideri Asahara, bilhassa 1985 yılından itibaren söylemlerinde değişiklik yapma yoluna giderek dünyanın sonu ile ilgili konuşmalara ağırlık vermeye başlamıştır. Bu doğrultuda kıyametin çok yakın zamanda gerçekleşeceğini dile getirmiş, bununla birlikte yaklaşmakta olan sonu engellemenin bir yolu olduğu imasında bulunmayı da ihmal etmemiştir. Bu iddiası çerçevesinde Asahara; kendisine inanan, dünyevi istek ve ihtiyaçlarını ardında bırakmayı başaran ve böylece aydınlanmaya ulaşabilen 30.000 kişilik bir ordu kurmaya girişmiştir. Bu kapsamda attığı ilk adımlardan biri Fuji Dağı eteğinde yer alan Fujinomiya bölgesinde bir karargâh kurmak olmuştur. Bu karargâhta Asahara, kıyametten korunabilmeleri ve nihayetinde kurtuluşa ulaşabilmeleri için takipçilerini asketik yaşama teşvik etmiştir.²⁴⁴

Asahara’nın takipçilerini asketik yaşama yönlendirmesinin ardında insanların kendi gerçek manevi tabiatlarından uzaklaşmalarının yol açtığı kötü karmanın, dünyayı yozlaştırarak kötü güçlerin mekânı haline getirdiği düşüncesi yatmaktadır. Bu düşünce Asahara’yı dünyanın dönüştürülmesi gerektiği, bunun yolunun ise asketik uygulamalara dayalı bir yaşam tarzından geçtiği fikrine odaklamıştır. Böylece Asahara, hem kendine hem de Aum Shinrikyo üyelerine özel bir misyon da yüklemiştir. Bu

²⁴² Wilkinson, “Sūkyō Mahikari”, 184.

²⁴³ Süleyman Turan - Emine Battal, “Yeni Dini Hareketlerde Mehdi ve Mesih İnancı”, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler* (İstanbul: Okur Akademi, 2018), 289-305.

²⁴⁴ Ian Reader, *A Poisonous Cocktail? Aum Shinrikyo's Path to Violence* (Copenhagen: NIAS Press, 2011), 28.

doğrultuda lider Asahara dünyanın kurtarıcısı, hareket üyeleri ise kurtuluş mücadelesinin kazananları konumuna yerleştirilmiştir.²⁴⁵

Japon yeni dini hareketleri arasında kurtarıcı inancıyla öne çıkması bakımından burada Sekai Kyusei Kyō'ya da değinmeden geçmek istemiyoruz. 1935 yılında Japonya'da Şintoizm kökenli grup olarak ortaya çıkan Sekai Kyusei Kyō'nun adı Türkçede “Dünya Mesihçilik Topluluğu” anlamına gelmektedir. Hareketin isminde yer bulan mesihçilik, aynı zamanda grubun temel karakteristiğini yansıtmaktadır. Zira hareketin lideri Mokichi Okada, bilhassa 1926 ve 1931 yıllarında gördüğünü iddia ettiği bazı vizyonlara istinaden insanlığı kurtarmakla görevlendirildiğini öne sürmüştür. Dahası ona inanan takipçileri de Okada'dan bahsederken mesih hazretleri anlamında “*Meishu-sama* (明主様)” unvanını kullanma yoluna gitmiştir. Neticede harekette, kurtarıcı konumuna yerleştirilen Okada'nın öğretisi ve yöntemlerine uygun bir yaşam sürülmesi halinde dünyada cennetin inşa edilebileceği inancı hâkim hale gelmiştir.²⁴⁶

Yeni dini hareketlerdeki kurtarıcı inancının çeşitli sonuçları bulunmaktadır. Bunların başında insanlığın kurtarıcı olarak görevlendirildiğini iddia eden liderlerin etrafında, her emir ve taleplerini sorgulamaksızın yerine getiren bir topluluğun oluşmasıdır. Mesihlik iddiasının, otoriteyi meşrulaştırıcı gücünden yararlanan liderler, ölmek ya da öldürmek de dahil olmak üzere takipçilerine her istediklerini yaptırabilmektedir. Nitekim Aum Shinrikyō buna dair çarpıcı örnekler barındırmaktadır. Zira üyeler asketik yaşam adı altındaki az uyuma, bedeni zayıflatacak derecede yetersiz beslenme, ağır işlerde çalışma vb. beklentileri sorgusuz sualsiz karşılamaya çalışmışlardır. Bu tür beklentilerin vardığı nihai nokta ise Aum Shinrikyō üyelerinin, kendilerinden olmayanları öldürme konusunda herhangi bir sakınca görmemesidir. Öyle ki hareket üyelerinin 1995 yılında Tokyo metrosuna

²⁴⁵ Turan - Battal, “Yeni Dini Hareketlerde Mehdi ve Mesih İnancı”, 302.

²⁴⁶ Şenavcu, “Japon Yeni Dini Hareketlerinde Halk Hekimliği”, 204, 215; Ayrıca bk. Hideaki Matsuoka, “Sekai Kyuseikyō”, *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Lukas Pokorný - Franz Winter (Leiden: Brill, 2018), 129-131; Peter B. Clarke, “Sekai Kyusei Kyo”, *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (London: Routledge, 2006), 569.

gerçekleştirdikleri sarin gazı saldırısı, on iki kişinin ölümü ve binlerce kişinin ise yaralanması ile sonuçlanmıştır.²⁴⁷

Yaygın eskatolojik inançlar arasında dünyevi düzenin ideal biçime ulaşacak şekilde restore edilmesi anlayışına da rastlanmaktadır. Bu anlayışa dair belirgin örnekler sunan Japon yeni dini hareketlerinden biri, Tanrısal Işık Birliği'dir. Hareketin lideri Shinji Takahashi'nin yaşamın amacı için gerekli olduğunu duyurduğu "benlik ve dünya uyumunun kurulması" yönündeki öğretisi, yeni bir düzen idealine gönderme yapmaktadır. Takahashi'ye göre bir ütopyanın yani yeni bir dünyanın yaratılabilmesi için insanlar arasında güven duygusu tesis edilmelidir. Söz konusu güven bağlarının oluşturulabilmesi için ise insanların ruhları uyanmalı ve içlerindeki gizli potansiyel açığa çıkmalıdır.²⁴⁸ Yeni bir dünya düzeni tesis etme fikri, bazı hareketleri kendilerini toplumun geri kalanından ayırma ve grup üyelerini bir araya toplayan komünal yaşam alanları oluşturmaya yönlendirebilmektedir. Coğrafi ve ideolojik bir izolasyon işlevi gören bu durum, dış dünya ile ilişkilerin bütünüyle sonlandırılması ya da en aza indirilmesi taleplerini de çoğu zaman beraberinde getirmektedir. Nitekim Aum Shinrikyō, bu ve benzeri düşüncelerle kendini soyutlayan Japon yeni dinlerinin örneklerinden birini teşkil etmektedir. Zira Aum Shinrikyō lideri Asahara, Fuji Dağı'nın eteklerinde kurduğu karargahla taraftarlarının bütün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde bağımsız bir topluluk oluşturmaya amaçlamıştır.²⁴⁹

²⁴⁷ Turan - Battal, "Yeni Dini Hareketlerde Mehdi ve Mesih İnancı", 302-303.

²⁴⁸ Turan, "Tanrısal Işık Birliği", 525.

²⁴⁹ Emine Battal, "Tanrı'nın Askerleri Versus Şeytan'ın Köleleri: Yeni Dini Hareketlerin Radikalleşme Süreçlerinde Teolojik Dinamiklerin Etkisi", *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2023), 122-123.

3. JAPON YENİ DİNİ HAREKETLERİNDE TEMEL İBADET VE UYGULAMALAR

Yeni dini hareketler temellerini büyük oranda dini alanda eskisinden farklı ya da tamamen yeni bir yaşam tarzı inşa etmek üzerine kurmuştur. Bu yolla yeni dini hareketler, kendi dini kimliklerini geliştirmenin yolunu aramıştır. Yeni dini hareketlerin dini alanda sunduğu yenilikler doğal olarak pratik hayata da yansımış ve bunun sonucunda İslam, Hristiyanlık, Yahudilik, Budizm veya Hinduizm gibi geleneksel dinler görülmeyen bazı ritüeller hayata geçirilmiştir. Yeni dini hareketler, ibadetler bakımından bazı noktalarda geleneksel dinlerden farklılaşmakla birlikte bazı pratik ve uygulamaları kendi teolojilerine dahil etmekten de geri durmamıştır. Bu noktada klasik dinlerde yer alan ibadetler incelendiğinde uygulama esnasındaki kurallar ve okunması gereken pasajlara yönelik emirlerin çoğunlukla kutsal kitap temelli olduğu, mezhepler arası bazı farklılıklar dışında genel olarak benzerlikler göze çarpmaktadır. Yeni dini hareketlere baktığımızda ise ibadet boyutuna ilişkin çeşitliliğin çok daha zengin bir boyuta ulaştığı görülmektedir. Bu bölümde Japon yeni dini hareketlerinin büyük çoğunluğunda öne çıkan temel ibadet ve uygulamalar ele alınacak daha sonra da bunların benzerlik ve farklılıklarına dair tespitlerde bulunulacaktır. Bu bağlamda; i) dine giriş ritüelleri, ii) yoga ve meditasyon, iii) şifa uygulamaları, iv) özel gün ve bayramlar, v) hac ziyaretleri ve vi) toplantı ve seminerler ile ilgili örnekler belli başlı bazı hareketler üzerinden ele alınacaktır.

3.1. Dine Giriş Ritüelleri

Klasik dinlerin bir kısmında da görüldüğü üzere bir manevi yapıya aidiyeti kuvvetlendirmek adına yapılan önemli uygulamalardan biri dine giriş ritüelidir.²⁵⁰ Geleneksel Japon dinlerinde veya daha genel ifade ile Japonya içerisinde etkili olmuş dini gelenekleri düşündüğümüzde bu gibi bazı ritüellerin uygulandığı ve uygulanmadığı örnekler görmek de mümkündür. Örneğin Şintoizm içerisinde genel

²⁵⁰ Yeni dini hareketlerde görülen dine giriş ritüel ve uygulamaları ile ilgili bir çalışma için bk. Süleyman Turan - Zehra Bayraktar, "Yeni Dini Hareketlere Girişteki Ritüel ve Uygulamalar", *Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi* 5/2 (2022), 1-24.

kabul “Şinto olunmaz, Şinto doğulur.” şeklinde olduğundan bir dine giriş ritüelinden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Yine Konfüçyanizm de daha çok bir felsefi ve siyasi düşünce sistemi olarak yerini korumuştur. Ancak Budizm ve Hinduizm söz konusu olduğunda dine giriş veya diğer bir anlamda cemaate katılım açısından önemsenen birtakım uygulamalar görülebilmektedir. Kimi zaman bir din adamının liderliğinde yapılması gerekirken kimi zaman cemaat içerisinde yapılmasının yeterli görüldüğü bu tip ritüeller bazı yeni dini hareketler içinde de önemsenmiştir. Japon yeni dini hareketleri söz konusu olduğunda her zaman tam bir inisiyasyon uygulaması görülmesi de topluluğa katılım öncesi bir hazırlık süreci olarak görülebilecek uygulamalara rastlanabilmektedir. Bu hazırlık sürecinde süreleri ve yoğunlukları hareketin ilkelerine göre değişebilen eğitimler alan kişiler üye olarak kabul edilmektedir.

Üyelerin manevi gelişimlerini ya da gruba dahil olmalarını kutlamak amacıyla tesis edilen dine giriş ritüelleri bağlamında ilk olarak Sukyō Mahikari hareketi içerisinde yer alan ve çalışmamızın yoga ve meditasyon uygulamaları başlığı altında detaylı incelenen *okiyome* (お清め) uygulamasına değinmek mümkündür. İlahi ışığın transferi amaçlanan bu ritüel eğitim sürecinin sonunda gerçekleştirilerek kişilerin üye olarak kabul edildiği bir tören özelliği taşımaktadır. Ayrıca ritüel sonunda kişiye verilen *omitama* (御み霊) isimli kolye bireyin artık grubun üyesi olduğuna bir işaret kabul edilmektedir.²⁵¹

Ritüelleri daha çok Hindu gelenekleriyle ilişkili olarak gündeme gelen Aum Shinrikyō hareketi içerisinde de inisiyasyon (dine giriş) ayini örneğine rastlanmaktadır. İnisiyasyon’un birkaç türü olduğu kabul edilmekle birlikte en yaygın şekli 1988 yılından itibaren hem Asahara hem de yüksek rütbeli üyeler tarafından gerçekleştirilen ve bir Hindu geleneği olan “shaktipat” olarak görülmektedir. Shaktipat ritüelinin bir bölümünde guru başparmağını üyeliğe kabul edilecek kişinin alına bastırmaktadır. Bu şekilde kişinin aydınlanmasının gurudan güç ve enerji aktarılması suretiyle çok

²⁵¹ Brian McVeigh, “The Vitalistic Conception of Salvation as Expressed in Sukyo Mahikari”, *Japanese Journal of Religious Studies* 19/1 (1992), 41-42, 51; Richard W. Anderson, “Social Drama and Iconicity: Personal Narratives in Japanese New Religions”, *Journal of Folklore Research* 32/3 (1995), 186.

daha kolay ve hızlı gerçekleşmesine yardımcı olmak amaçlanmaktadır.²⁵² Hareket içerisinde bir diğer dine giriş ritüeli mahiyeti taşıyan uygulama ise Asahara'nın yıkanmış olduğu banyo suyu ve içerisinde özel bir DNA örneği bulunduğu inanılan Asahara'nın kanından oluşan sıvı karışımının içilmesidir. Bu şekilde kişinin söz konusu karışımı içmekle manevi anlamda gelişip olgunlaşacağı ileri sürülmektedir. İnsanların bu uygulama için ihtiyaç duyulan Asahara'nın kanını edinmek için büyük miktarlarda ödemeler yaptığı da bilinmektedir.²⁵³

3.2. Yoga ve Meditasyon

Yeni dini hareketlerin büyük çoğunluğu tarafından önem atfedilen yoga ve meditasyon, Japonya'daki gruplar arasında da yaygın bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoga, sanskritçe “birlik, bağ” anlamına gelen bir kelimedir. Hint dini geleneklerinde bir meditasyon tekniği olmasının yanı sıra “evrensel ben” ile birleşip bütünleşmek için “bireysel ben”i eğitmenin de bir yolu olarak tanımlanmaktadır. Bu teknik tarihi gelişimi açısından ele alındığında oldukça eski tarihlere kadar gitmekte ve birçok çeşidinin olduğu bilinmektedir.²⁵⁴ Meditasyon ise bireyin dikkat ve farkındalığını eğitmek, zihinsel olarak açık, duygusal olarak sakin ve istikrarlı bir duruma ulaşmak için farkındalık veya zihni belirli bir nesneye, düşünceye veya aktiviteye odaklamak gibi amaçlarla kullandığı bir teknik ve uygulamadır.²⁵⁵ Bu amaçla başta Hinduizm olmak üzere çeşitli dini geleneklerde farklı anlam ve uygulamalarla başvurulmuş temel bir tekniktir. Şintoizm özelinde bu anlamda bir meditasyon uygulaması bulunmamakla birlikte ibadet merkezi sayılan *Jinja* (神社) isimli mekanlarda veya evlerde bulunan atalara dair anma köşesi önünde yapılan bazı uygulamalar görülmektedir. Japonya'da görülen başlıca Budist mezheplerinden Jōdō,

²⁵² Erica Baffelli, “Aum Shinrikyō”, *Handbook of East Asian New Religious Movements*, ed. Lukas Pokorny - Franz Winter (Leiden: Brill, 2018), 199.

²⁵³ Reader, *A Poisonous Cocktail?*, 38; Battal, “Aum Shinrikyo”, 80.

²⁵⁴ Yoga hakkında daha fazla bilgi için bk. Hammet Arslan, *Hint Dinlerinde Bir Arınma ve Aydınlanma Yolu Olarak Yoga* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012); Mircea Eliade, *Yoga: Ölümsüzlük ve Özgürlük*, çev. Ali Berkay (İstanbul: Alfa Yayınları, 2017); Mehmet Aydın, “Yoga”, *Ansiklopedik Dinler Tarihi Sözlüğü* (Konya: Din Bilimleri Yayınları, 2005), 827-828; Nasuh Günay, “Yoga'nın Mahiyeti ve Çeşitleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/19 (2007), 51-79.

²⁵⁵ Durmuş Arık, “Meditasyon”, *Dinler Tarihi I*, ed. Bülent Akot (Ankara: Gazi Kitabevi, 2020), 155.

Shingon ve Zen gibi gruplar içerisinde ise meditasyon oldukça önem taşımaktadır. Budist keşişlerin çoğunlukla şehirden uzak dağlık bölgelerde yer alan mekanlarda bazen bireysel bazen de toplu halde meditasyon yaptıkları bilinmektedir.²⁵⁶

Yoga ve meditasyon bu anlamda hem klasik dinlerin hem de yeni dini hareketlerin en görünür yanını temsil etmektedir. Bağlı oldukları ana akım veya felsefeye göre çeşitli uygulamalar benimseyen hareketler olduğu gibi kendine özgü ritüeller ortaya koyan gruplar da mevcuttur. İlişkili olduğu gelenekle bağlantısını ibadetlerinde de sürdüren bir örnek bu noktada Sōka Gakkai olarak ifade edilebilir. Sōka Gakkai'nin ibadetlerinin odak noktasında *daimoku* (題目) bulunmaktadır. Daimoku, “Kendimi Lotus Sutra’nın bilgeliğine adadım.” anlamına gelen *nam-myoho-rence-kyo* (南無妙法蓮華經) kutsal sözlerini zikretmeyi ifade etmektedir. Meditasyon esnasında bu hecelerin tekrarlanmasının maksadı her insanda bulunduğu inanılan Buda tabiatının ortaya çıkarılması ve kişinin tecrübe ettiği aydınlanmayı hayatının her alanında hissetmesini sağlamaktır. Hareketin öğretisine göre, Sakyamuni’nin fiilleri ve sahip olduğu erdemin tümü bu ifadede öz halinde bulunmaktadır.²⁵⁷ Daimoku, Lotus Sutra içerisinde Buda öğretilerinin en üstünü olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Lotus Sutra’da bulunan ve herkesin kavrayamayacağı seviyedeki pek çok öğreti arasında daimoku, en bilgisiz insanın bile anlayabileceği açıklığa sahip olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple, daimoku zikri aracılığıyla her bireyin aydınlanmaya erişebileceğine inanılmaktadır. Daimoku zikri, insan bilincinin on alemini temsil eden karakterlerle çevrili ve Nichiren’e atfedilen bir mandala olduğu kabul edilen *gohonzon* (ご本尊)’ un önünde yapılmaktadır.²⁵⁸ Bu on alem (jikkai -十界), ruh hallerinin değişkenliğini ve insanın doğası ve eğilimlerini sembolize etmektedir. Her bireyin sahip olduğu ve tecrübe ettiği kabul edilen on aşama şöyle

²⁵⁶ Japon Budizminde meditasyon ve yoga uygulamaları ile ilgili olarak detaylı bilgi için şu çalışmalara bakılabilir: Gwendolyn Gillson, “Traversing the Nenbutsu: The Power of Ritual in Contemporary Japanese Buddhism”, *Japanese Journal of Religious Studies* 46/1 (2019), 31-52; Minoru Kiyota, “Shingon Mikkyō Mandala”, *History of Religions* 8/1 (1968), 31-59; Keishin - Swanson, “Kūkai’s Philosophy as a Mandala”; Inoue Mitsusada, “A Study of the History and Formation of the Pure Land Doctrine in Japan”, *The Journal of Asian Studies* 16/4 (1957), 639-641; Abe Masao, “Zen and Buddhism”, *The Eastern Buddhist* 26/1 (1993), 26-49.

²⁵⁷ “The Meaning of Nam-myoho-rence-kyo”, *Soka Gakkai* (Erişim 16 Ocak 2022).

²⁵⁸ Honzon, “adanmışlık nesnesi” anlamına gelmektedir ve önünde genellikle saygıyı ifade eden “go” ön eki kullanılır.

sıralanmaktadır: cehennem, aç ruhlar, hayvanlar, ashuralar (üç başlı, dört/altı kollu yarı tanrı), insanlar, gök cisimleri, şomonlar (Buda'nın vaazlarını dinleyenler), engakular (kendi kendine aydınlananlar), bodhisattvalar ve Buda'lar. Bu şekilde daimoku'yu zikretmenin kişiye kendi gerçek benliğini görmesi noktasında yardımcı olduğuna inanılmaktadır.²⁵⁹

Yoga ve meditasyon uygulamaları kapsamında Sōka Gakkai'de görülen bir başka ibadet ise gün içerisinde sabah ve akşam yapılan *gongyō* (勤行) uygulamasıdır. Kelime manası olarak “azimli uygulama” anlamına gelen *gongyō*, nam-myoho-renge-kyo'yu zikretmek ve gohonzon'un önünde Lotus Sutra'nın ikinci ve on altıncı bölümlerini okumak suretiyle yapılmaktadır.²⁶⁰ Sōka Gakkai içerisinde görülen bir diğer meditasyon uygulaması *kaidan* (戒壇)'dır. Kaidan, aynı zamanda Fuji Dağı yakınında bulunan bir eğitim ve ibadet merkezi için de kullanılan bir isimdir. Hatta bu noktada ayırt edilebilmesi amacıyla kelimeye “tapınak/merkez” anlamlarına gelen *in* (院) karakterini ekleyerek *kaidan-in* (戒壇院) şeklinde yazılmaktadır. Öne çıkan bu ritüeller dışında, *gongyō* gibi günlük ibadetlerin bireylere bilgelik, mutluluk ve sağlık getirdiğine, tüm insanlık için kurtuluş ve dünya için barış kaynağı olacağına inanılmaktadır.²⁶¹ Ayrıca Gakkai takipçileri bu ritüeller dışında *zadankai* (座談会) adı verilen küçük tartışma gruplarında çeşitli noktalarda öz eleştiriler yapmakta ve bu şekilde diğer üyelerden duygusal destek almaktadırlar.²⁶²

Yoga ve meditasyon uygulamaları çerçevesinde ele alınabilecek bir başka hareket Aum Shinrikyō'dur. Hareket içerisinde meditasyonla ilgili iki kavram öne çıkmaktadır. Budizm'den alınan bu kavramlar *satori* (悟り, aydınlanma) ve *gedatsu* (解脱, kurtuluş)'dur. Satori, temel olarak “kişinin gerçek mutluluğun yalnızca kendi zihninden gelebileceğini kabul ettiği, maddi dünyanın geçici doğasına uyanma durumu”; *gedatsu* “mutlak özgürlük ve ancak satori gerçekleştikten sonra gelebilecek mutluluk durumları” olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu iki duruma erişmek için yapılması gereken meditasyon ve ritüeller lider tarafından hiçbir zaman tam olarak

²⁵⁹ Uzun, “Soka Gakkai”, 492.

²⁶⁰ “Buddhist Concepts”, *Soka Gakkai International -USA* (Erişim 16 Ocak 2022).

²⁶¹ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 236.

²⁶² Shimazono, “Soka Gakkai (Value-Creation)”, 595.

açıklanmamıştır. İlerleyen yıllarda üye sayısının artmasıyla birlikte, farklı düzeydeki uygulamalara ve yoga türlerine karşılık gelen daha tanımlanmış bir kozmoloji takipçilere sunulmuştur. Buna göre evren, dört alem içeren çok boyutlu bir yapı olarak tanımlanmaktadır: “Arzu alemi” *aiyokukai* (愛欲界), “Form Alemi” *keijōkai* (形状界), “Form Dışı Alem” *hikeijōkai* (非形状界) ve “Mahanirvaṇa Alemi” *mahā nirubāna* (マハーニルバーナ). Form Alemi aynı zamanda “astral alem” *asutoraru sekai* (アストラル世界) olarak da adlandırılmakta ve alt-üst alem olarak ikiye ayrılmaktadır. Form Dışı Alem, “Nedensel Dünya” *kōzaru sekai* (コーザル世界) olarak adlandırılıp alt, orta ve üst olarak ayrılmaktadır. Mahānirvāna alemi ise üst nedensel dünyada bulunmaktadır. Tüm bu kozmolojik ayrımları yaparken, Asahara’nın amacı farklı meditasyon seviyelerini oluşturmaktır. Ayrıca bu kozmolojik alem ve seviyeler, Aum’un hiyerarşisinde daha yüksek bir statüye ulaşmak için üyeleri aşırı çileci uygulamalar yapmaya teşvik etmek için de kullanılmıştır.²⁶³

Aum Shinrikyō’da çeşitli münzevi uygulamalar, yoga-meditasyon ve inisiyasyon biçimlerindeki kursların yanı sıra, ibadetlerle ilişkili “iş” *wāku* (ワーク) terimine değinmek gerekmektedir. Üyelerden inşaat işlerinde çalışmasından çeşitli faaliyetlere yardım etmeye kadar yaptığı pek çok katkıyı ifade eden *wāku* ile harekete katkıda bulunmaları beklenmektedir. Üyeler, daha şiddetli çileci uygulamalara girmelerine veya meditasyon yapmalarına izin verilmeden önce, oldukça uzun bir süre boyunca bu tür işleri yapmak zorunda bırakılmaktadır. Çünkü Aum üyelerinin bu “çalışma” aracılığıyla harekete bağlılıklarını göstermeleri temel amaçtır.²⁶⁴ Hareket büyüdükçe, bu durum son derece hiyerarşik bir sisteme dönüşmüştür. Bu durum 1995’e gelindiğinde içerisinde on sınıf bulunan ve *shukkasha* (出家者) “dünyadan feragat edenler” adı verilen bir üst grup ve bunların altında hareketin sıradan üyeleri bulunan bir başka grup oluşmasına sebep olmuştur.²⁶⁵

²⁶³ Baffelli, “Aum Shinrikyō”, 198.

²⁶⁴ Reader, *Religious Violence in Contemporary Japan*, 65.

²⁶⁵ Hareket içerisindeki bu sınıflardan dünyadan feragat etmiş ve ruhani liderliğin ilk aşamalarında bulunanları ifade etmek için kullanılan terim *samana* (さまな)’dır. Her biri kendi tarzına ve giyim rengine göre farklılaşan dört samana kategorisi bulunmaktadır. Samana mertebesinde üçüncü aşamaya gelindiğinde kişiye kutsal bir isim verilmektedir. Bu seviyenin üzerinde *shiho* (しほう-öğretmen yardımcısı) rütbesi vardır. Genellikle birkaç gün veya birkaç hafta süren yoğun bir

Bir diğerk Japon yeni dini hareketi Sukyō Mahikari'nin ibadetler noktasında en temel uygulaması dine giriş ritüelleri bölümünde de bahsi geçmiş olan *okiyome*'dir. İlahi ışığın transferini temsil eden uygulamadaki asıl maksat ruhsal, zihinsel ve fiziksel zorlukları ortadan kaldırmak için Gerçek Işığı vücudun bölümlerine, özellikle alın, başın arkası, boyun ve böbreklere yaymaktır. Üyeler, üç günlük bir *kenshū* (研修) yani bir nevi seminere katıldıktan ve *omitama* olarak bilinen ilahi bir kolye aldıktan sonra bu ritüeli gerçekleştirebilmektedirler. Kenshū adı verilen bu seminer ya da kurslara on yaşın üzerindeki herkes katılabilmektedir. Bu seminerler, okiyome hakkında teorik arka plan ve teknik bilgiler ile bir ata sunağının kurulması ve bakımına ilişkin çok özel talimatların aktarımını da içermektedir. Ayrıca ışığı yayma ritüelinden evvel ruhları arındırıp uyandırdığına inanılan dua *Amatsu Norigoto* (天津祈言) okunmaktadır.²⁶⁶ Bu ritüel esnasında gerçek ışık aktarıcısı olarak görülen kişi, bu ışığı ya da manevi enerjiyi alacak olan kişinin önünde çeşitli dualar eşliğinde elini birkaç kez indirip kaldırarak hareket ettirmekte ve böylece ritüel gerçekleştirilmektedir. Birkaç dakikalık gerçek ışık iletiminden sonra, veren kişi “sakin ol” anlamına gelen “*Oshizumari!*” (御静まり!) cümlesini üç kez tekrarladıktan sonra alıcı konumundaki kişi gözlerini açmaktadır. Bu ritüele dışardan katılım da mümkündür. Okiyome esnasında iki tarafın da altının önünde zemine aralarında birkaç santim boşluk bırakıp diz çökerek oturmaları gerekmektedir. Herkesin gerçek ışığa sahip olduğuna ve onu aktarabileceğine inanılsa da bu manevi enerjinin deneyimli üyelere çok daha fazla bulunduğu ve bunu çok daha etkili bir biçimde aktarabileceklerine inanılmaktadır.²⁶⁷ Gerek okiyome gerekse diğerk ritüeller esnasında dualar genellikle Japonca veya “Tanrıların dili” olduğuna inanılan Kotodama (言霊) dili'nde okunmaktadır.²⁶⁸ Onisaburo'ya göre Kotodama, metinlerin hakiki anlam ve derinliğini

program halinde yapılan kundalini yoga eğitiminden geçen ve bu eğitimde başarılı olanlar, daha yüksek *shi* (し-öğretmen) ve *seigoshi* (せいごし-kutsal uyanmış öğretmen) kademelerine yükselmekte ve sonunda *seitaishi* (せいたし-kutsal büyük öğretmen) unvanını almaktadır. Tüm bu sayılan mertebelerin en üzerinde, yalnızca Asahara tarafından elde edilen nihai kurtuluş aşaması ve rütbesinin olduğuna inanılmaktadır (Reader, *Religious Violence in Contemporary Japan*, 86).

²⁶⁶ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 179.

²⁶⁷ Battal, “Sukyo Mahikari”, 500.

²⁶⁸ Cornille Catherine M., “Mahikari”, *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (London: Routledge, 2006), 384.

anlamak için bir nevi “ezoterik kod” olarak görülmektedir. Onisaburo, Kotodama’nın gücünü kullanarak, tarih veya felsefe, din, siyaset, edebiyat, tıp, ekonomi, astronomi, takvim çalışmaları, antropoloji, metalürji, coğrafya, fizik klasikleri ve bilim metinlerini günümüze dair bakış açısıyla yeniden yorumlayabileceğini savunmaktadır. Kotodama, Ōmoto’nun ve özellikle Onisaburo’nun uygulamalarının önemli bir yönünü sembolize etmektedir ve sadece klasikleri değil, Nao Deguchi’nin kehanetlerini de yeniden yorumlamak için kullanmıştır. Onisaburo, Kotodama’yı kullanarak kendi eserlerine, yalnızca ustalar için mevcut olan ancak bugün pek çok takipçinin ve araştırmacının çözümleyemediği gizli anlamlar enjekte edebilmiştir.²⁶⁹ Harekete göre bu üç günlük zorlu ve yoğun eğitimden sonra üyeler ciddi anlamda yıpranmakta, bundan sonra hareket içerisinde daha pasif bir yaşam sürmektedirler. Bu tip üyeler “kış uykusundaki üyeler” yani *toimin kamikumite* (冬眠神組み) olarak isimlendirilmektedir.²⁷⁰

Eğitimin sonunda her katılımcı, Sukyō Mahikari’nin mevcut lideri tarafından hazırlanan kendi omitama’sını almaktadır. Bu muska üye olmayı veya kamikumite olmayı ifade etmektedir. Üyelere omitama’larını her zaman takmaları talimatı verilmektedir. Hareket içerisinde omitama’nın ilahi bir ışık kaynağı ve birey, mevcut lider ve Su-Tanrı arasında bir bağlantı olduğu inancı mevcuttur. Kendini adanmış üyeler ve organizasyonun liderleri için daha ileri eğitim kursları bulunmaktadır. Ancak, bu eğitimler Japonya dışında daha az sıklıkla ve çok nadiren verilmektedir.²⁷¹

Budist kökenli bir hareket olan Agonshū için Buda olma yolunda manevi metotlar ve çileci uygulamalar içeren *Dharma*, kişiye karma bağlantısını koparma yollarını öğrettiği kabul edilen önemli bir unsurdur. Dolayısıyla hareket içerisinde uygulanan meditasyon ve ritüeller de bu noktayla bağlantılıdır. Agonshū içerisindeki ritüeller her birine *shugyō* (修行) terimiyle atıfta bulunulan üç ezoterik eğitim yönteminden beslenmektedir. Bunlardan ilki hakiki Buda kalıntısı olarak kabul edilen *Shinsei busshari* (真正仏舍利) adı verilen objeyi merkeze alınarak yapılan ve

²⁶⁹ Stalker, *Prophet Motive: Deguchi Onisaburō, Oomoto and the Rise of New Religions in Imperial Japan*, 54.

²⁷⁰ Wilkinson, “Sūkyō Mahikari”, 180.

²⁷¹ Wilkinson, “Sūkyō Mahikari”, 186.

Buda'nın da aydınlanmaya ulaşırken kullanmış olduğu düşünülen *jōbutsu-hō* (成仏法) yöntemidir. *Nyoi Hoju-hō* (如意宝珠法) isimli ikinci yöntem, yine Shinsei busshari ile gerçekleştirilen, karmadan kurtulmak iç görüşü veren nihayetinde bireyi mutluluğa ve iyi talihe ulaştıran gizli bir uygulamadır. Üçüncüsü ise deha ve bilgelik yaratmak için üst düzey bir teknik olan *gumonji somei-hō* (求聞持疎明法)'dur. Bu yöntem ve uygulamalarda da görüldüğü gibi Shinsei busshari, Agonshū'daki ana ibadet nesnesi haline gelmiştir.²⁷² Agonshū üyeleri evlerinde dua edebilecekleri daha küçük busshari temsillerini alabilme ve böylece aile üyelerini atalarının karmasından kurtarabilmek üzere ritüeller gerçekleştirebilme imkânına sahiptir.²⁷³ Bunların dışında hareketin lideri Kiriyaama'nın takipçilerine Buda tarafından Agon Sutralarında öğretilen *Shichika Sanjushichidohon* (七科三十七道品) yani “Yedi Yöntem ve Otuz Yedi Uygulama” ile Buda olma yollarını öğrettiği de bilinmektedir. Ek olarak Agonshū içerisinde birtakım ezoterik ritüeller, uygulamalar ve nefes alma teknikleri de bulunmaktadır.²⁷⁴

İbadetler bağlamında incelenebilecek bir diğer hareket Shinnyo-En'in temel dini uygulamaları arasında yaşamın bir sanat olduğu düşüncesinden hareketle hayatı kolaylaştırdığı düşünülen kılavuz uygulamalar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi *sesshin* (接心) isimli ritüellerdir. Hareket içerisinde takipçiler, nihai amaç olan sonsuz mutluluk ve saf benliğe yönlendirmek için düzenli olarak *sesshin* uygulamaya ve bunun yanında uyum, şükran ve sevgi dolu nezaket öğretilerini günlük yaşamlarına uygulamaya teşvik edilmektedir.²⁷⁵ *Sesshin* aslında Zen Budizm'inde de bilinen bir meditasyondur ancak burada daha çok ruhsal yetilerini zaten ileri derecede geliştirmiş olan üyelerin yardımıyla daha kısa sürede uygulanabilen bir ritüeldir. *Sesshin* inananların gerçekleştirdikleri ritüeller içinde merkezi bir öneme sahiptir çünkü üyelerin bu vesile ile benliklerine daha eleştirel bakmalarına ve Buda'nın şefkatli kalbini keşfedip anlamlandırmalarına yardımcı olduğu düşünülmektedir. Dört çeşit

²⁷² Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 136.

²⁷³ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 136.

²⁷⁴ Üstek, “Agonshu”, 45.

²⁷⁵ Keishin Inaba, “Shinnyo-En”, *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (London: Routledge, 2006), 585.

sesshin gerçekleştirilmektedir: 1) “iyileşme için manevi rehberlik” anlamına gelen *kōjō sesshin* (向上接心), 2) “iyileştirme için manevi rehberlik ve danışma” anlamında *kōjō sōdan sesshin* (向上相談接心), 3) “manevi rehberlik ve danışma” anlamına gelen *sōdan sesshin* (相談接心) ve 4) “manevi rehberlik ve uzman desteği” anlamına gelen *kantei sesshin* (鑑定接心). Bu sesshin türleri uygulanırken çeşitli sayılardan meydana gelen gruplar oluşturulmaktadır. Bu gruplara, *reinōsha* (靈能者) denilen ve özel olarak eğitilmiş ruhsal rehberler eşlik etmektedir.²⁷⁶ Üyeler *reinōsha* rehberliğinde meditasyon yaparak hem Buda ile hem de ruhsal varlıklarla iletişime geçmeye çabalamaktadır. Bu ritüeller esnasında ruhsal dünya ile bağlantı sağladığı düşünülen varlıklar, önemli aracı figürler bulunmaktadır. Bu aracı ve rehber figürlerin en çok öne çıkan örnekleri, Shinnyo-En kurucusu olan Ito ailesinin ölen Tomofumi (1934-1936) ve Yuichi (1937-1952) adlı çocuklarıdır. Bununla birlikte ailenin diğer fertleri de hareketin inananları ile ruhsal dünya arasında adeta bir arabulucu olarak kabul edilmektedir. Ritüeller sırasında ayrıca ruhsal dünyadan elde edilen ve *reigen* (靈言) olarak isimlendirilen kelimelerin yorumlanmasıyla bireye rehberlik etmesi ve kişinin benliğini bulması amaçlanmaktadır.²⁷⁷ Shinnyo En bir yandan Budist geleneğini takip ederken diğer yandan kendine özgü ritüeller de geliştirmiştir. Bunların yanı sıra harekette *shinsokan* (神秘觀) adı verilen özel bir meditasyon da bulunmaktadır. Bu meditasyon insanın Tanrı’nın çocuğu olduğunu idrak edip tek Tanrı tarafından yaratılmış, sonsuz gerçeklik olan *jissō* (実相)’yu algılamak, Tanrı’yı hissetmek ve bir olabilmek amacıyla yapılmaktadır. Meditasyon sırasında insan *jissō*’yu deneyimleyecek ve Tanrı ile bağının düşündüğünden de yakın olduğunu fark edecek ve aslında özünde mükemmel olduğu bilincine de ulaşacaktır.²⁷⁸ Shinnyo-En üyeleri tüm bu ritüeller aracılığıyla dört manevi kademedede yükselebilirler 1) *Daijō* (大乘) yani “Mahayana”, 2) *Kangi* (歡喜) yani “Mutluluk”, 3) *Daikangi* (大歡喜) yani “Büyük Mutluluk”, 4) *Reinō* (靈能) yani “Manevi Yetenek”. Ritüeller aracılığıyla yükselmenin yanında bir üyenin maneviyatının gelişmesi Shinnyo En inancını

²⁷⁶ Peter B. Clarke (ed.), *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 232.

²⁷⁷ Eroğlan, “Shinnyo-En”, 480.

²⁷⁸ Kocalan, “Seiçō No İe”, 466.

uygulamasına, harekete hizmet etmesine ve kendi dinini yaymasına da bağlı olmaktadır.²⁷⁹

Bunların dışında Shinnyo En üyelerinin günlük yaşamlarıyla ilgili olarak Itō, “Üç Uygulama” yani *mitsu no ayumi* (三つの歩み) olarak adlandırdığı, “Altı Mükemmellik” anlamına gelen *haramitsu* (波羅蜜)’nun yoğunlaştırılmış bir formunu geliştirmiştir. Bunlar aşamalar veya hiyerarşiler halinde düzenlenmemiştir, daha çok kişinin günlük yaşamı boyunca eş zamanlı olarak uygulanması amaçlanmıştır. Bunlar, liyakat biriktirmek ve Budalığa ulaşmak için tasarlanmış faaliyetler olarak tanımlanmıştır. Bu üç uygulama, “hizmet” *gohoshi* (ご奉仕), “derin neşe” *okangi* (お歡喜) ve “başkalarına yardım etmek” *otasuke* (お助け) olarak belirtilmektedir. Gohoshi, başkalarına fiziksel olarak hizmet etme pratiğidir. Bu genellikle yakındaki parkları, mahalleleri veya yerel tapınağı temizlemek gibi organize faaliyetleri kapsamakta ayrıca tapınak hizmeti günlerinde destek personeli olarak görev almayı da içermektedir. Bedenin başkalarına hizmet için kullanılmasının hem liyakat kazandırıcı hem de arındırıcı olduğuna inanılmaktadır. Okangi, Budist bir terim olan *fuse* (布施) yani sadaka pratiği ile yakından ilişkilidir ve şükran ifadesi olarak bağış yapma uygulamasıdır. Son olarak otasuke, Dharma’yı, başkalarının ruhsal kurtuluşu bulması dileğiyle paylaşma uygulamasıdır.²⁸⁰

Seichō no Ie hareketinin ana teması, tüm insanların içindeki Tanrı bilincinin gerçekleştirilmesi yoluyla ruhsal doyuma ulaşabilecekleridir. Hareketin daha önce Tanrı inancı başlığı içerisinde bahsedilen 4 ana öğretisi arasında ikincisi, sözün gücü öğretisi, üçüncüsü ise fenomenler dünyasının insan zihninin bir yansıması olduğu düşüncesidir. Buna göre olumsuz söz ve duygular insan hayatını negatif yönde etkileyerek problemlere ve mutsuzluğa sebebiyet vermektedir. Dünyevi hayat ve içindeki sorunlar ve hastalıklar birer illüzyon olduğu için insan zihin ve düşünce kuvvetiyle, meditasyonla sorunlarını çözebilir ve hastalıktan kurtulabilir.²⁸¹ Bu amaçla hareket, *shinsōkan* (神想觀) olarak bilinen bir meditasyon biçimini ve ayrıca birkaç

²⁷⁹ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 232.

²⁸⁰ Montrose, “Shinnyoen”, 155.

²⁸¹ Kocalan, “Seicho No Ie”, 466.

ilahiye takipçilerine öğretmektedir. Terim olarak “ilahi gerçeklik” *shin* (神) “düşünmek” *sō* (想) ve “görünüm” *kan* (観) karakteriyle yazılmakta ve “ilahi gerçekliğin düşünmek suretiyle zahir hale gelmesi” anlamını taşımaktadır. Bu minvalde shinsōkan, hakikatin farkına varmanın ana tekniklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bireysel veya grup egzersizi olarak ve günde iki kez, yaklaşık otuz dakika boyunca, aydınlık odalarda yapılabilmektedir. Çocukların shinsōkan uygulamaya başlayabilecekleri herhangi bir yaş sınırlaması yoktur ve uygun kıyafet veya günün saati hakkında herhangi bir kural bulunmamaktadır. Shinsōkan, yaşamı veren tanrıya kısa bir övgü ile başlamaktadır. Ardından on beş dakikalık bir sessiz meditasyon yapılmaktadır. Shinsōkan’ın bir çeşidi, *inori-ai shinsōkan* (祈り合い神想観)’dır. Yani “birbiri için dua olarak shinsōkan” anlamına gelen bu ritüelde insanlar diğer mutsuz veya hasta kişiler için shinsōkan yapmaktadırlar. Shinsōkan yapan bir grup insanın yarattığı olumlu atmosferin, mağdurun sorunlarının hafifletilmesine veya ortadan kaldırılmasına katkıda bulunacağına inanılmaktadır.²⁸² Meditasyon yaparken ana dua olarak okunan parça şu şekildedir:

Evrene nüfuz eden Tanrı’nın hayatıdır,
Benim eylemlerim benim isteklerim değil.
Bunlar, evrene nüfuz eden Tanrı’nın eylemleridir.
Bize öğrettiği görünen Rab ya da Seicho-no-Ie
Göğün ve yerin ebeveyni olan Tanrı’nın yolu
Bize rehberlik et ve koru.²⁸³

Ardından, Tanrı’nın altı niteliği üzerine meditatif düşünce seansları yapılmaktadır. Bu nitelikler tanrının sonsuz bilgelik, sonsuz sevgi, sonsuz bolluk, sonsuz neşe, sonsuz uyum ve sonsuz yaşam gücü olması şeklinde sıralanmaktadır.²⁸⁴

Seichō-no-Ie yukarıda bahsedilen yerel, özel çalışma grupları dışında birkaç çeşit eğitim etkinliği de düzenlemektedir. *Renseikai* (練成会) ve *kōshūkai* (講習会) isimli halka açık konferans toplantıları vardır. Renseikai düzenli olarak yapılmakta ve hareketin doktrini ve temel ritüellerinde yeni üyelere eğitim verirken eski üyelerin de bağlılıklarını tazelemektedir. Yatılı bir şekilde yapılan bu toplantılar üç ila on gün sürmektedir. Renseikai sırasındaki dersler, hareketin öğretim görevlileri tarafından

²⁸² Staemmler, “Seichō no Ie”, 102.

²⁸³ “Seimei no jissō’-Shinsōkan no Yarikata (Zazen)”, *Ameba.jp* (01 Temmuz 2017).

²⁸⁴ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 220.

verilmekte ve bunlara çeşitli ritüeller, birlikte şarkı söyleme ve sabah-akşam ibadetleri eşlik etmektedir. Renseikai'nin çeşitli türleri bulunmaktadır: gençler ve genç yetişkinler için, gruplar için, yaşlılar için, çalışan erkekler için vb gruplar için yapılan türleri bulunmaktadır. Renseikai uygulaması hem Tokyo'dan kolayca ulaşılabilir bir konumda bulunan iki temel merkezde hem de diğer ana ve yerel genel merkezlerde gerçekleştirilmektedir. Kōshūkai ise her ilde, etkinlik için kiralanan büyük bir salonda yılda bir kez gerçekleştirilmektedir. Genellikle daha fazla üyenin ve daha da önemlisi potansiyel üyelerin katılmakta özgür olduğu pazar günleri yapılmaktadır. Dersler hareketin başkanı Taniguchi Masanobu ve eşi tarafından verilmekte, bölge başkanlarının referansları ve konferansları ile desteklenmektedir.²⁸⁵

Ōmoto hareketinde de yoga ve meditasyon içerikli uygulamalara rastlanmaktadır. Bu bağlamda hareketin inananları genellikle evlerinde günde iki kez dua ettikleri ve aylık ritüeller yürüttükleri bir çeşit türbe denilebilecek *kamidana* (神棚) bulundurmaktadırlar. Ek olarak, genellikle yerel şubelerinde veya kutsal merkezlerden birinde, “aylık festival” anlamında *tsukinamisai* (月次) ritüeline katılmaktadırlar. Bu aylık ritüelde kişi tanrıya şükrünü ifade etmekte, bireylerin ve toplumun mutluluğu ve huzuru için dua etmektedir.²⁸⁶ İbadetin meditasyon kısmını oluşturan duanın okunmasından sonra, cemaatin temsilcileri tarafından tanrıya takdimeler sunulmaktadır. Bu adaklardan sonra cemaat, her ikisi de imparatorluk sarayının klasik tarzında ve Onisaburo tarafından bestelenen başka bir dua ve ilahi okumaktadır. Rahipler daha sonra mabedin dışında çalınan müzik için çıkmakta ancak yiyecek sunularını sunaktan almak ve sembolik bir şölen olarak cemaatle paylaşmak için mabede geri dönmektedirler.²⁸⁷ Ayrıca Ōmoto'nun Tanrı ile birleşmeye götüren meditasyon çeşidi *chinkon kishin* (鎮魂帰神)'i uygulamaktadırlar.²⁸⁸

²⁸⁵ Staemmler, “Seichō no Ie”, 103.

²⁸⁶ Stalker, “Ōmoto”, 62.

²⁸⁷ Stalker, “Ōmoto”, 63.

²⁸⁸ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 189.

3.3. Şifa Uygulamaları

Yeni dini hareketler söz konusu olduğunda öne çıkan önemli unsurlardan biri de şifa uygulamaları ve buna bağlı olarak gelişen halk inanışlarıdır. Bu uygulamalar zaman zaman hareketlerin üye veya taraftar kazanma yöntemi olarak da değerlendirilmiştir. Genel anlamda yeni dini hareketler mensuplarına dinsel, bedensel ve ruhsal huzur kazandıracağını telkin eden ve kısa zamanda pek çok mensup toplayan dinî gruplar şeklinde algılanmaktadır. Özellikle dünyada bunalımların yaşandığı II. Dünya Savaşı sonrasında yeni dini hareketler tarafından sunulan bedensel ve ruhsal rahatlama önerileri oldukça cazip hale gelmiştir.²⁸⁹ Bu bakımdan bu tip vaat ve uygulamalara önem veren, uygulayan, düzenli bir şekilde ritüel haline getiren gruplar mevcuttur. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki bir şifa veya arınma uygulamasının sürekli, belirli periyot ve standartta uygulanması zorunlu değildir. Tek sefere mahsus veya ihtiyaca binaen uygulanan örnekler de bulunmaktadır. Günümüzde halk hekimliği ya da şifa ritüeli gibi terimlerin yerine farklı alanlarda ve farklı kişilerce sağaltma, alternatif tıp ve şifacılık gibi tabirler de kullanılmaktadır.²⁹⁰

Her yeni dini hareket içerisinde bu kapsamda bir uygulama varlık göstermese de mevcut örnekler üzerinden bu noktada fikir edinebilmek mümkündür. Örneğin Tenrikyō hareketinin kurucusu Nakayama Miki oğlunun hasta olduğu bir dönemde geçirdiği manevi deneyim sonucu kendisine ilahi bir şifa gücü verildiğini iddia etmiştir. Nakayama, bu iddiasını destekler biçimde devam eden süreçte Japon geleneksel uygulamalarının yanı sıra kendine has tedavi yöntemleri de icat ederek hastaları iyileştirme üzerine yoğunlaşmıştır. Uyguladığı yöntemlerin başarılı olması sonucu iyileşen kişilerin sayısı artmaya ve bu kişiler ile çevrelerindeki kimseler de Nakayama etrafında toplanmaya başlamıştır. Taraftarların sayısı arttıkça devletin tepkisini çeken Nakayama ve beraberindekiler sıkı bir takibat süreci geçirmiştir. Ancak yine de hayatının sonuna dek bu tip şifa ritüelleri gerçekleştirmeye devam etmiştir.²⁹¹ Daha önce kurtuluş inancı bağlamında zikredilen ve bir çeşit şifa duası etmek anlamına gelen osazuke bu noktada Nakayama'nın şifa uygulamalarının bir uzantısı olarak

²⁸⁹ Peter B. Clarke, "New Religious Movement", *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (London: Routledge, 2006), 196.

²⁹⁰ Şenavcu, "Japon Yeni Dini Hareketlerinde Halk Hekimliği", 215.

²⁹¹ Tekin, "Tenrikyo", 536.

değerlendirilmektedir. Osazuke, günümüzde bir Tenrikyō takipçisinin özellikle hastalık/fiziksel bozukluklar veya hastalığın kendisiyle bağlantılı ağrıyı hafifletmek adına ilahi müdahale için Tanrı'ya yalvardığı bir duaya atıfta bulunmaktadır.

Bir diğer şifa veya arınma ritüel örneği ise karma ve reenkarnasyon inancı bağlamında ele alınan Sukyō Mahikari hareketine ait okiyome uygulamasıdır. Bu uygulama harekete ek olarak Japon toplumunca da benimsenen bir tür arınma ritüeli olarak anlamlandırılmaktadır. Yeni alınan bir ev ya da araba veya içerisinde bir organizasyon yapılacak oda gibi mekanlar da bu şekilde negatifliklerden arındırılmaktadır. Sukyō Mahikari nezdinde fiziki bir iyileşme sağlamasa da ruhi olarak arınma ve şifa içeren bir tavır olarak kabul edilen yönü bulunmaktadır. Negatif karmanın insan hayatına etkisini izole etmeyi amaçlayan bu uygulama, Mahikari'nin başlıca ritüel tekniği olarak yetkili bir elden mucizevi ışığın yayılmasını içermektedir. Üç günlük bir eğitim kursunu tamamlayan herkes daha önce zikrettiğimiz bir “omitama” alabilmekte ve böylece ilahi ışık yayabilmektedir.²⁹²

Shinnyo-En hareketi de şifa veya tinsel uygulamalar deyince akla gelen örnekler arasında zikredilebilir. Çünkü Shinnyo-En'in ritüel yaşamı daha önce meditasyon uygulamaları esnasında zikrettiğimiz sesshin adı verilen farklı şifa ve danışma hizmetleri etrafında toplanmıştır. Sesshin türleri içerisinde yer alan sōdan sesshin, üyenin çalışma, fiziksel ağrılar veya ailedeki uyumsuzluk gibi kişisel sorunlarını paylaşabileceği özel bir ritüeldir. Ayrıca bu hareket içerisinde eski Japon şamanizm geleneğinin izlerini de bulmak mümkündür. Hareketin köklerini takip ettiği Budist Shingon geleneği, özellikle Budist dağ çileciliği veya diğer adıyla shugendō geleneğiyle bağlantılı olmuştur. Dolayısıyla Shingon tapınaklarında zaman zaman dini ritüeller gerçekleştirmenin yanında bir takım şifa uygulamaları da yapan miko veya yamabushi (dağ çilecileri) isimli görevlilere benzer pozisyonda kişileri Shinyo-En içerisinde de görmek mümkündür.²⁹³ Sesshin oturumlarına başkanlık eden reinoshalar düzenli rotasyona tabi tutulmaktadır. Hareket içerisinde Japon olmayan bireyler de bulunmakla birlikte genelde bu göreve Japonlar seçilmektedir.

²⁹² Philip Swift, “The Physics of Ritual: Spirit Mediation and Sensational Form in a Japanese New Religion”, *DRAFT*, (2020), 4.

²⁹³ Catherine Cornille, “Different forms of spirit mediation in Mahikari and Shinnyo-en: shamanism east and west”, *Le Défi magique* 2 (1994), 354.

Agonshū, Japon Hükümeti tarafından kayıt altına alınan tüm diğer dini gruplar gibi kaydedilirken kategori olarak “Budizm kökenli hareketler” tanımını seçmiştir. Hareketin kendi kendini nasıl ve hangi geleneğe dayanarak tanımladığını bilmek ritüel ve uygulamalarını değerlendirirken de kolaylık sağlamaktadır. Budizm içerisinde ruhsal refahı iyileştirmenin ve insan sorunlarını hafifletmenin amaçlandığı birtakım uygulamalar bulunmaktadır. Shinnyo-En gibi ezoterik bir Budizm’e yakın duran Agonshū içerisinde de spesifik bir şifa uygulamasından ziyade karma inancıyla bağlantılı olarak davranış ve tutumları ıslah eden bir felsefenin mevcut olduğu görülmektedir.²⁹⁴

Son olarak şifa ayinleri kapsamında Tenrikyō hareketine de yer verilebilir. Harekette şifa uygulamalarının görüldüğü en temel ritüel “el dansı” anlamına gelen *teodori* ayinidir. El hareketleriyle gerçekleştirilen *teodori*’nin yapılabilmesi için *Jiba*’da olmak zorunlu değildir. Bu nedenle Tenrikyō’ya ait tüm merkezlerde uygulayabildiği temel ayinler arasında yer almaktadır. Kutsal metinlerde geçen ezgiler söylenerek altı dansçı ile yapılan bu ayinin amacı, Neşeli Yaşam’ı temsil ederek hareket üyelerinin keyif almasını sağlamaktır.²⁹⁵ Kagura ayininden önceki gün, *Shinbashira*, *besseki* (別席) adı verilen dersleri (başlangıç için gerekli olan dokuz ders) ve *shuyoka* (修養科) adı verilen üç aylık yoğun bir eğitim kursunu tamamlayanların *honseki* unvanı ile kısa bir tören eşliğinde atamasını yapmaktadır. Bir nevi icazet töreni de sayılabilecek bu törenin ardından *osazuke* (おさづけ) diğer adıyla şifanın başışı yetkisi *Shinbashira* tarafından bu kişilere verilmekte ve artık *teodori* icra ederek şifa ayinleri gerçekleştirme yetkisine sahip kabul edilmektedirler.²⁹⁶ Böylece bu kişiler, birer *yōboku* (ようぼく) yani kelime manasıyla “insan kaynağı” veya “misyoner” olmaktadır. *Osazuke* genellikle sadece süpürülmesi gereken zihinsel tozların neden olduğu düşünülen hastalıkları iyileştirmek için yapılmaktadır. Günümüzde en yaygın *osazuke*, *Mikagura uta*’nın girişinde yer alan “Kötülükleri silip süpür ve bizi kurtar,

²⁹⁴ Erica Baffelli - Ian Reader, “Situating Agonshū: The Concept of ‘New Religions’ in Modern Japan”, *Dynamism and the Ageing of a Japanese ‘New’ Religion Transformations and the Founder* (New York: Bloomsbury Publishing, 2019), 16.

²⁹⁵ Tekin, “Tenrikyo”, 538.

²⁹⁶ Clarke, “Tenrikyo (Religion of Heavenly Wisdom)”, 622.

Tenri Ō no Mikoto” anlamına gelen *Ashiki harōte tasuke tamae Tenri Ō no Mikoto* (あしきはらうてたすけたまへ てんりわうのみこと) dizeleri zikredilerek ve buna eşlik eden el hareketleri ile uygulanan versiyonudur.²⁹⁷

Burada, çalışma boyunca ele aldığımız Japon yeni dini hareketleri içerisinde yer almayan ancak uyguladığı şifa ve arınma metodu bakımından hem Japon toplumuna hem de yeni dini hareketlere esin kaynağı olmuş bir hareketten bahsetmek faydalı olacaktır. Daha çok metodu açısından ele alınacak bu oluşumlar Sekai Kyūsei-kyō (世界救世教) ve Shinji Shumei-kai (神慈秀明会) isimli gruplardır. Kullanmış oldukları şifa uygulamasının adı ise *jōrei* (浄霊- ruh arınması)’dır.²⁹⁸ Bu iki hareketin önemi çoğu yeni üye için birincil mensubiyet sebebinin şifa beklentisi olmasıdır. Bu topluluklara kabul edilme süreci, Tanrı’nın ışığa izin veren inisiyelerini şifalandırmaya kanalize ettiği iddia edilen *omamori* (お守り) isimli altın bir muska almayı içermekte ve uygulayıcılar muskaları aracılığıyla ruhsal ışığın ilahi kaynağı ile doğrudan etkileşime girdiklerine inanmaktadırlar. Jōrei ritüelinin uygulanması hem uygulayıcının hem de alıcının ellerini dua pozisyonuna getirerek (*gasshō*-合掌), iki kez eğilerek ve alkışlayarak tanrıya şükran ve saygı göstermesiyle başlamaktadır. Ardından kutsal dua salonunda eğilme sırası önce sunağın orta konumunda asılı olan parşömene, ardından bu tarikatların kurucusunun sunağın sağ tarafında asılı duran fotoğrafına yönlendirilerek “Meishū-sama, arigatō gozaimasu” yani “Aydınlanmış Üstat, çok teşekkür ederim” cümlesi üç kez tekrarlanmaktadır. Asıl itibarıyla bu uygulamanın 1930’larda Mokichi Okada tarafından Japonya’ya tanıtılan bir tür enerji şifası olduğunu ifade edenler de bulunmaktadır.²⁹⁹

3.4. Özel Gün ve Bayramlar

Her dini gelenek içerisinde yılın bazı zaman dilimleri daha özel bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda yeni dini hareketler de belirli zaman, gün ve tarihlere anlamlar yüklemektedir.

²⁹⁷ Smith - Rossetti Ambros, “Tenrikyō”, 46.

²⁹⁸ Justin Stein, “The Japanese New Religious Practices of jōrei and okiyome in the Context of Asian Spiritual Healing Traditions”, *Japanese Religions* 37/1-2 (2012), 118.

²⁹⁹ Stein, “The Japanese New Religious Practices of jōrei and okiyome”, 119.

Bu bağlamda çeşitli kutlama ve törenleri ile ön plana çıkan Tenrikyō hareketinde en önemli festival, Oyasama'nın doğum günü *Oyasama go-tanjousai* (教祖ご誕生祭) dir. Her sene 18 Nisan'da Tenri şehrindeki ana merkezde düzenlenen bu festivale dünyanın her yerinden üyeler gelmektedir. Diğer önemli festivaller 26 Ekim'de ilk vahyin inişi hatırasına kutlanan Büyük Güz Festivali *Shuki Taisai* (秋季大祭) ile 26 Ocak'ta Oyasama'nın ölümü anısına kutlanan Büyük Bahar Festivali *Shunki Taisai* (春季大祭)'dir. Bunların yanı sıra 5-7 Ocak tarihleri arasında kutlanan Yeni Yıl Festivali *O-Sechi* (お節会) de binlerce Tenrikyō üyesini bir araya getirmektedir. Yeni yıl festivalinin en önemli uygulamalarından biri pirinç keki yiyerek yeni yılı selamlamaktır.³⁰⁰ Bunlara ek olarak Mart ve Eylül aylarında ölümler için anma törenlerinin yanında “aylık” anlamına gelen ve her ay belli günlerde türbelerde düzenlenen *tsukinami-sai* (月次祭) isimli şenlikler bulunmaktadır. Ayda üç kez oldukça popüler *obiya-yurushi* (おびや許し) ritüelleri düzenlenmekte, ardından yaratılışın ritüel olarak yeniden canlandırıldığı *obiya-tsutome* (おびやづとめ) gerçekleştirilmektedir.³⁰¹ Ayrıca her yaz Tenri'de 27 Temmuz- 4 Ağustos arasında kilise şubeleri tarafından bir nevi yaz kampı olarak “çocuk hacı” *kodomo ojibagaeri* (子供おちば帰り) de organize edilmektedir.³⁰²

Yıllık özel gün ve bayram bağlamında bir diğer örnek olan Sukyō Mahikari hareketinde tören ve ritüellerin en merkezi adresi Takayama'daki Büyük Tapınak'tır. Burada kutlanan yıllık ayinlerin başlıcaları “ilkbahar ayini”, “sonbahar ayini” ve “büyük arınma ayini” dir. Her yıl binlerce üye arınmak ve gerçek ışığı almak üzere dünyanın dört bir yanından gelip bu ayinlere katılmaktadır.³⁰³ Bunlara ek olarak Mahikari'nin ritüel yaşamı, *mimatsuri* (みまつり) adı verilen aylık şükran kutlamaları ve atalara tapınma üzerine kuruludur. Mimatsuri sırasında Mahikari için ruhlar ve

³⁰⁰ Tekin, “Tenrikyo”, 538.

³⁰¹ Clarke, “Tenrikyo (Religion of Heavenly Wisdom)”, 622.

³⁰² Smith - Rossetti Ambros, “Tenrikyō”, 46.

³⁰³ Battal, “Sukyo Mahikari”, 500.

tanrılar hiyerarşisinin zirvesinde bulunan yüce Tanrı “Su-Tanrı” ya dualar edilip hediyeler sunulmaktadır.³⁰⁴

Konuyla ilgili gösterilebilecek bir diğer örnek Agonshū hareketinin ise en ünlü festivali her yıl Kyoto’da düzenlenen Yıldız Festivali *Hoshi Matsuri* (星祭り)’dir. Bu festival, 1970 yılında Kiriyaama tarafından başlatılmıştır. Her yıl 11 Şubat’ta kutlanan festivalde her biri altı metreden uzun on metre aralıkla iki büyük ateş yakılmaktadır. Bu iki ateş, ezoterik Budizm’deki iki farklı dünyaya karşılık gelmektedir. Bunlar *taizookai* (胎蔵界) denilen “kaynak dünya” ve *kongookai* (金剛界) denilen “elmas dünya” şeklinde iki alem olarak tasavvur edilmektedir. Taizo, kurtuluşa eremeyen ruhların manevi engellerden kurtulmasına yardımcı olurken Kongo ise insanların iç seslerine hayat vererek onların gerçekliğe kavuşmasını sağlamaktadır. Bu şekilde iki ateş bu dünyaya ve ataların dünyasına bakan yönüyle Japon dinlerinin iki ana temasını temsil etmektedir. Ateşler, katılan kişilerin satın aldığı ve üzerinde dua ve isteklerin yazılı olduğu *gomagi* (護摩木) isimli tahta çubuklarla yakılmaktadır. Ayrıca festival alanı *shimenawa* (注連縄) adı verilen kutsal ip ile de çevrelenmektedir. Bu festival aynı zamanda Japonya’nın işgalden kurtulduğu “Ulusal Kurtuluş Günü” olarak da anımlandırılmaktadır. Bu açıdan festivalin tarih seçimi ile milli bir vurgu da amaçlanmaktadır.³⁰⁵ Bununla bağlantılı olarak örneğin ritüeller esnasında milliyetçi unsurlara, geçmiş imparatorların ruhlarına sık sık atıfta bulunularak “Yamato’nun Ülkesi” anlamında *Yamato no kuni* (大和の国) ve “Yamato ruhu” *Yamatodamashii* (大和魂) gibi terimler kullanılmıştır.³⁰⁶ Agonshū, Hoshi Matsuri dışında Buda’nın doğum günü olarak kabul edilen 8 Nisan’ı ve Budizm kökenli olup ata ruhlarının anıldığı 13-15 Ağustos’ta kutlanan “Obon Bayramı” *Obon Matsuri* (お盆祭り)’yi de kutlamaktadır.³⁰⁷ Ana yıllık festivallere ek olarak ataların ruhlarının kurtuluşu ve huzuru için 13-15 Temmuz tarihleri arasında Kyoto’da ve 13-15 Ağustos tarihleri

³⁰⁴ Catherine M., “Mahikari”, 384.

³⁰⁵ Peter B. Clarke, “Agonshu”, *Encyclopedia of New Religious Movements*, ed. Peter B. Clarke (London: Routledge, 2006), 18.

³⁰⁶ Reader, “The Rise of a Japanese ‘New New Religion’”, 240.

³⁰⁷ Üstek, “Agonshu”, 45.

arasında Tokyo’da düzenlenen “On binlerce Fener” isimli bayram da kutlanmaktadır.³⁰⁸

1991 yılında dini bir yapı olarak resmi tescilinden önce Kōfuku no Kagaku’nun sınırlı sayıda dua ve töreni bulunmaktaydı. Ancak zamanla sistemin yerleşmesi ve hareketin büyümesiyle Kōfuku no Kagaku hareketinin kutladığı özel günler arasına 23 Mart “Aydınlanma Festivali” *Daigosai* (大悟祭), 17 Temmuz “Okawa’nın Doğum Günü Festivali” *Goseitansai* (御生誕祭), 6 Ekim hareketin “Yıldönümü Festivali” *Risshū kinen shikiten* (立宗記念式典), Mayıs ayı “Hermes Festivali” *Herumesu daisai* (ヘルメス大祭), Aralık ayı “El Kantare Festivali” *Eru Kantāre-sai* (エル・カンターレ祭), Ocak ayı “Yeni Yıl Festivali” *Shinnen taisai* (新年大祭) eklenmiştir. Bunlardan ayrı olarak hareket, düzenli bir şekilde her ayın yedinci, on yedinci ve yirmi yedinci günü dua toplantıları düzenlemektedir. Bu toplantılar hareketin merkezlerinde düzenlenmekte ve burada Okawa’nın videoları izlenerek *meisō* (瞑想) yani “meditasyon”lar yapılmaktadır.³⁰⁹

Shinnyo-En’de ise yılın belirli zamanlarında kutsal olduğu düşünülen kişilere yönelik anma törenleri organize edilmektedir. Bu organizasyonlar içinde 1992 yılından itibaren Shinso Ito tarafından icra edilmeye başlanan ateş ve su kutlamaları ile Japonya dışındaki ülkelerde de oldukça ilgi çeken “Yüzen Fenerler Töreni” *Tōrō Nagashi* (灯籠流し) oldukça önemlidir. Bu festival, ölülerin ruhlarını, yanılsama kıyısından kurtuluşun kıyılarına fenerler üzerinde taşıyarak teselli ettiği inancıyla kutlanmaktadır. Söz konusu festival, bir Budist ayini olan ve benzer şekilde ölülerle ilişkilendirilen *Urabon-E* (盂蘭盆会) isimli festival ile benzerlik göstermektedir.³¹⁰ Ek olarak hareket, *Higan* (彼岸) adı verilen ve aslında Budist kökenli bir bayram olan festivale benzer başka festivalleri de kutlamaktadır. Bir diğer tören *Saito-Homa* (斉燈護摩)’nın kökeni, aslında 8. yüzyılda Shūgendō (修験道) felsefesinin çileci eğitiminin bir parçası olarak gerçekleştirilen bir ateş ritüeline dayanmaktadır. Fakat Shinnyo-En bu uygulamayı alırken birtakım farklı anlamlar yüklemiştir. Bu

³⁰⁸ Clarke, “Agonshu”, 18.

³⁰⁹ Yetim, “Kofuku No Kagaku”, 299.

³¹⁰ Inaba, “Shinnyo-En”, 585.

farklılıkların başında, söz konusu ritüelin tüm canlıları besleyip saf doğalarına ulaşmalarına yardımcı olduğu, kötülükleri yok edip iyiliği güçlendirerek kişinin aydınlanma özlemini artırdığına inanılması yer almaktadır.³¹¹

Yine bu bağlamda ele alınabilecek Tanrısal Işık Birliği hareketinde ise yıl boyunca üyelerin bir araya geldiği beş özel gün belirlenmiştir. Bunlar 1 Ocak “Yeni Yıl Kutlaması”, 8 Nisan Tanrısal Işık Birliği’nin kuruluşu, 25 Haziran kurucu “Shinji Takahashi’nin Ölüm Yıldönümü”, 24 Ekim “Keiko Takahashi’nin Doğum Günü” ve aralık ayında bir önceki yılın muhasebesinin yapıldığı gündür.³¹²

Seichō no Ie hareketinde ise kurucunun doğum günü genellikle kutlansa da bunun dışında yıl boyunca kutlanan ana dini bayramlar yoktur.³¹³ Hareketin bundan farklı olarak dini ritüel anlamında düzenlemiş olduğu faaliyetlerin çoğu atalar için çeşitli hürmet törenlerini içermektedir. Birincil amaçları, atalarından yardım veya himaye istemek değil, atalarına olan minnetini ifade etmek ve onları parlak, minnettar bir kalp, olumlu sözler ve güzel tütsü kokusu ile memnun etmek ve dolayısıyla atalarına katkıda bulunmaktır. Günlük anma törenleri özel evlerde yapılırken, “manevi eğitim seminerleri” olarak isimlendirilen *renseikai* (練成会) sırasında ortak törenler yapılmaktadır. Bunlar içerisinde en belirgin olanı, Ağustos ayında Uji’deki “Hōzō tapınağı” *Hōzō jinja* (宝蔵神社)’da düzenlenen yıllık ata törenidir. Bu vesileyle, üyelerin son elli yıl içinde ölen atalarının adlarını, doğum tarihlerini ve ölümlerini taşıyan üç ila üç buçuk milyon kâğıt şerit, her biri için küçük bir bağış karşılığında toplanmakta ve sutralar okunduktan sonra büyük bir arınma ateşinde yakılmaktadır.³¹⁴

Ōmoto hareketinde öne çıkan yıllık festivaller arasında Tanrı’nın kendisini Nao Deguchi’ye ifşa ettiği günü de simgeleyen “Bahar Şenliği” *Setsubun* (節分祭) görülmektedir. Japonya’da Setsubun, geleneksel olarak baharın başlangıcından önceki günü işaret etmekte ve geçmiş yılın kötülüklerini temizlemek ve gelecek yıl için kötü ruhları uzaklaştırmak için yapılan *mamemaki* (豆撒き) isimli arınma ritüelini içermektedir. “Fasulye ekmek” anlamına gelen bu ritüelde kırmızı soya fasulyesini

³¹¹ Inaba, “Shinnyo-En”, 585.

³¹² Turan, “Tanrısal Işık Birliği”, 527.

³¹³ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 221.

³¹⁴ Staemmler, “Seichō no Ie”, 101.

kapıdan atarak kötü enerji kovulmak istenmektedir. Bir diğer festival, Nisan ayında kutlanan *Miroku Matsuri* (みろく祭り)'dir. Bu festival sırasında, takipçiler yeryüzünde yeni bir cennet çağının (*Miroku no yo- みろくの世*) gelişini kutlamakta ve olumlu erdemler elde etmek için dua etmektedirler. Ek olarak bir de Nao, Onisaburō ve Sumi'nin gömüldüğü *Tennodaira* (天王平) tepesine hac ziyareti yapıldığında kutlanan Hasat Festivali bulunmaktadır.³¹⁵

Zuisei taisai (瑞生大祭)³¹⁶ olarak bilinen “Büyük Yaz Festivali”, Onisaburō'nun doğum gününü anmak için kutlanmaktadır. Etkinlik, popüler bir şiir festivalini *Utamatsuri* (歌祭り), *obon* (お盆) adı verilen halk danslarını ve Onisaburō'nun ilk ruhsal idrakini yaşadığı mağaraya yapılan bir hac ziyaretini içermektedir. Büyük festivalden önceki akşam, takipçiler, şiirleri ile bir açık hava sahnesinin önünde meşale ışığında toplanmakta ve binlerce eser arasından seçilmiş olan altmış tanesi sahnede bir rahipler korusu tarafından okunmaktadır. Ayrıca ilk dört şiir, manevi liderden ödül almaktadır. Son yıllarda festival, Esperanto, Arapça ve İbranice şiirler de dahil olmak üzere Ōmoto'nun ekümenik görüşlerine uygun olarak çok dilli bir hal almıştır. “Sonbahar festivali” veya “Kurucular Festivali” *Kaiso taisai* (開祖大祭), Kasım ayının ilk pazar günü kutlanmakta ve Deguchi Nao'nun insanlığın kurtuluşu adına çabaları, erdemleri ve fedakarlıkları anılmaktadır. Ayrıca, Japonya genelinde düzenlenen diğer sonbahar festivallerine benzer bir şekilde, mensuplar bereketli hasat ve yılın yeni pirinci için şükranlarını sunmaktadır.³¹⁷

3.5. Hac Ziyaretleri

Japon toplumunda geleneksel olarak da var olan kutsal mekanları ziyaret etme geleneği ülkede etkili olan Şintoizm, Budizm gibi dinler içerisinde de önemli bir yere sahiptir. Bu minvalde bir nevi bu ziyaretlerin sistemleşmiş halini temsil eden, kutsallık atfedilen mekân ve bölgeleri ziyaret bağlamında öne çıkan hac ibadeti Japon yeni dini hareketlerinde de görülen bir olgudur. Kutsal bölgelere doğru yaşanan bu hareketlilik,

³¹⁵ Clarke, *Bibliography of Japanese New Religious Movements*, 189.

³¹⁶ “Zuishō Taisai”, *Oomoto* (Erişim 23 Mart 2023).

³¹⁷ Stalker, “Ōmoto”, 64.

her yeni dini hareket içerisinde belirli kurallar ve çerçeveler içerisinde gerçekleştirilmemektedir. Örneğin çalışmamızın örnekleminde yer almasa da bu noktada kutsal lider ve ibadetler ile ilgili mekanları kutsayıp ziyaret eden Reiyukai, Kurozumikyō, Hikari no Wa, Byakkō Shinkōkai gibi hareketler zikredilebilir. Çalışmamız kapsamında ele aldığımız hareketler içerisinde ise sistemli bir hac ibadeti anlamında ilk örnek, Tenri şehrinde bulunan Tenrikyō Ana kilise Merkezi *Tenrikyō Kyokai Honbu* (天理教教会本部) olarak gösterilebilir. Bu merkez ana tapınak (*şinden*- 神殿), kurucunun tapınağı (*kyosoden* -教祖殿) ve dinin ileri gelenlerini anmak için kullanılan salon (*soreiden*-祖霊殿) şeklinde üç yapıdan oluşmaktadır. Ana tapınak, temel ayin ve ritüellerin yapıldığı en kutsal mekandır. Merkezinde *kandorai* (甘露台) denilen altıgen şeklinde ahşaptan yapılmış bir sütun olan *Jiba* (聖地) bulunmaktadır. Kutsal metinlerde de bahsedilen ve Tenri O-no-Mikoto'nun ikamet yeri olarak kabul edilen Jiba, Tenrikyō inancına göre Tanrı'nın insanlığı yarattığı yer olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle üyeler tarafından insanların hakiki evi *Oyasoto* (おやそと) olarak da isimlendirilmektedir. Hac ziyaretlerinin “Jiba’ya dönüş” olarak düşünülmesi de bu anlamda bireyin ait olduğu bu asli eve dönüşünü temsil etmektedir. Hac ibadeti kutsal mekân Jiba’yı ziyaret etmek, inananların kurucu lider Oyasama ile daha güçlü bir bağ kurabilmesi açısından önem arz etmektedir. Zira Tenrikyō öğretisine göre Oyasama, *kyosoden*’de manevi olarak bulunmaya devam etmektedir.³¹⁸

Kagura (かぐらづとめ) ayini, her ayın yirmi altıncı gününde yalnızca hareketin merkezinde yapıldığından, birçok Tenrikyō üyesi bu vesileyle Tenri kentindeki ana kutsal alana hac ziyareti yapmaktadır. Her ayın yirmi altısında sadece jiba’daki *kandonrai*’nin etrafında yapılan bu ayin, bir çeşit yaratılış dansı olma özelliğine sahiptir ve hareketin lideri olup *shinbashira* (真柱) olarak adlandırılan kişinin yönettiği on maskeli dansçı tarafından gerçekleştirilmektedir. 5 erkek ve 5 kadından oluşan dansçıların ayin sırasında takmış oldukları maskeler, Tenrikyō öğretisindeki kozmogoni mitindeki figürleri temsil etmektedir. Kagura ayini sadece

³¹⁸ Tekin, “Tenrikyo”, 538.

Tenri şehrindeki Jiba’da gerçekleştirilebildiği için bu tarihlerde oraya gelmiş olan insanlar aynı zamanda hac ibadetlerini de yerine getirmiş sayılmaktadırlar.

Jiba’ya yapılan hac, başlangıçta “ebeveyn memleketini ziyaret etmek” anlamında *oyasato mairi* (親里参り) olarak adlandırılmıştır ancak kısa süre sonra “Jiba’ya dönüş” anlamındaki *ojibagaeri* (おちば帰り) ibaresinin kullanılması daha uygun görülmüştür. “Ziyaret etmek” yerine “geri dönmek” kelimesinin kullanılması hareketin ayırt edici bir özelliğidir. Tenrikyō üyeleri, Jiba’yı insanlığın manevi evi olarak kabul ettiğinden, haccı kişinin memleketine ya da kökenlerine dönüşü olarak görmektedir. Bu ima, hacıların merkeze vardıklarında Japonlar arasında günlük hayatta da kullanılan ve “hoş geldin” den farklı özel bir kalıp olan “Eve hoş geldin” *Okaerinasai* (お帰りなさい) ile karşılanmaları durumunda da görülmektedir. Hareketin mensupları bu bölgeye gittiklerinde merkeze bağlı şubelerin “yurt” veya “misafirhane” olarak nitelendirilebilecek *tumesho* (詰所) denilen yerlerde kalmaktadırlar.³¹⁹

3.6. Toplantı ve Seminerler

Yeni dini hareketlerin kendilerine özgü veya benzer pek çok uygulaması arasında farklı kategorilerde değerlendirilebilecek çeşitli faaliyetler de bulunmaktadır. Örneğin bu anlamda Sōka Gakkai hareketinde üyelerin evlerinde pek çok etkinlik gerçekleştirilmektedir. Buna ek olarak ayrıca üyelerin meditasyon yapmak ve toplantılar düzenlemek için bir araya geldiği *bunka kaikan* (文化会館) adı verilen kültürel topluluk merkezleri de bulunmaktadır.³²⁰ Bunun yanında çoğu aktif üye, Büyük Beyaz Lotus anlamına gelen aylık mütalaa dergisi *Daibyaku renga* (大百蓮華)’ye abone olmakta ve orada tartışılan Gosho’yu daha küçük gruplar halinde aylar boyunca derinlemesine incelemektedirler.³²¹ Genellikle en fazla beş ila altı kişiden

³¹⁹ Smith - Rossetti Ambros, “Tenrikyō”, 45.

³²⁰ Fisker-Nielsen, “Sōka Gakkai”, 121.

³²¹ Ayrıca bölgeye göre yılda üç ila dört kez düzenlenen ve *Gosho Kōgi* (御書講義) adı verilen Gosho çalışma toplantıları da düzenlenmektedir (Fisker-Nielsen, “Sōka Gakkai”, 122).

oluşan daha küçük bu toplantılar, son yıllarda bire bir toplantı ve diyalektik faaliyet şeklinde de görülmeye başlanmıştır.³²²

Bir diğer uygulama olarak Sukyō Mahikari'nin tüm üyelerinin aktif misyonerlik yoluyla öğretileri paylaşımları konusunda teşvik etmesi zikredilebilir. Bu anlamda evanjelik faaliyetler hareket içerisinde son derece iyi organize edilmiştir. Hatta “rehberlik” anlamına gelen *omichiki* (お導き) isimli misyonerlik faaliyetleri için özellikle ayda birkaç gün ayrılmıştır. *Dōjō* (道場) isimli merkez teşkilat ve bina, çeşitli yardımcı gruplar halinde düzenlenmiştir. Bu grupların Dōjō'da planlama, çalışma, okiyome ve sosyal aktiviteler için aylık planlanmış toplantıları bulunmaktadır. Bu faaliyetlerin hareket içerisindeki daha küçük gruplar ve üyeler arasında yakın bağlar kurması ve örgütsel yapıyı kuvvetlendirmesi noktalarında faydalı olduğuna inanılmaktadır. Bu anlamda her ay Dōjō'da Su-tanrı ve Mahikari liderleri için şükran dualarını ve ayrıca üyeler için genel talimatları içeren genel bir “tören” *gesshisai* (月始際) yapılmaktadır.³²³

Seicho no İe söz konusu olduğunda gerçekleştirilen faaliyetler bir nevi iş bölümü şeklinde planlanmıştır. Alt gruplar şeklinde örgütlenen mensuplar farklı görev ve misyon tanımlarına sahiptir. Bu alt örgütlerin en büyüğü kadın örgütü “Beyaz Güvercin Topluluğu” olarak tercüme edilebilecek *shirohatokai* (白鳩会)'dır. Şubat 1936'da kurulmuştur ve adını güvercinlerin ve kadınların saflık, samimiyet ve barışla ilişkilendirilmesi yönüyle almıştır. Shirohatokai'nin misyonu kadınlara ailelerini nasıl cennete çevireceklerini öğretmek ve sevgi ve barışın aydınlanmasını inşa etmektir. Shirohatokai bu amaçla üç ana faaliyet yürütür; dergi çalışma grupları *shiyūkai* (誌友会), anne çalışma grupları *hahaoya kyōshitsu* (母親教室) ve aylık dergilerin dağıtımı. Bir diğer alt grup *sōaikai* (相愛会) yani “Kardeşlik Derneği” olarak orta yaşlı erkeklere yöneliktir. *Sōaikai*'nin misyonu, Taniguchi'nin öğretilerini inceleyerek, tartışarak ve uygulayarak erkeklerin iş, aile ve sağlık sorunlarıyla başa çıkmalarına yardımcı olmaktır. Shirohatokai'deki uzun süredir devam eden anne çalışma gruplarına paralel olarak Sōaikai'de “baba çalışma grupları” *chichioya kyōshitsu* (父

³²² Fisker-Nielsen, “Sōka Gakkai”, 124.

³²³ Wilkinson, “Sūkyō Mahikari”, 186.

親教室) kurmuştur.³²⁴ Bu noktada bir örnek de tüm mensupları kapsamak adına genç üyeler için de kurulmuş bir alt grup olan *seinenkai* (青年会)' dır. Resmi olarak “gençlik ve genç yetişkin derneği” olarak isimlendirilen bu grupta da diğer alt organizasyonlarda olduğu gibi, etkinlikler, bir öğretmenin rehberliğinde ve daha rahat bir atmosferde Taniguchi'nin doktrinlerinin aylık çalışma gruplarını içermektedir. Ek olarak, genç üyeler özel hafta sonu kurslarına veya eğitim seminerlerine ve diğer yeni dini hareketlerde olduğu gibi, yerel düzeydeki diğer faaliyetlere – örneğin çevre temizliği, fon toplama veya afet yardımı – katılabilmektedirler.³²⁵

Tanrısal Işık Birliği hareketinde diğer gruplarda olduğu şekliyle detaylı bir meditasyon uygulaması bulunmamakla birlikte üyeler kendi bölgelerindeki seminerlere katılarak gruplar halinde çalışmakta ve kutsal metinleri *Inori no Michi* (祈りの道)' den okuma ve kopyalama gibi faaliyetler düzenlemektedirler. Toplantılardan önce üyeler, içinde bulundukları ruhsal durumu ve hangi sonuca ulaşmayı umduklarını *shikan* (止観) adı verilen form benzeri “bilgelik sayfaları” na yazmaktadırlar.³²⁶

Toplantı ve seminerler bağlamında değerlendirilebilecek faaliyetler açısından Agonshū hareketinde de örneklere rastlanmaktadır. Hareketin sadece Hoshi Matsuri festivalinde değil farklı ritüellerin de ana odağında daha önce de bahsettiğimiz Busshari yer almaktadır. Nisan 1987'den bu yana, hareketin Tokyo'daki genel merkezinde her ayın ilk gününde aylık toplantı düzenlenmekte ve bu toplantıların odak noktasını da goma ayini oluşturmaktadır. Bu ayin eş zamanlı olarak diğer ülkelerdeki Agonshū merkezlerinde de yayınlanmaktadır. Bu ayin, *Tsuitachi Engi Hosho Goma* (朔日縁起宝生護摩)'dır. Ayin sabahın erken saatlerinde başlamakta ve iki bölüm halinde gerçekleştirilmektedir. İlk bölümde kahverengi Budist cüppeleri içinde Kiriyaama, merkezinde busshari bulunan büyük bir kürsüye çıkmaktadır. Ayin yaklaşık on beş dakika sürmekte ve bu süre zarfında diğer mensuplar dualar ve mantralar okurken, Kiriyaama çeşitli ezoterik eylemler gerçekleştirmektedir. İkinci bölümde Kiriyaama sahneden ayrılmakta, yanmakta olan goma ateşi söndürülüp ışıklar

³²⁴ Staemmler, “Seichō no Ie”, 99.

³²⁵ Staemmler, “Seichō no Ie”, 100.

³²⁶ Turan, “Tanrısal Işık Birliği”, 526.

açıldıktan sonra bu sefer sarı cübbe giyerek geri dönmektedir. Goma sırasında yüzü sert ve ciddiye, dönüşünde güler yüzlüdür; goma sırasında sırtı kalabalığa dönükken ikinci bölümde yüzünü dinleyicilere çevirmektedir. Bu bölümde şöyle bir diyalog yapılmaktadır:

Kiriyama: İyi misiniz? *Ogenki desuka?* (お元気ですか)

Dinleyiciler: Evet, iyiyiz. *Hai, genki desu.* (はい, 元気です)

Ardından Kiriyama, bunun yeterince güçlü bir şekilde “iyi” yi ifade etmediğinden yakınıp gerçekten iyi olduklarını tekrar ve daha yüksek sesle bağırmasını kalabalıktan istemektedir. Herkesi bu şekilde olumlu bir ruh durumuna yükselten Kiriyama, olumlu düşünme ve olumsuz düşüncenin tuzakları hakkında kısa bir vaaz vermeye başlamaktadır. “eksi/negatif” *mainasu* (マイナス) ve “artı/olumlu” *purasu* (プラス) gibi kelimeleri özellikle kullanarak konuşmasını şu öğütlerle noktalamaktadır: “Eksi (negatif) insan hayatı işe yaramaz bir hayattır. ” (*mainasu no jinsei wa dame no jinsei desu- マイナスの人生はダメの人生です.*) Ardından cemaatin hep bir ağızdan şu şekilde bağırmasını talep etmektedir: “Haydi yapalım şunu! Kesinlikle başarılı olacağım! Ben ulvi şans ile kutsanmış bir haldeyim! Kesinlikle kazanacağım!”³²⁷ Bu beş öğüt, Agonshū toplantılarında düzenli olarak zikredilmekte ve bunları düzenli olarak söylemenin kişinin sorunlarını hafifletmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu öğütlerin de zikredilmesinin ardından Kiriyama sahneden inmektedir. Goma dahil tüm performans yaklaşık otuz dakika sürmektedir.³²⁸ Agonshū hareketinde isteklerin veya duaların çubuklara yazıldığı ve daha sonra ilahiler okunurken bir ateş üzerinde yakıldığı büyük *goma ritüelleri* (護摩祭), en basit tabirle atalardan kalma olumsuz karmayı yok etmek ve ruhların acılarını teskin etmek amacıyla her Cuma Kyoto’daki Sohonzan Ana Tapınağı’nda gerçekleştirilmektedir.³²⁹

³²⁷ Ian Reader, “The Rise of a Japanese ‘New New Religion’ : Themes in the Development of Agonshū”, *Japanese Journal of Religious Studies* 15/4 (1988), 244.

³²⁸ Reader, “The Rise of a Japanese ‘New New Religion’”, 245.

³²⁹ Clarke, “Agonshu”, 18.

4. SONUÇ

Bu çalışmada daha önce yöntem kısmında belirtmiş olduğumuz kriterler ile seçilen Japon yeni dini hareketlerindeki temel inanç esasları ve ibadetler üzerine incelemelerde bulunulmuştur. Bu bağlamda bu grupların ülkede var olan geleneksel dinlerle birtakım benzerlikler göstermesinin yanında onlardan tümüyle koptuğu noktaların varlığı da tespit edilmiştir.

Örneğin Japon yeni dini hareketleri içerisinde tanrı inancı açısından kami inancını devam ettiren hareketler olduğu gibi Budist gelenekten esinlenip tanrının kendi enkarnesi olarak dünyaya temsilciler gönderdiğine inanan örneklerle de rastlanmıştır. Yine bazı hareketlerde tanrısallık bağlamında kurucu figürleri tanrının dünya üzerindeki temsilcisi kabul ederek bu ilişkiyi yoğunluk ve yöntem bakımından daha fazla önemseyen hareketlerin bulunduğu görülmüştür. Ayrıca Japon yeni dini hareketlerinde çoğunlukla tanrının vahiy gönderen ve direkt ya da dolaylı olarak mensuplarıyla iletişim halinde olan bir varlık olarak kabul edildiği tespit edilmiştir. Çalışma boyunca incelediğimiz yeni dini hareketler içerisinde tanrı algısı noktasında diğer yeni dini hareketleri dışlayan radikal bir tutum sergileyen bir gruba rastlanmadığını söylemek mümkündür.

Japon yeni dini hareketleri içerisinde kutsal kitap bağlamında geleneksel birtakım metinleri devam ettirenler olduğu gibi kendi özgün metinlerini oluşturan örneklerle de rastlanmaktadır. Bu minvalde kutsal sayılan metinlere bakıldığında genelde ülkede var olan Budist mezheplerin metinleri veya bu metinlerin tercümeleri ile karşılaşmıştır. Kendine özgü metinler oluşturan grupların ise büyük oranda kolektif çalışmaların ürünü olarak ortaya çıkan veya liderin vefatı sonrası müritler tarafından derlenen metinleri ikincil metinler olarak kabul ettiği tespit edilmiştir. Yine bu noktada incelenen Japon yeni dini hareketleri içerisinde kutsal kitapların çoğu zaman Japonca olmasının yanında İngilizce, Urduca, Sanskritçe metinlerin de görüldüğünü söylemek mümkündür.

Karma ve reenkarnasyon inançları bağlamında incelemeler yapıldığında Budizm içerisinde büyük öneme sahip bu unsurların Japon yeni dini hareketlerinde de önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Pratikte bu durumun yansımalarına bakıldığında bazı yeni dini hareketlerin bu kavramları Hint ve Asya coğrafyalarında sahip olduğu anlamla benzer bir anlamda kabul edip kullanırken bazı yeni dini

hareketlerin ise kendi çerçeveleri bağlamında bu kavramlara yeniden şekil vererek bünyesine eklemiş olduğu tespit edilmiştir. Örneğin büyük oranda Nichiren Budizmi'ne bağlı bir hareket profiline sahip Sōka Gakkai'de sonsuz bir döngü olarak karma doktrini muhafaza edilirken farklı olarak vurgu, geçmiş ve gelecekteki yaşamlardan ziyade mevcut yaşama ve günümüz yaşam koşullarına taşınmıştır.

Yine inanç esasları bağlamında ele alınan kurtuluş öğretisine dair elde edilen veriler ışığında ölüm ve sonrası ile alakalı bilgi ve uygulamaları ile Japon toplumunda önemli bir yere sahip olan Budizm'in ülkedeki yeni dini hareketleri de kurtuluş ve öte alem gibi noktalarda büyük ölçüde etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Yakından bakıldığında bu açıdan Japon yeni dini hareketlerinin kişinin şu an içinde bulunduğu dünyayı bir ruhsal disiplin ve eğitim alanı olarak gören Budist düşüncesini takip ettiği görülmüştür. Yine bu minvalde Japon yeni dini hareketlerinin kurtuluş için sundukları reçetelerde ruhun veya bireyin kalbinin saflaşması adına yapılması beklenen eylemler ile tanrı-birey arasında bağın güçlenmesine yönelik yapılması gerekenleri sıralarken Budist ve Şintoist ilkeleri dikkate aldıkları dikkat çekmiştir.

İbadetler bağlamında ise incelenen Japon yeni dini hareketleri içerisinde en öne çıkan ve detaylı bilgiye erişilebilen uygulama yoga ve meditasyon olmuştur. Bu hususta ülkedeki yeni dini hareketlerde de Budizm geleneğine benzer şekilde yoga ve meditasyonun merkeze alındığı, ibadet esnasında okunan metin ve zikirlerin de çoğunluğunun Budist mantra ve zikirleri olduğu, ibadet usul ve zikir vakitlerinin Budizm'e yakın seçildiği, amacın genel olarak manevi mertebelerde ilerlemek olarak ifade edildiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte incelenen hareketler arasında klasik yapıdan farklı olarak meditasyon esnasında klasik Japonca ve Sanskritçeden farklı olarak Kotodama dili gibi kendine özgü ve hareket üyeleri tarafından kutsal kabul edilen şifreli bir dil kullanan hareketlerin varlığı da görülmüştür. Ayrıca Japon yeni dini hareketlerinin zikir ve meditasyonlardan sonra küçük tartışma grupları halinde metinleri herkesin derinlemesine anlaması ve içselleştirmesine yönelik faaliyetler düzenlediği tespit edilmiş ve bu etkinliklerin modern dönem insanı için dini oluşumlara aidiyeti ciddi anlamda kuvvetlendirdiği görülmüştür.

Japon yeni dini hareketleri özel gün ve bayramlar noktasında incelendiğinde aslında yenilikçi oldukları kadar milli bir yönlerinin de olduğu tespit edilmiştir. Hatta pek çok noktada Budizm geleneğinden etkilenen Japon yeni dini hareketleri bayram

ve kutlamalar söz konusu olduğunda daha ziyade kadim Japon geleneği ve devlet şintosundan büyük oranda izler taşıdığı görülmüştür. Bu bağlamda Japon yeni dini hareketleri bünyesinde yeni yıl kutlamaları, mevsimlerin değişim dönemlerinde yapılan festivaller, geçmiş imparatorların doğum günlerinin önemsenmesi gibi hususlar buna işaret etmektedir.

İbadetler bağlamında incelenen uygulamalar arasında, kutsallık atfedilen mekân ve bölgeleri ziyaret bağlamında öne çıkan hac ibadetinin Japon kültürü ve geleneğinde olduğu gibi Japon yeni dini hareketlerinde de önem verilen bir olgu olduğu görülmüştür. Ancak çalışmamız kapsamında incelediğimiz hareketler içerisinde yalnızca Tenrikyō hareketinde bu anlamda sistematik bir hac ibadeti yapılmakta olup diğer hareketlerde kutsal sayılan mekanları farklı zaman dilimlerinde hac formatının dışında ziyaret etme geleneği tespit edilmiştir. Bu açıdan hac ibadetine yakın bağlamda diğer hareketler için özel gün ve bayramlarda yapılan ziyaretleri zikretmek mümkündür. Kurucu figürün evinin/mezarının veya hareketin kült merkezinin hac için seçilmiş olması gibi hususların kutsal ziyaretler kapsamında Japon yeni dini hareketlerinde ortak noktalar olduğu görülmüştür. Öte yandan bazı ibadet vakitlerinin kimi hareketler için evla kabul edilirken kimileri için kerih görülmesi, kült merkezlerinin ibadetin ve ziyaretin merkezi olması veya fazla kutsallık atfedilerek daha ulaşılmaz ve dokunulmaz kabul edilmesi ise Japon yeni dini hareketleri arasında ziyaret ve hac bağlamında görülen farklılıklar arasında zikredilebilir.

Son olarak ifade etmeliyiz ki dinsel özgürlük ortamının oluşmasına ve insanların alternatif manevi arayışlara yönelmesine bağlı olarak Japonya’da birçok yeni dini hareket varlık göstermeye başlamıştır. Japon dini ve kültürel yapısını yansıtan bu hareketler, sahip oldukları inanç esasları, ibadet ve uygulamalar sayesinde ülkede varlığını sanlı bir şekilde devam ettirmektedir. Söz konusu hareketler ayrıca farklı kültür ve geleneklerden alarak bünyelerine dahil ettikleri unsurlar aracılığıyla etki alanlarını, dünyanın çeşitli ülkelerini de içine alacak şekilde genişletebilmiştir. Nitekim ortaya çıktığında ve tarihsel gelişim sürecinde büyük ses getirmelerine karşın azalmış üye sayısı ile varlığını sürdüren yapılanmalar olmakla birlikte Japon yeni dini hareketleri arasında her geçen gün taraftarını arttırarak büyüyen grupların mevcudiyeti de bilinen bir gerçekliktir. Kaldı ki söz konusu hareketlerin önemli bir kısmı hem sosyal hayatta hem de dini hayatta her geçen gün kendisinden daha da fazla söz

ettirmektedir. Bu nedenledir ki hâkim dini anlayışa göre dinamik bir yapı arz eden bu oluşumların incelenmesi, genelde dini düşüncenin gelişim tarihinin daha özelde ise Japon yeni dini hareketlerinin dünya çapındaki etkisinin anlaşılması açısından ciddi bir değere sahiptir. Bu durum, Japonya özelinde hem her bir dini hareketin özel olarak ele alınıp detaylı bir biçimde incelenmesini, hem farklı grupların çeşitli yönleriyle mukayese edildiği tematik ve problematik çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda belirli bir konu üzerinde, hedef dil bilinerek yapılan çalışmaların araştırmacıları daha nitelikli sonuçlara ulaştıracağına işaret etmekte yarar var. Uzak doğunun kültürel ve dini yaşantısına ilgisi olan ve orada konuşulan dillere vakıf olan araştırmacıların yapacağı çalışmalar, kuşkusuz ilgili alandaki literatürün hem nicelik hem de nitelik açısından gelişmesine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbay, Okan Haluk. *Japon Kültürü Terimler Sözlüğü*. Konya: Konya Japon Kültür Merkezi Derneği Kültür Sanat Yayınları, 2013.
- Akita, George. “Itō Hirobumi”. *Encyclopedia Britannica*. Erişim 19 Mart 2023. <https://www.britannica.com/biography/Ito-Hirobumi>
- Alfonso, Anthony. *The Japanese Writing System: A Structural Approach*. Tokyo: Sophia University: Department of Japanese, 1975.
- Alıcı, Mustafa. “Yeni Dini Hareketlerin Klasik Dinlerden Ayırıştığı Noktalar”. *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*. ed. Faruk Sancar - Süleyman Turan. 71-79. İstanbul: Okur Akademi, 2018.
- Anderson, Richard W. “Social Drama and Iconicity: Personal Narratives in Japanese New Religions”. *Journal of Folklore Research* 32/3 (1995), 177-205.
- Andreasen, Esben vd. *Japanese Religions : Past and Present*. Hawaii: University of Hawaii Press, 1993.
- Araki, Michio. “Buddhism, Schools of: Japanese Buddhism”. *The Encyclopedia of Religion*. ed. Mircea Eliade. 487-493. New York: The Macmillan Co., 1987.
- Arık, Durmuş. “Meditasyon”. *Dinler Tarihi I*. ed. Bülent Akot. Ankara: Gazi Kitabevi, 2020.
- Arslan, Hammet. *Hint Dinlerinde Bir Arınma ve Aydınlanma Yolu Olarak Yoga*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Doktora Tezi, 2012.
- Ashkenazi, Michael. *Japon Mitolojisi*. çev. Özlem Özarpacı. İstanbul: Say Yayınları, 2019.
- Astley, Trevor. “The Transformation of a Recent Japanese New Religion: Ōkawa Ryūhō and Kōfuku no Kagaku”. *Japanese Journal of Religious Studies* 22/3/4 (1995), 343-380.
- Aydın, Mehmet. “Yoga”. *Ansiklopedik Dinler Tarihi Sözlüğü*. 827-828. Konya: Din Bilimleri Yayınları, 2005.
- Baffelli, Erica. “Aum Shinrikyō”. *Handbook of East Asian New Religious Movements*. ed. Lukas Pokorny - Franz Winter. 193-210. Leiden: Brill, 2018.
- Baffelli, Erica. “Hikari no Wa: A New Religion Recovering from Disaster”. *Japanese Journal of Religious Studies* 39/1 (2012), 29-49.
- Baffelli, Erica - Reader, Ian. “Situating Agonshū: The Concept of ‘New Religions’ in Modern Japan”. *Dynamism and the Ageing of a Japanese ‘New’ Religion*

- Transformations and the Founder*. 11-34. New York: Bloomsbury Publishing, 2019.
- Bainbridge, William Sims - Stark, Rodney. "Cult Formation: Three Compatible Models". *Cults and New Religious Movements*. ed. Lorne L. Dawson. 59-70. Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Bainbridge, William Sims - Stark, Rodney. "Introduction". *Cults and New Religious Movements*. ed. Lorne L. Dawson. 1-4. Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Barker, Eileen. "New Religious Movements: Their Incidence and Significance". *New Religious Movements: Challenge and Response*. ed. Bryan Wilson - Jamie Cresswell. 15-32. Londra: Routledge, 1999.
- Battal, Emine. "Aum Shinrikyo". *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 74-78. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Battal, Emine. "Sukyo Mahikari". *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 493-496. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Battal, Emine. "Tanrı'nın Askerleri Versus Şeytan'ın Köleleri: Yeni Dini Hareketlerin Radikalleşme Süreçlerinde Teolojik Dinamiklerin Etkisi". *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2023), 111-128.
- Beckford, James A. *Cult Controversies*. London: Tavistock Publications, 1985.
- Bender, Ross. *Imperial Rule: Essays on Ancient Japan*. Illinois: Independently published, 2022.
- Bıyık, Mustafa. "Ōmoto". *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 393-396. İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2020.
- Bird, Frederick. "Charisma and Ritual in New Religious Movements". *Understanding the New Religion*. ed. Needleman Jacob - Baker George. 173-189. New York: Seabury, 1978.
- Bodiford, William M. "Zen in the Art of Funerals: Ritual Salvation in Japanese Buddhism". *History of Religions* 32/2 (1992), 146-164.
- Carr, Kevin Gray. *Plotting the Prince: Shōtoku Cults and the Mapping of Medieval Japanese Buddhism*. Hawaii: University of Hawaii Press, 2012.
- Catherine M., Cornille. "Mahikari". *Encyclopedia of New Religious Movements*. ed. Peter B. Clarke. 384-385. London: Routledge, 2006.
- Clarke, Peter B. "Agonshu". *Encyclopedia of New Religious Movements*. ed. Peter B. Clarke. 18-19. London: Routledge, 2006.

- Clarke, Peter B. (ed.). *Bibliography of Japanese New Religious Movements*. Londra: Routledge, 2013.
- Clarke, Peter B. *New Religions in Global Perspective*. London: Routledge, 2006.
- Clarke, Peter B. "New Religious Movement". *Encyclopedia of New Religious Movements*. ed. Peter B. Clarke. 194-197. London: Routledge, 2006.
- Clarke, Peter B. "Omoto (Great Origin)". *Encyclopedia of New Religious Movements*. ed. Peter B. Clarke. 468-469. Londra: Routledge, 2006.
- Clarke, Peter B. "Seicho-no-Ie (House of Growth)". *Encyclopedia of New Religious Movements*. ed. Peter B. Clarke. 568-569. London: Routledge, 2006.
- Clarke, Peter B. "Sekai Kyusei Kyo". *Encyclopedia of New Religious Movements*. ed. Peter B. Clarke. 569-570. London: Routledge, 2006.
- Clarke, Peter B. "Tenrikyo (Religion of Heavenly Wisdom)". *Encyclopedia of New Religious Movements*. ed. Peter B. Clarke. 622-623. London: Routledge, 2006.
- Cornille, Catherine. "Different forms of spirit mediation in Mahikari and Shinnyo-en: shamanism east and west". *Le Défi magique* 2 (1994), 351-364.
- Davies, Roger J. *Japanese Culture: The Religious and Philosophical Foundations*. Vermont: Tuttle Publishing, 2016.
- Dawson, Lorne L. "New Religious Movements". *The Blackwell Companion to the Study of Religion*. ed. Robert A. Segal. 369-384. Oxford: Wiley-Blackwell Publishing, 2006.
- Dawson, Lorne L. "Who Joins New Religious Movements and Why: Twenty Years of Research and What We Have Learned?" *Cults and New Religious Movements: A Reader*. ed. Lorne L. Dawson. 116-130. Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Deguchi, Onisaburo. *Izunome Shinyu Deguchi Onisaburō Shinji-shū*. Tokyo: Yawata Publishing, 2022.
- Demirci, Muharrem. *Japonca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Japon Kültür ve Enformasyon Merkezi, 1999.
- Earhart, Byron. *Shinto and Japanese New Religions (Religion, Scriptures, and Spirituality)*. ed. Walter Harrelson. Oregon: Blackstone Publishing, 2006.
- Earhart, Byron. *Gedatsu-Kai and Religion in Contemporary Japan: Returning to the Center*. Bloomington: Indiana University Press, 1989.

- Ebersole, Gary L. "Japanese Religions". *Encyclopedia of Religion*. ed. Lindsay Jones. C. 7. 4779-4794. New York: MacMillan Co, 2005.
- Eliade, Mircea. *Yoga: Ölümsüzlük ve Özgürlük*. çev. Ali Berktaş. İstanbul: Alfa Yayınları, 2017.
- Enroth, Ronald M. (ed.). *A Guide to New Religious Movements*. Illinois: IVP Books Publishing, 2005.
- Eroğlan, Fatih. "Shinnyo-En". *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 479-481. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Fisker-Nielsen, Anne Mette. "Sōka Gakkai". *Handbook of East Asian New Religious Movements*. ed. Lukas Pokorny - Franz Winter. 109-127. Leiden: Brill, 2018.
- Fujieda, Masakazu. "The Church of World Messianity: Sekai Kyūsei-kyō". *Contemporary Religions in Japan* 1/4 (1960), 24-34.
- Fukui, Masaki. "GLA Sogohonbu". *Encyclopedia of New Religious Movements*. ed. Peter B. Clarke. London: Routledge, 2006.
- Gillson, Gwendolyn. "Traversing the Nenbutsu: The Power of Ritual in Contemporary Japanese Buddhism". *Japanese Journal of Religious Studies* 46/1 (2019), 31-52.
- Gunaratna, Rohan. "Aum Shinrikyo's Rise, Fall and Revival". *Counter Terrorist Trends and Analyses* 10/8 (2018), 1-6.
- Gishin, Kitajima. "Nippon Kindai Shinshūkyō Shichō to Kōkyōsei". *Yokkaichi daigaku Kankyo Chōhō Ronshū* 16/2 (2013). https://doi.org/10.24584/jeiyu.16.2_1
- Güç, Ahmet. *Dinlerde Mabet ve İbadet*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005.
- Gül, Ali. *Ansiklopedik Hinduizm Sözlüğü*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2018.
- Günay, Nasuh. "Yoga'nın Mahiyeti ve Çeşitleri". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/19 (2007), 51-79.
- Güvenç, Bozkurt. *Japon Kültürü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2002.
- Habein, Yaeko Sato. *History of the Japanese Written Language*. Tokyo: University of Tokyo Press, 1986.
- Hall, Michael C. *Japan in the Muromachi Age*. California: University of California Press, 2022.
- Hardacre, Helen. *Lay Buddhism in Contemporary Japan: Reiyukai Kyodan*. Princeton: Princeton University Press, 2016.

- Harris, Merriman Colbert. *Christianity in Japan*. New York: Legare Street Press, 2022.
- Hambrick, Charles H. "Tradition and Modernity in the New Religious Movements of Japan". *Japanese Journal of Religious Studies* 1/2/3 (1974), 217-252.
- Hammer, Elizabeth. "Buddhism in Japan". *asiasociety.org*. Erişim 08 Ekim 2022. <https://asiasociety.org/education/buddhism-japan>
- Hazama, Jikō. "The Characteristics of Japanese Tendai". *Japanese Journal of Religious Studies* 14/2/3 (1987), 101-112.
- Hearn, Lafcadio. *Japonya*. çev. Oğuz Adanır. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016.
- Hendry, Joy. *Understanding Japanese Society*. London: Routledge, 1995.
- Hibino, Yuri. "Shinshūkyō ni Okeru 'Josei' Senryaku". *Nenbō Shakaigaku Ronshū* 2003/16 (2003), 1-19. <https://doi.org/10.5690/kantoh.2003.1>
- Huffman, James L. *Japonya Tarihi*. İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2020.
- Inaba, Keishin. "Shinnyo-En". *Encyclopedia of New Religious Movements*. ed. Peter B. Clarke. 584-586. London: Routledge, 2006.
- Ishida, Ichirō. "Zen Buddhism and Muromachi Art". çev. Delmer M. Brown. *The Journal of Asian Studies* 22/4 (1963), 417-432.
- Ishimure, Michiko. *Kugaijōdo Zensan-bu*. Tokyo: Fujiwara Shoten Publishing, 2016.
- Ishino, Iwao. "The Oyabun-Kobun: A Japanese Ritual Kinship Institution". *American Anthropologist* 55/5 (1953), 695-707.
- Jacques, Waardenburg. "Herbert Spencer". *Classical Approaches to the Study of Religion: Aims, Methods and Theories of Research. Introduction and Anthology*. 198-208. Netherlands: Mouton & Co. N.V., 1973.
- Joiner, Ransey. "Ofudesaki (Tip of the Writing Brush)". *Tenrikyology*. Erişim 08 Ekim 2022. <http://tenrikyology.com/scripture/ofudesaki-tip-of-the-writing-brush/>
- Joiner, Ransey. "Tenrikyo: A Japanese Religious Tradition", 2016. https://scholarlycommons.obu.edu/scholars_day/34/
- Jones, Charles B. *Chinese Pure Land Buddhism: Understanding a Tradition of Practice*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2019.
- Josephson, Jason Ananda. *The Invention of Religion in Japan*. Chicago: The University of Chicago Press, 2012.
- Kahraman, Ahmet. *Mukayeseli Dinler Tarihi*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 13. Basım, 2018.

- Kaji, Nobuyuki. *Jukyō to wa Nani ka?* Tokyo: Chuokoron Shinsha Publishing, 2015.
- Karaoğlu, Yetkin. *Japon Yeni Dini Hareketi: Ōmoto*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Karaoğlu, Yetkin - Kuşçulu, Ayhan. “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 22/1 (2022), 605-634.
- Karataş, Hüsamettin. “Erken Dönem Japon Budizmi”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2013), 53-67.
- Karataş, Hüsamettin. “Nichiren’in Hayatı ve Temel Öğretileri”. *Dini Araştırmalar Dergisi* 17/44 (2014), 141-170.
- Keishin, Okamura - Swanson, Paul L. “Kūkai’s Philosophy as a Mandala”. *The Eastern Buddhist* 18/2 (1985), 19-34.
- Kirman, M.Ali. *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*. Ankara: Birleşik Yayınevi, 2010.
- Kisala, Robert. “Images of God in Japanese New Religions”. *Nanzan Bulletin* 25 (2001), 19-32.
- Kisala, Robert. “Schism in Japanese New Religious Movements”. *Sacred Schism: How Religions Divide*. ed. James R. Lewis. 83-106. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Kisala, Robert. “Soka Gakkai: Searching for the Mainstream”. *Controversial New Religions*. ed. James R. Lewis - Jesper Aagaard Petersen. Oxford: Oxford University Press, 2004.
- Kitagawa, Joseph M. “Japonya Dinleri”. çev. Abdullah Davudoğlu. *Asya Dinleri*. kitap editörü İsmail Raci Faruki, vd., çeviren Abdullah Davudoğlu. 475-607. İstanbul: İnkılab Yayınları, 2002.
- Kitagawa, Joseph M. “The Buddhist Transformation in Japan”. *History of Religions* 4/2 (1965), 319-336.
- Kiyota, Minoru. “Shingon Mikkyō Mandala”. *History of Religions* 8/1 (1968), 31-59.
- Kocalan, Elif Büşra. “Seicho No Ie”. *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 465-467. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Koepping, Klaus-Peter. “Ideologies and New Religious Movements: The Case of Shinreikyō and Its Doctrines in Comparative Perspective”. *Japanese Journal of Religious Studies* 4/2/3 (1977), 103-149.
- Komine, Yahiko. *Kūkai to Shingonshū*. Tokyo: Mikasa Shobō Publishing, 2013.

- Kurozumi, Munetada. *Seimei (inochi) no Oshie — Minzoku Shūkyō no Seiten Kurozumikyō*. Tokyo: Heibonsha Publishing, 1977.
- Laver, Michael S. *The Sakoku Edicts and the Politics of Tokugawa Hegemony*. New York: Cambria Press, 2011.
- Lee, Jonathan H. X. vd. (ed.). *Asian American Religious Cultures*. California: ABC-CLIO Publishing, 2015.
- Littleton, C. Scott. *Shinto: Origins, Rituals, Festivals, Spirits, Sacred Places*. New York: Oxford University Press, 2002.
- Lobetti, Tullio Federico. *Ascetic Practices in Japanese Religion*. London: Routledge, 2013.
- Lofland, John - Rodney, Stark. "Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective". *American Sociological Review* 30/6 (1965), 862-875.
- Masao, Abe. "Zen and Buddhism". *The Eastern Buddhist* 26/1 (1993), 26-49.
- Mateen, Arif. "New Religious Movements of Japan: An Overview of Paradigm". *IOSR Journal of Humanities and Social Science* 21/4 (2016), 91-96.
- Matsuoka, Hideaki. "Sekai Kyuseikyo". *Handbook of East Asian New Religious Movements*. ed. Lukas Pokorny - Franz Winter. 128-143. Leiden: Brill, 2018.
- Matsuzaki, Tomomi. *Dare demo Wakaruyuru Bukkyō Nyūmon*. Tokyo: Natsumesha Publishing, 2021.
- McVeigh, Brian. "The Vitalistic Conception of Salvation as Expressed in Sukyo Mahikari". *Japanese Journal of Religious Studies* 19/1 (1992), 41-68.
- Meijiishin Shigakukai. *Meijiishin to Shūkyō Bunka (Kōza Meijiishin 11)*. Tokyo: Yūshi-sha Publishing, 2016.
- Miller, Alan L. "Japanese Religions Popular Religion". *Encyclopedia of Religion*. ed. Lindsay Jones. 7/4794-4800. New York: MacMillan Co, 2005.
- Mitchell, Richard H. "Japan's Peace Preservation Law of 1925: Its Origins and Significance". *Monumenta Nipponica* 28/3 (1973), 317-345.
- Mitsusada, Inoue. "A Study of the History and Formation of the Pure Land Doctrine in Japan". *The Journal of Asian Studies* 16/4 (1957), 639-641.
- Miyamoto, Keichi. *Wakaru Bukkyō-shi*. Tokyo: Kadokawa Publishing, 2017.
- Montrose, Victoria Rose. "Shinnyoen". *Handbook of East Asian New Religious Movements*. ed. Lukas Pokorny - Franz Winter. 144-160. Leiden: Brill, 2018.

- Morell, William. *Daimyo*. Ottawa: Pinnacle Books, 1983.
- Murano, Senchu. "Japanese Buddhism and World Buddhism". *Contemporary Religions in Japan* 1/4 (1960), 76-81.
- Nakamura, Keishi. *Sekai no Shinsō o Tsukamu Shūkyō-gaku (Wakatta Tsumoride Owaranai Dokugaku Shirīzu)*. Tokyo: Discover21 Publishing, 2021.
- Nanri, Kūkai. *Shinsen — Kamisama no Shokuji kara "Shoku no Genten" o Mitsumeru*. Tokyo: Sekaibunkasha Publishing, 2011.
- Nazıroğlu, Bayramali - Turan, Şeyma. "Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri Karşısında Dini Medya Okuryazarlığı". *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*. ed. Süleyman Turan. 289-338. İstanbul: Eğitim Yayınevi, 2022.
- Nishikawa, Ryuhan - Steiner, Rudolf. *Shutaina Shinbutsu to Ningen*. Tokyo: Futosha Publisher, 2010.
- Nitobe, Inazo - Yanaihara, Tadao. *Bushidō*. Tokyo: Iwanami Shoten Publishing, 1938.
- Nitobe, Inazu. *Buşido-Japon Savaş Sanatı*. çev. Doruk Akyüz. İstanbul: Dergah Yayınları, 3. Baskı., 2020.
- Nobutaka, Inoue. *Japanese New Religions in The Age of Mass Media*. Tokyo: Kokugakuin University, 2017.
- Nosco, Peter. "Confucianism in Japan". *The Encyclopedia of Religion*. ed. Lindsay Jones. 3/1926-1929. New York: The Macmillan Co, 1987.
- Ogawa, Hirohisa. *Shinbutsu to Tomoni*. Tokyo: Bungeisha Publishing, 2000.
- Ono, Sokyō. *Şinto-Kamilerin Yolu*. çev. Suat Ertüzün. İstanbul: Okyanus Yayıncılık, 2004.
- Ozawa, Hiroshi. *Minshū Shūkyō to Kokkashindō (Nipponshi Riburetto)*. Tokyo: Yamakawa Publishing, 2004.
- Özkan, Ali Rafet. *Kıyamet Tarikatları/Yeni Dini Hareketler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.
- Özkan, Ali Rafet. "Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri". *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*. ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar. 27-46. İstanbul: Okur Akademi, 2018.
- Pokorny, Lukas. "East Asian UFO Religiosity". *Handbook of UFO Religions*. ed. Benjamin E. Zeller. Leiden: Brill, 2021.

- Prohl, Inken. "New Religions in Japan: Adaptations and Transformations in Contemporary Society". *Handbook of Contemporary Japanese Religions*. ed. Carole M. Cusack - James R. Lewis. 242-267. Leiden: Brill, 2012.
- Reader, Ian. *A Poisonous Cocktail? Aum Shinrikyo's Path to Violence*. Copenhagen: NIAS Press, 2011.
- Reader, Ian. "Japanese New Religious Movements". *The Oxford Handbook of Global Religions*. ed. Mark Juergensmeyer. 141-154. New York: Oxford University Press, 2006.
- Reader, Ian. *Religious Violence in Contemporary Japan: The Case of Aum Shinrikyo*. Londra: Routledge, 2013.
- Reader, Ian. *Shinto, Simple Guides*. London: Kuperard Publishers, 2008.
- Reader, Ian. "The Rise of a Japanese 'New New Religion': Themes in the Development of Agonshū". *Japanese Journal of Religious Studies* 15/4 (1988), 235-261.
- Robbins, Thomas - Anthony, Dick. "The Sociology of Contemporary Religious Movements". *Annual Review of Sociology* 5 (1979), 75-89.
- Rothstein, Mikael - Olav Hammer (ed.). *The Cambridge Companion to New Religious Movements*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Saitō, Takahashi. *Nihonjin wa Nani o Kangaetekita no ka? Nihon no Shisō 1300-nen o Yominaosu*. Tokyo: Shōdensha Publishing, 2016.
- Sharf, Robert H. "On Pure Land Buddhism and Ch'an/Pure Land Syncretism in Medieval China". *T'oung Pao* 88/4/5 (2002), 282-331.
- Shelton, Joanna Reed. *A Christian in the Land of the Gods: Journey of Faith in Japan*. Eugene: Cascade Books, 2016.
- Shimada, Hiromi. *Kyōyō toshite Manande Okitai Jinja*. Tokyo: Mainabi Shuppan Publishing, 2020.
- Shimada, Hiromi. *Nihon no Jū-dai Shinshūkyō*. Tokyo: Gentōsha Publishing, 2013.
- Shimada, Hiromi. *Nihon no Shinshūkyō*. Tokyo: Kadokawa Publishing, 2017.
- Shimazono, Susumu. "New New Religions and This World: Religious Movements in Japan after the 1970s and Their Beliefs about Salvation". *Social Compass* 42/2 (1995), 193-205.
- Shimazono, Susumu. "Soka Gakkai and the Modern Reformation of Buddhism". *Buddhist Spirituality Later China Korea Japan And The Modern World*. ed. Yoshinori Takeuchi. New York: The Crossroad Publishing Company, 1999.

- Shimazono, Susumu. "Soka Gakkai (Value-Creation)". *Encyclopedia of New Religious Movements*. ed. Peter B. Clarke. 594-595. Londra: Routledge, 2006.
- Smith, Timothy - Rossetti Ambros, Barbara. "Tenrikyō". *Handbook of East Asian New Religious Movements*. ed. Franz Winter - Lukas Pokorny. 33-51. Leiden: Brill, 2018.
- Staemmler, Birgit. "Seichō no Ie". *Handbook of East Asian New Religious Movements*. ed. Lukas Pokorny - Franz Winter. 88-108. Leiden: Brill, 2018.
- Stalker, Nancy K. "Ōmoto". *Handbook of East Asian New Religious Movements*. ed. Lukas Pokorny - Franz Winter. 52-67. Leiden: Brill, 2018.
- Stalker, Nancy K. *Prophet Motive: Deguchi Onisaburō, Oomoto and the Rise of New Religions in Imperial Japan*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2008.
- Stein, Justin. "The Japanese New Religious Practices of jōrei and okiyome in the Context of Asian Spiritual Healing Traditions". *Japanese Religions* 37/1-2 (2012), 115-141.
- Storr, Anthony. *Öteki Peygamberler*. çev. Aslı Day. İstanbul: Okuyan Yayın, 2001.
- Sueki, Fumihiko. *Nihon Shūkyō-shi*. Tokyo: Iwanami Shoten Publishing, 2006.
- Swift, Philip. "The Physics of Ritual: Spirit Mediation and Sensational Form in a Japanese New Religion". *DRAFT*, 1-28.
- Şenavcu, Halil İbrahim. *Dünden Bugüne Japon Budizmi: İnanç ve Uygulamaları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Şenavcu, Halil İbrahim. "Japon Dinleri". *Dünya Dinleri*. ed. Şinasi Gündüz. 262-282. İstanbul: MiletNihal Yayınları, 2019.
- Şenavcu, Halil İbrahim. "Japon Yeni Dini Hareketlerinde Halk Hekimliği: Sekai Kyusei Kyo Örneği". *Mizânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 13 (2021), 195-219.
- Şenavcu, Halil İbrahim. "Şintoizm". *Dinler Tarihi*. ed. Mustafa Alıcı - Süleyman Turan. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2020.
- Şenavcu, Halil İbrahim. "Tarihsel Süreç İçerisinde Japon Budizmi: Genel Bir Bakış". *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 1 (2016), 45-64.
- Takeda, Chido. "School Education and Religion in Japan". *Contemporary Religions in Japan* 9/3 (1968), 211-232.
- Tamura, Yoshirō. "Japanese Culture and the Tendai Concept of Original Enlightenment". *Japanese Journal of Religious Studies* 14/2/3 (1987), 203-210.

- Tekin, Dila Baran. “Tenrikyo”. *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 535-539. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- The Editors of Encyclopaedia. “Kakure Kirishitan”. *Encyclopedia Britannica*. Erişim 19 Mart 2023. <https://www.britannica.com/topic/Kakure-Kirishitan>
- The Editors of Encyclopaedia. “Shugen-Dō | Japanese Religion”. *Encyclopedia Britannica*. Erişim 10 Kasım 2021. <https://www.britannica.com/topic/Shugen-do>
- Theobald, Ulrich. “Daxue”. *ChinaKnowledge.de*. Erişim 08 Ekim 2022. <http://www.chinaknowledge.de/Literature/Classics/daxue.html>
- Tsuchida, Kenjirō. *Jukyō Nyūmon*. Tokyo: Tōkyōdaigakushuppankai Publishing, 2011.
- Tu, Wei-ming. *Confucian Traditions in East Asian Modernity: Moral Education and Economic Culture in Japan and the Four Mini-Dragons*. Cambridge: Harvard University Press, 1996.
- Tucker, John. “Japanese Confucian Philosophy”. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Erişim 19 Mart 2023. <https://plato.stanford.edu/entries/japanese-confucian/#toc>
- Turan, Süleyman. *Abusionem (Yeni Dini Hareketlerin İstismar Dünyası)*. İstanbul: Okur Akademi, 1.Baskı., 2022.
- Turan, Süleyman. “Hikari No Wa”. *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 234-235. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Turan, Süleyman. “Tanrısal Işık Birliği”. *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 525-527. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Turan, Süleyman - Battal, Emine. “Yeni Dini Hareketlerde Mehdi ve Mesih İnancı”. *Nedenleri ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*, ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar. 289-305. İstanbul: Okur Akademi, 2018.
- Turan, Süleyman - Battal, Emine. *Dünya Dinlerinde Kutsal Metinler*. Ankara: STS Yayınları, 2018.
- Turan, Süleyman - Battal, Emine. “Giriş”. *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 11-16. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Turan, Süleyman - Bayraktar, Zehra. “Yeni Dini Hareketlere Girişteki Ritüel ve Uygulamalar”. *Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi* 5/2 (2022), 1-24.
- Ukai, Hidenori. *Bukkyō Massatsu Naze Meijiishin wa Jiin o Hakai shita no ka?* Tokyo: Bungeishunjū Publishing, 2018.

- Uzun, Sema Nur. “Soka Gakkai”. *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Uzun, Sema Nur - Turan, Süleyman. “Yeni Dini Hareketlerin Taraftar Kazanma Yöntemleri”. *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*. ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar. 211-241. İstanbul: Okur Akademi, 2018.
- Ünal, M.Süheyl. “Yeni Dini Hareketler ve İnternet”. *Nedenleriyle ve Niçinleriyle Yeni Dini Hareketler*. ed. Süleyman Turan - Faruk Sancar. 307-319. İstanbul: Okur Akademi, 2018.
- Üstek, Merve. “Agonshu”. *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 44-46. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Wakamatsu, Eisuke - Yamamoto, Yoshihisa. *Kirisutokyō Kōgi*. Tokyo: Bungeishunjū Publishing, 2018.
- Watanabe, Jō. *Chikujō Kaisetsu Shūkyōhōjin-hō*. Tokyo: Gyōsei Publishing, 2022.
- Wallis, Roy. “Three Types of New Religious Movements”. *Cults and New Religious Movements*. ed. Lorne L. Dawson. 36-58. Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Weston, Erin L. “Transcultural Possessions in/of Mahikari: Religious Syncretism in Martinique”. *Japan Studies Review* 6 (2002), 45-62.
- Whelan, Christal. “God Light Association”. (WRSP) *World Religions and Sprituality Project*. Erişim 08 Ekim 2022. <https://wrldrels.org/2016/10/08/god-light-association/>
- Wilkinson, Gregory. “Sūkyō Mahikari”. *Handbook of East Asian New Religious Movements*. ed. Lukas Pokorny - Franz Winter. 176-192. Leiden: Brill, 2018.
- Winter, Franz. “Japanese New Religious Movements”. *Handbook of East Asian New Religious Movements*. ed. Lukas Pokorny - Franz Winter. 17-33. Leiden: Brill, 2018.
- Winter, Franz. “Kōfuku no Kagaku”. *Handbook of East Asian New Religious Movements*. ed. Lukas Pokorny - Franz Winter. 211-228. Leiden: Brill, 2018.
- Yasumaru, Yoshio. *Kamigami no Meijiishin Shinbutsu Bunri to Haibutsukishaku*. Tokyo: Iwanami Shoten Publishing, 1979.
- Yasumoto, Tōru. “Buddhism and the Japanese Mind”. *Contemporary Religions in Japan* 3/4 (1962), 291-313.
- Yetim, Merve. “Kofuku No Kagaku”. *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 297-299. İstanbul: Okur Akademi, 2020.

- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 10. Basım, 2016.
- Yitik, Ali İhsan. *Doğu Dinleri*. İstanbul: TDV Yayınları, İkinci Baskı., 2017.
- Yitik, Ali İhsan. “Türkiye’de Faaliyet Yürüten Bazı Yeni Dini Hareketler”. *Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik*. ed. Süleyman Turan. 253-272. Konya: Eğitim Yayınevi, 2022.
- Ameba.jp. “‘Seimei no jissō’-Shinsōkan no Yarikata (Zazen)”. 01 Temmuz 2017. Erişim 15 Şubat 2023. <https://ameblo.jp/sbmaitnanixy/entry-12288825837.html>
- Bunkachō - Agency for Cultural Affairs, Government of Japan. “Shūkyō Nenkan”. Erişim 24 Ocak 2023. https://www.bunka.go.jp/tokei_hakusho_shuppan/hakusho_nenjihokokusho/s_hukyo_nenkan/index.html
- Bunkachō - Agency for Cultural Affairs, Government of Japan. “Statistics, White Papers, and Publications”. Erişim 28 Mart 2021. <https://www.bunka.go.jp/english/report/>
- Encyclopedia.com. “Confucianism In Japan”. Erişim 23 Ocak 2023. <https://www.encyclopedia.com/environment/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/confucianism-japan>
- Encyclopedia Britannica. “Dōgen”. Erişim 25 Ocak 2023. <https://www.britannica.com/biography/Dogen>
- Encyclopedia Britannica. “Religion of Japan”. Erişim 23 Mart 2023. <https://www.britannica.com/place/Japan/Religion>
- Encyclopedia Britannica. “Sōka-gakkai”. Erişim 23 Mart 2023. <https://www.britannica.com/topic/Soka-gakkai>
- Happy-Science Official Website. “Our Faith”. Erişim 15 Şubat 2023. <https://happy-science.org/en/el-cantare/>
- Japan-guide.com. “Confucianism”. 27 Ağustos 2022. Erişim 29 Eylül 2022
- Japanese Law Translation. “Religious Corporations Act”. Erişim 23 Mart 2023. <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3898/en>
- “Nichiren Buddhism Library”. Erişim 08 Aralık 2021. <https://www.nichirenlibrary.org/>
- Oomoto. “Frequently Asked Questions About Oomoto”. Erişim 15 Ocak 2022. <https://www.oomoto.or.jp/English/enFaq/indexfaq.html>

- Oomoto. “Zuishō Taisai”. Erişim 23 Mart 2023.
<https://oomoto.or.jp/wp/information/news/128zuiseitaisai/>
- PopulationPyramid.net. “Population pyramids of the World from 1950-2100”. Erişim 20 Mart 2023. <https://populationpyramid.net/japan/1958/>
- Seicho-No-Ie. “Holy Sutras”. 06 Ocak 2022. https://www.seicho-no-ie.org/eng/books/holy_sutra.html
- Shinnyoen.org. “Nirvana Sutra”. Erişim 06 Ekim 2022.
<https://www.shinnyoen.org/beliefs/nirvana-sutra.html>
- Soka Gakkai International -USA. “Buddhist Concepts”. Erişim 16 Ocak 2022.
<https://www.sgi-usa.org/study-resources/core-concepts/gongyo/>
- Soka Gakkai. “The Meaning of Nam-myoho-renge-kyo”. Erişim 16 Ocak 2022.
<https://www.sokaglobal.org/resources/study-materials/buddhist-concepts/the-meaning-of-nam-myoho-renge-kyo.html>
- Sukyo Mahikari. “Sukyō Mahikari Nitsuite”. Erişim 15 Ocak 2022.
<http://sukyomahikari.or.jp/information/index.html>
- Teachings and Scriptures. “Oomoto”. Erişim 05 Ocak 2022.
<https://www.oomoto.or.jp/English/enDokt/dokt-en.html>
- Tenrikyo. “Genten • Kyōgi-sho”. Erişim 15 Ocak 2022.
<https://www.tenrikyo.or.jp/yoboku/oshie/genten/>
- Tendai Buddhist Institue. “What is Tendai?” Erişim 22 Mart 2023.
<https://www.tendai.org/tendai/what-is-tendai/>